

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 14.

Lördagen den 22 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén**, som anförde: Herr förste vice talman! Med kammarens tillstånd har herr Utbult till mig riktat följande frågor: *Svar på interpellation.*

1. Vad har från svensk sida gjorts för att bringa klarhet över motorseg-laren »Svan»s och dess besättnings mystiska försvinnande under resa från Lübeck till Köpenhamn i september förlidet år?

2. Vad anser sig hans excellens utrikesministern ytterligare kunna göra för att efterforska motorseg-laren »Svan» och dess besättning?

Till svar å dessa frågor får jag anföra följande:

Den 9 september 1946 avgick motorseg-laren »Svan» från Lübeck med Köpenhamn som destinationshamn. Fartyget var befraktat av Hallands Ångfartygs aktiebolag och gick i regelbunden trafik mellan Lübeck och Göteborg med gåvopaket. Ombord å motorseg-laren befunno sig befälhavaren skepparen Walfrid Olsson, dennes 15-årige son Klas Olsson, som tjänstgjorde som kock, 25-årige bästemannen Alrik Karlsson samt 15-årige jungmannen Allan Olofsson. Då fartyget den 18 september ännu icke framkommit till Köpenhamn och icke heller på annat sätt avhörts, anmodade utrikesdepartementet på begäran av krigsförsäkringsnämnden beskickningen i Moskva att genom sovjetryska marinmyndigheterna söka erhålla upplysningar om fartygets öde. Den 21 september ingick till departementet telegrafiskt meddelande från beskickningen, att de ryska marinmyndigheterna förklarat sig sakna all kännedom om fartyget.

Då några andra underrättelser om »Svan» icke heller ingått vid denna tidpunkt och då man kunde befara, att fartyget förlit, instruerades beskickningen i Moskva telegrafiskt att hemställa om närmare undersökning genom vederbörande ryska myndigheters försorg utmed kuststräckan i den ryska ockupationszonen för att fastställa, om några vrakspillror eller lik, som kunde härröra från det försvunna fartyget, möjligen flutit i land på ifrågavarande område. I samband därmed lämnades även uppgifter rörande fartygets besättning. Vid samma tidpunkt underrättade departementet vidare konsulatet i Gdansk om det inträffade med instruktion att inom dess verksamhetsområde vidtaga efterforskningsåtgärder.

Sedan fartygets befraktare underrättat departementet om att »Svan» enligt ett rykte skulle ligga i Stralsund på grund av maskinhaveri och att befälhavaren skulle ha häktats, avläts i slutet av oktober ytterligare telegram till beskickningen i Moskva för undersökning av dessa uppgifter.

Vid påminnelse i ärendet hos vederbörande sovjetryska myndigheter erhöles till svar, att undersökning angående »Svan»s öde påginge, men att den tyvärr dragit ut på tiden på grund av svårigheter av organisatorisk natur.

Den 12 november besvarade de sovjetryska myndigheterna vår beskicknings

Svar på interpellation. (Forts.)

tidigare framställningar och meddelade, att några spår av »Svan» icke anträffats inom kustområdet av den ryska ockupationszonen i Tyskland.

Emellertid gavs under höstens lopp då och då i pressen publicitet åt ryktet, att »Svan» skulle av olika anledningar ha angjort någon utländsk östersjöhamn, i första hand Stralsund, där fartyget skulle ha iakttagits av danska eller tyska skeppare och i ett fall av en svensk sjöman. Med anledning av dessa uppgifter anmodades beskickningen i Moskva i början av december att hemställa om förnyade undersökningar inom den ryska ockupationszonen.

Till svar å denna framställning erhöll beskickningen i mitten av januari det beskedet, att »Svan» icke påträffats i någon hamn, som stode under sovjetrysk kontroll.

»Svan» har emellertid efterforskats även på andra håll.

I anledning av en uppgift att fartyget sökt nödhamn i Stettin instruerades beskickningen i Warszawa att undersöka, huruvida några spår av fartyget eller besättningen kunnat iakttagas på polska östersjökusten. Samtidigt anmodades generalkonsulatet i Hamburg att föranstalta om efterforskningar inom kustområdet i den brittiska ockupationszonen i Tyskland, och beskickningen i Köpenhamn beordrades att träda i kontakt med vederbörande danska myndigheter. Några upplysningar om »Svan»s öde hava dock hittills ej härigenom kunnat erhållas.

Samtidigt med att nämnda åtgärder vidtagits, gjordes av departementet försök att utröna vad som legat bakom de olika ryktena. Tyvärr har härvid intet positivt resultat vunnits. Sålunda ha generalkonsulatet i Hamburg och konsulatet i Gdansk, vilka även själva under efterforskningsarbetet mottagit rapporter om rykten, att fartyget skulle ha iakttagits i Stralsund, i varje särskilt fall sökt verifiera och kontrollera dessa. Vid de förfrågningar, som därvid rikats till olika personer, har man emellertid endast stött på uppgifter, vilka grunda sig på andrahandsutsagor, och ingen har sagt sig kunna direkt utpeka eller nämna namnet på någon, som verkligen skulle hava iakttagit fartyget. Exempelvis kan nämnas, att befälhavaren på ett danskt fartyg, vilken enligt ett rykte påståtts skola ha sett »Svan» i Stralsund, förklarat, att han icke ens varit i sagda hamn och icke visste något om fartygets öde.

Av de rapporter, som ingått från konsulaten i Hamburg och Gdansk, framgår vidare, att olika polis-, militär-, hamn- och tullmyndigheter tillfrågats utan att hittills några som helst underrättelser ingått rörande »Svan»s eller dess besättnings öde. Jag må härvid framhålla, att efterforskningarna efter fartyget i den ryska ockupationszonen från utrikesdepartementets sida endast kunnat bedrivas genom förmedling av vederbörande myndigheter i Moskva, då departementet hittills saknat möjlighet att vända sig direkt till de ryska ockupationsmyndigheterna i Tyskland.

Det kan också nämnas, att utrikesdepartementet, då en svensk tidning i december publicerade en uppgift, att en svensk sjöman skulle hava iakttagit fartyget i Stralsund, företog en undersökning, varvid framgick, att tidningen fått uppgiften i andra hand och att man icke kände till sjömannens namn eller det fartyg, han tillhörde. Det kunde dessutom konstateras, att något svenskt fartyg överhuvud taget icke anlät från Stralsund vid tidpunkten i fråga.

Det kan tänkas, att de cirkulerande ryktena härröra från någon förväxling med något av de svenska fartyg, som under hösten trafikerat Wismar och Rostock och som ha namn som påminna om »Svan». Dessa hamnar ha sålunda besökts av tvenne svenska motorseglare vid namn »Svanen» och en skuta vid namn »San».

I detta sammanhang vill jag heller icke underlåta att erinra om det tragiska öde, som drabbade ångfartyget »Sten Sture», som för någon månad sedan san-

Svar på interpellation. (Forts.)

nolikt blev minsprängt i närheten av Bornholm. Några som helst tecken på att någon olycka skulle drabbat »Svan» ha icke kunnat konstateras, men den möjligheten, att »Svan» förolyckats på samma sätt som »Sten Sture», må därför icke lämnas ur räkningen.

Något stöd för antagandet att »Svan» skulle finnas i någon av Sovjetunionen behärskad hamn har — som framgår av vad jag sagt — icke stått att erhålla.

Från utrikesdepartementets sida kommer man att fortsätta det pågående efterforskningsarbetet och, såsom hittills, söka utnyttja varje ledtråd. Jag vill understryka, att departementet icke betraktar de vidtagna undersökningarna såsom avslutade. Ansträngningarna koncentreras för närvarande på försök att få kontakt med någon person, som skulle kunna ge förstahandsuppgifter rörande »Svan» och dess besättning.

Härefter yttrade

Herr **Utbutt**: Herr talman! Jag ber att till hans excellens utrikesministern få framföra mitt tack för det klara och positiva svar, som jag fått på min interpellation.

Jag förstår att en del har gjorts i frågan genom Sveriges beskickning i Moskva men att utrikesministern saknat möjlighet att vända sig direkt till de ryska ockupationsmyndigheterna i de tyska områdena. Jag betvivlar inte att den svenska beskickningen i Moskva gjort vad på den ankommit i berörda fråga, men det synes mig som om det är en alltför lång omväg för att ernå det resultat, som man kunnat vänta, om undersökningarna kunnat utföras på ort och ställe genom därtill särskilt utsedda personer. Jag har haft en tanke, som jag passar på att framföra i detta sammanhang. Skulle det inte vara möjligt för hans excellens utrikesministern att utverka inresetillstånd i den ryska zonen av det tyska kustområdet för t. ex. ett par personer, som på ort och ställe skulle kunna göra de undersökningar, som äro nödvändiga för att få fastslaget, huruvida motorseglaren Svan och dess besättning förolyckats eller icke? Såsom frågan nu ligger till vet ju ingen, huruvida krigsförsäkringsnämnden eller försäkringsföreningen skall utbetala försäkringsbeloppet för Svan, och detta blir helt naturligt svårt att bedöma även om det blir fastslaget, att Svan är förlist, försvitt inte några vrakdelar komma att upphittas, som visa att Svan blivit minsprängd.

Jag noterar emellertid med nöje vad utrikesministern sagt i slutet av sitt svar, nämligen att från utrikesdepartementets sida kommer man att fortsätta det pågående efterforskningsarbetet och som hittills söka utnyttja varje ledtråd, och att departementet icke betraktar de vidtagna undersökningarna såsom avslutade. Jag tror också för min del, att det svar, som hans excellens utrikesministern lämnat på min interpellation, kommer att hos dem som stå besättningen på Svan närmast mottagas med tillfredsställelse och med förhoppning om att den fortsatta undersökningen kommer att leda till resultat i den ena eller andra riktningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 361 av herrar *Håstad* och *Sundström* i Skövde; och

nr 362 av herr *Holmström m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 363 av herr *Larsson* i Luttra *m. fl.*;
samt

till statsutskottet motionerna:

nr 364 av herr *Gustafsson* i Lekåsa;

nr 365 av herr *Gustafsson* i Lekåsa *m. fl.*; och

nr 366 av herr *Boman* i Stafsund *m. fl.*

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 6—9, statsutskottets utlåtanden nr 37—44, bevillningsutskottets betänkanden nr 22—25, bankoutskottets utlåtanden nr 16—20, första lagutskottets utlåtanden nr 16—21, andra lagutskottets utlåtanden nr 13 och 15—18, jordbruksutskottets utlåtande nr 15, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4—6.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Ståhl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående principerna för utfärdandet av inköpslicenser inom bilhandeln, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 13, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 6.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 14, angående remitterande till annat utskott av två till jordbruksutskottet hänvisade motioner om utformningen av de förslag, som föranledas av 1942 års jordbrukskommittés betänkande.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets memorial, nr 16, angående remitterande till annat utskott av Kungl. Maj:ts proposition nr 131 med förslag till byggnadslag m. m., i vad propositionen avser förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar och lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.14 fm.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 26 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 192, angående omorganisation av överståthållarämbetet m. m.; nr 194, angående ändrad redovisning av luftfartsfonden m. m.; nr 195, angående anslag till aktieteckning i aktiebolaget Aerotransport; och nr 198, angående åtgärder i syfte att bereda vissa utländska läkare möjlighet att utöva läkarkonsten inom riket.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

I enlighet med kammarens därom den 18 innevarande mars fattade beslut företogs nu val av dels sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skulle äga rum innevarande år, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till revisorer och suppleanter, nämligen:

herr <i>Hammarlund</i>	till revisor med	herr <i>Pettersson</i>	i Rosta som suppleant,
» <i>Mosesson</i>	» » » »	<i>Malmberg</i>	i Skövde » »
» <i>Olsson</i> i Mellerud	» » » »	<i>Spångberg</i>	» »
» <i>Paulsen</i>	» » » »	<i>Hellbacken</i>	» »
» <i>Svedman</i>	» » » »	<i>Skoglund</i> i Dovers-	
		torp	» » och
» <i>Ward</i>	» » » »	<i>Olovson</i> i Västerås	» »

var och en med 140 röster.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 4.

Justerades kammarens protokoll för den 18 och den 19 innevarande mars.

§ 5.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Nilsson i Göingegården till mig riktat frågan om jag vore villig att lämna riksdagen uttömmande redogörelse för hittills tillämpad praxis vid avgörandet av frågor i anledning av 1945 års lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

Först under denna månad har den redogörelse rörande tillämpning av 1945 års jordförvärvslag utkommit, som jag under förra hösten omnämnde i mitt svar på en enkel fråga av herr Håstad. Redogörelsen, som blivit fördröjd bl. a. på grund av svårigheter med tryckningen, är sammanställd av jordbruksdepartementets föredragande i jordförvärvsärenden, kanslirådet Gullstrand.

Jag kommer i det följande att söka giva en redogörelse för de principer, som i stort sett följts vid avgörandet av jordförvärvsärenden, och jag utgår från att innehållet i själva lagen är känt, varför jag icke anser mig behöva lämna någon redogörelse för själva lagstiftningens innehåll. Under handläggningen av dessa ärenden ha, såsom ock framgår av den av kanslirådet Gullstrand lämnade redogörelsen, utkristalliserats vissa särskilda frågor som ofta återkomma i de olika ärendena.

Sålunda har i många fall den frågan kommit under övervägande om lagens fordran att *köparen själv skall ägna sig åt jordbruket* är uppfylld. Det *skall* ju nämligen lämnas tillstånd till förvärvet, därest det kan antagas att sökanden själv ämnar driva jordbruket och tidigare icke äger jordbruksfastighet.

I allmänhet har man antagit att sökanden ämnar själv driva jordbruket, om sökanden avsett att bosätta sig å fastigheten och ha jordbruket till sin egentliga förvärvskälla eller arbetsuppgift. Därmed har emellertid icke sagts, att sökanden måste personligen deltaga i jordbruksarbetet eller i alla avseenden utöva ledningen av jordbrukets skötsel. Därest sökanden velat förvärva en fastighet med jordbruk, som varit utarrenderat några år framåt, eller om sökanden uppgivit sig vilja anställa en inspektor eller rättare för hjälp med jordbruksarbetet, ha sådana omständigheter i och för sig icke ansetts innebära, att sökanden haft annan avsikt än att själv ägna sig åt jordbruket.

I några fall har ägare av jordbruksfastighet sökt tillstånd att förvärva ytterligare sådan fastighet. I ansökningen har vanligen uppgivits att sökanden, som ämnade själv ägna sig åt jordbruket å förvärvsfastigheten, hade för avsikt att avyttra den förut ägda fastigheten. Om dessa uppgifter ansetts förtjäna tilltro, har ansökningen bifallits.

En och annan gång har en förvärvare måst söka tillstånd, då han icke kunnat på föreskrivet sätt visa för inskrivningsdomaren, att han uppfyllde nyssnämnda krav beträffande avsikt med förvärvet, vilka utgöra förutsättning för att erhålla lagfart utan att ha inhämtat Kungl. Maj:ts tillstånd. Då landsfiskal varit tveksam och därför hänvisat förvärvaren att hos Kungl. Maj:t söka tillstånd har i vissa fall den fortsatta utredningen givit sådant resultat, att tillstånd meddelats.

Härefter avser jag att behandla spörsmålet om *när innehavet av fastighet kan väntas medföra övervägande nytta för jordbruket i orten*. Denna fråga är av betydelse vid tillståndsprövningen dels då sökanden redan förut ägt jordbruksfastighet och dels då sökanden visserligen icke redan varit ägare av jordbruksfastighet men det kunnat antagas, att han velat förvärva fastighet i annat syfte än att själv ägna sig åt jordbruket å fastigheten.

Då sökanden redan varit ägare av jordbruksfastighet, har sökanden i allmänhet avsett att till en brukningsdel sammanslå denna fastighet och den fastighet, som sökanden sökt tillstånd att förvärva. I sammanslagningsärendena har sökandens innehav av förvärvsfastigheten ansetts kunna väntas medföra övervägande nytta för jordbruket i orten, därest utredning av ortens jordbruksförhållanden utvisat, *att* genom sammanslagningen komme att bildas en brukningsenhet, som i och för sig vore lämplig ur arronderings- och brukningssynpunkt, *samt att* sammanslagningen dessutom icke vore olämplig ur den synpunkten att den komme att försvåra ett framtida genomförande av jordbrukets rationalisering inom orten. Om exempelvis förvärvsfastigheten angränsat ett

Svar på interpellation. (Forts.)

sökanden icke tillhörigt ofullständigt jordbruk, som ansetts böra kompletteras med förvärvsfastigheten, har en sammanslagning av denna fastighet med sökandens fastighet antagits kunna försvåra uppkomsten av rationella jordbruksförhållanden i orten och sökandens innehav av förvärvsfastigheten följaktligen icke medföra övervägande nytta för jordbruket därstädes.

Vid bedömandet av en sammanslagnings lämplighet har uppenbarligen måst tagas hänsyn till en mängd olika omständigheter. Sådana omständigheter ha bland annat varit de för sambruk ifrågasatta fastigheternas storlek, deras belägenhet i förhållande till varandra, markens och byggnadernas beskaffenhet samt ändamålet med sökandens förvärv (t. ex. erhållande av betesmark eller arbetarbostad).

Fullständiga jordbruk ha ansetts ur rationaliseringssynpunkt böra i möjligaste mån bibehållas såsom självständiga, och sammanslagning av dylika jordbruk till en brukningsdel har endast i ett fåtal fall antagits kunna medföra övervägande nytta för jordbruket.

Har en ansökning om tillstånd blivit avslagen på grund av att förvärvsfastigheten lämpligare borde användas för förstärkning av annan jordbruksfastighet, har ägaren av denna fastighet icke alltid varit benägen att inköpa förvärvsfastigheten. Därest sistnämnda fastighet förväntas kunna inom en nära framtid utnyttjas för förstärkningsändamål, har vederbörande egnahemsnämnd undersökt möjligheterna att inköpa densamma.

I ett stort antal fall har ägaren av ett fullständigt jordbruk sökt tillstånd till förvärv av ett ofullständigt i och för sammanslagning till en brukningsdel. Ur rationaliseringssynpunkt har det principiellt ansetts lämpligt att de ofullständiga jordbruken genom sammanslagning upphöra att utgöra självständiga brukningsenheter. Tillstånd till förvärv av ett ofullständigt jordbruk för sammanslagning med ett fullständigt sådant har därför i allmänhet meddelats, då utredningen i ärendet icke visat att det vore lämpligare att sammanslå det ofullständiga jordbruket med annan fastighet än sökandens. Understundom har emellertid en sammanslagning av ett bebyggt mindre jordbruk med ett sökanden tillhörigt fullständigt jordbruk ansetts olämplig, då möjlighet förelegat för innehavaren av det mindre jordbruket att för sin utkomst erhålla tillräckligt arbete i orten vid sidan av jordbruksarbetet. Det mindre jordbruket har då ansetts böra såsom stödjordbruk bestå såsom en självständig brukningsdel.

Då det icke varit fråga om sammanslagning av förvärvsfastigheten med en sökanden redan tillhörig jordbruksfastighet, har förvärvet ansetts kunna medföra övervägande nytta för jordbruket i orten, om det uppenbarligen skulle föranleda en verklig rationalisering av jordbruksdriften å den inköpta fastigheten. Tillstånd har likväl i dylika fall endast lämnats i fråga om större fastigheter.

Där sökanden velat förvärva fastighet med jordbruk i avsikt att använda densamma huvudsakligen till sommarnöje eller för annat liknande ändamål, har tillstånd i regel icke erhållits. Då syftet med förvärvet huvudsakligen varit att endast få ett för fritidsvistelse redan förut avsett boningshus med tillhörande tomtmark, har sökanden understundom haft möjlighet att efter avslag å ansökningen underhandla med fastighetens ägare om försäljning av allenast ett mindre område, som sedermera kunnat förvärvas utan tillstånd. Någon gång har emellertid medgivits förvärv av jordbruksfastighet för ifrågavarande ändamål. Det har då gällt en fastighet, som på grund av läget varken själv kunnat göras bärkraftig eller användas för utökning av annan jordbruksfastighet eller där anledning icke förelegat att bibehålla brukningsdelen såsom stödjordbruk.

Svar på interpellation. (Forts.)

Såsom framgår av lagen kan i vissa fall ansökning om förvärv icke bifallas med mindre *förvärvsfastigheten för sökanden har synnerligt värde utöver det ekonomiska eller eljest särskilt skäl för bifall till ansökningen föreligger*. Av lagtextens ord att egendomen för sökanden har »synnerligt värde utöver det ekonomiska» framgår, att sökandens rent personliga intresse av förvärvet skall beaktas vid tillståndsprövningen. De jordbruksfastigheter, som fått förvärvas med stöd av denna bestämmelse, ha i allmänhet varit fastigheter, vilka under längre tid innehafts av sökandens eller hans makas släkt.

Då förvärvet avsett en eller flera ideella andelar i en fastighet, vari sökanden på grund av arv, giftorätt eller testamente redan förut ägt dylik andel, har tillstånd regelmässigt meddelats.

I det föregående har jag uppehållit mig vid sådana fall, då förvärvet avsett fastighet, varå jordbruk eller skogsbruk fortfarande skulle komma att bedrivas. Det har emellertid även förekommit att sökanden velat *förvärva en jordbruksfastighet för annat ändamål än att därå bedriva jordbruk eller skogsbruk*. I de flesta av dessa fall har med förvärvet avsetts att exploatera en jordbruksfastighet för bostadsbebyggelse. Sökanden har sålunda köpt eller ämnat köpa en fastighet för att avstycka tomter till försäljning.

I dessa exploateringsfall har det varit av betydelse att få utrett, hurvida förvärvsfastigheten vore så belägen, att det med hänsyn till bebyggelsen i orten kunde anses föreligga ett aktuellt behov, att fastigheten i fråga bleve föremål för den tillämnade exploateringen. Där detta förhållande förelegat har den ifrågavarande fastigheten ansetts ha upphört att vara fastighet med jordbruk och i stället övergått till att utgöra vad man skulle kunna kalla en exploateringsfastighet (fastighet »mogen» för exploatering). Förvärv av dylik fastighet har i allmänhet ansetts kunna väntas medföra övervägande nytta för näringslivet i orten. Förutsättning för bifall har dock varit, att innehavaren kunnat antagas äga möjlighet att själv genomföra exploateringen och ha för avsikt att göra detta inom snar framtid.

Det är givetvis synnerligen svårt att inom ramen för ett interpellationssvar lämna en mera fyllig redogörelse för tillämpningen av en så pass omfattande praxis som här är i fråga. Bedömningen av vissa ärenden har givetvis även påverkats av det förhållandet att riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikken rörande rationaliseringen av vårt jordbruk icke varit klarlagda. Sedan nu förslag i detta avseende framlagts för riksdagen, avser jag att vid bedömningen av förvärvsärenden, som ankomma på min föredragning, följa sådana linjer som ansluta sig till vad som föreslagits i propositionen angående den framtida jordbrukspolitikken. Detta torde framför allt innebära en viss uppmjukning i hittillsvarande praxis att i möjligaste mån bibehålla fullständiga jordbruk som självständiga.

Enligt min uppfattning har jordförvärvslagen visat sig synnerligen lämplig för sitt ändamål. Den har sålunda utgjort ett gott medel för att förhindra spekulation med jordbruk och skog, något som i nuvarande tid är starkt av behovet påkallat. Dessutom har den varit ägnad att främja rationaliseringssträvandena inom jordbruket. Det av lagstiftningen föranledda besväret för allmänheten kan icke sägas vara särskilt betydande. Under kalenderåret 1946 har det endast varit ca 700 ärenden, som behövt underställas Kungl. Maj:ts prövning. Jag finner mig därför icke böra ifrågasätta någon begränsning av lagstiftningens giltighetstid. Emellertid har jag för avsikt att inom den närmaste tiden upptaga till övervägande och utredning frågan om lagens fortsatta bestånd och i samband därmed spørsmålet huruvida vid en eventuell förlängning av giltighetstiden vissa modifikationer i lagen kunna anses erforderliga. Jag håller vidare före att det kan visa sig möjligt att — sedan en cen-

Svar på interpellation. (Forts.)

tral praxis under någon tid utbildats — beslutanderätten rörande tillstånd till förvärv i betydande omfattning skall kunna överflyttas på de föreslagna lantbruksnämnderna.

Härpå yttrade:

Herr Nilsson i Göingegården: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Jag förstår givetvis, att statsrådet i sitt svar icke har kunnat gå in på detaljer eller på praktiska exempel utan endast berört huvudprinciperna i Kungl. Maj:ts hittillsvarande praxis, ehuru jag likväl måste beklaga detta — det torde dock kanske bli tillfälle för statsrådet att återkomma. Beträffande de praktiska exemplen har statsrådet förmodligen menat, att den nyligen utkomna promemoria, som utarbetats av kanslirådet Gullstrand, lämnat en tillräckligt ingående redogörelse härför. Denna har också motsetts med mycket stort intresse, men man torde väl kunna säga, att de förväntningar, som ställts på densamma, icke infriats. Varken denna redogörelse eller statsrådets svar har enligt min uppfattning givit en klar bild av Kungl. Maj:ts praxis vid prövningen av ansökningar om tillstånd till förvärv av jordbruksfastighet. Allt som hittills förekommit i denna fråga torde snarare enligt min uppfattning ha understrukt bristerna i lagstiftningen och dess tillämpning.

För att börja med statsrådets svar har det klart utsagts, att klar praxis icke föreligger vid avgörandet av frågan, huruvida det är nödvändigt söka Kungl. Maj:ts tillstånd eller ej. När absoluta hinder enligt § 3 första stycket ej föreligger, blir sistnämnda fråga helt beroende på vederbörande lokala myndigheters — landsfiskalers, egnahemsnämnders o. s. v. — inställning. Man kan med skäl fråga sig, hur någon stadgad och riktig praxis på denna punkt kan utbildas under dessa förutsättningar. Det kan icke hjälpas, att det är en lag, där det personliga omdömet kommer att göra sig gällande i mycket högre grad och i större utsträckning än vid de allra flesta lagar vi ha att leva efter. Gjorda erfarenheter ha även bestyrkt, att förutsättningar för lokala tillstånd bedömas högst olika delvis av naturliga skäl, beroende på vederbörande myndigheters inställning till denna regleringslagstiftning. Givetvis kan icke statsrådet svara för annat än Kungl. Maj:ts praxis i de frågor, som dragas under Kungl. Maj:t, ehuru likväl ansvaret för lagens tillkomst och utformning samt tillämpning även hos de lokala myndigheterna påvilar Kungl. Maj:t. Detta ansvar drabbar ju Kungl. Maj:t desto tyngre, som det av Kungl. Maj:t icke ansetts erforderligt att utsända lagförslaget på sedvanlig längre remiss. Om man förutsätter, att Kungl. Maj:ts avsikt med lagstiftningen varit, att densamma skulle vara till nytta för jordbruket och dess produktion, kan man vid en granskning av statsrådets svar och även av kanslirådet Gullstrands redogörelse för Kungl. Maj:ts praxis vid avgörandet av tillståndsansökningar icke underlåta att tänka på det gamla talesättet »vilja men icke kunna», allt under förutsättning att talet om rationalisering av ett stort antal småbruk är obefogat.

I statsrådets svar säges sålunda: »Om exempelvis förvärvsfastigheten angränsat ett sökanden icke tillhörigt ofullständigt jordbruk, som ansetts bära kompletteras med förvärvsfastigheten, har en sammanslagning av denna fastighet med sökandens fastighet antagits kunna försvåra uppkomsten av rationella jordbruksförhållanden i orten och sökandens innehav av förvärvsfastigheten följaktligen icke medföra övervägande nytta för jordbruket därstädes.» Man kan med skäl fråga sig, huruvida det icke är bättre att låta en driftig jordbrukare köpa en angränsande fastighet och upparbeta jordbruket på denna

Svar på interpellation. (Forts.)

än att låta fastigheten ligga för föfot eller under dålig ekonomisk skötsel endast i avsikt att någon gång i framtiden kunna tillägga fastigheten ett ofullständigt jordbruk, vars ägare saknar vilja eller möjligheter eller bådadera att förvärva densamma. I förra fallet skulle fastigheten snart kunna lämna god produktion, medan det i andra fallet torde vara synnerligen ovisst, huruvida den komme att lämna någon avkastning alls.

I fortsättningen av statsrådets svar säges det: »Har en ansökning om tillstånd blivit avslagen på grund av att förvärvsfastigheten lämpligare borde användas för förstärkning av annan jordbruksfastighet, har ägaren av denna fastighet icke alltid varit benägen att inköpa förvärvsfastigheten. Därest sistnämnda fastighet förväntas kunna inom en nära framtid utnyttjas för förstärkningsändamål, har vederbörande egnahemsnämnd undersökt möjligheterna att inköpa densamma.» Även om egnahemsnämndens undersökningar fortskridit så långt, att fastigheten inköpes, vilket för övrigt endast torde ha skett i relativt ringa antal fall, är problemet om fastighetens jordbruksavkastning därmed långt ifrån löst.

I svaret säges vidare: »I ett stort antal fall har ägaren av ett fullständigt jordbruk sökt tillstånd till förvärv av ett ofullständigt i och för sammanslagning till en brukningsdel. Ur rationaliseringssynpunkt har det principiellt ansetts lämpligt, att de ofullständiga jordbruken genom sammanslagning upphöra att utgöra självständiga jordbruksenheter.» Men någon mening därefter säger statsrådet följande: »Understundom har emellertid en sammanslagning av ett bebyggt mindre jordbruk med ett sökanden tillhörigt fullständigt jordbruk ansetts olämplig, då möjlighet förelegat för innehavaren av det mindre jordbruket att för sin utkomst erhålla tillräckligt arbete i orten vid sidan av jordbruksarbetet. Det mindre jordbruket har då ansetts böra såsom stödjordbruk bestå såsom en självständig brukningsdel.» Förutom det förhållandet att de däri uttalade olika principerna synas motstridiga, kan man skymta ett syftemål med sista meningen, vilket näppeligen torde innefattas i lagens ursprungliga syfte och därmed vara av synnerligen betänklig art, nämligen tvångsdirigering eller snarare fastlåsning av arbetskraft vid viss plats. Följden därav blir även, att man vägrar ägaren av mindre jordbruk att komma ifrån den belastning, som fastighetsinnehavet utgör och som kommer till uttryck i hans vilja att sälja detsamma, detta trots att fastigheten ur jordbrukssynpunkt säkerligen skulle kunna ge betydligt större avkastning i köparens hand.

Av statsrådets svar framgår även, att lagen av Kungl. Maj:t tolkas så, att förvärv av en eller flera ideella andelar av en fastighet, vari sökanden på grund av familjerättsligt fång redan förut ägt del, gjorts beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida denna tolkning har formellt fog för sig, men i varje fall torde den icke vara praktiskt betingad. Det framgår även, att tillstånd i dylika fall regelmässigt meddelats. Enligt min mening borde dessa fall kunna helt uteslutas ur lagens tillämpning, detta så mycket mer som det icke är vare sig enskilt eller allmänt intresse att bibehålla dylikt samband av en fastighet.

Vad därefter angår kanslirådet Gullstrands redogörelse är det beklagligt, att en mera uttömmande redogörelse för de avgjorda fallen icke lämnats. Det är sålunda omöjligt att avgöra, huruvida vissa ansökningsärenden relaterats, vilka kommit till min kännedom och vilka synas förtjänta av närmare granskning. Måhända är statsrådet i tillfälle att nu lämna en fylligare redogörelse för de skäl, som legat till grund för Kungl. Maj:ts avgörande i vissa fall. Först må påtalas de i kanslirådet Gullstrands redogörelse omnämnda fall, vilkas avgörande kan diskuteras.

Svar på interpellation. (Forts.)

Vi ha för det första ett fall på s. 8. Det gäller Malmöhus län. I detta fall kan man fråga sig, om icke jorden på den stora fastigheten, som tillsammans med sökandens egen fastighet skulle utgjort en väl arronderad brukningsdel och vars byggnader voro nära nog värdelösa, bättre kunnat utnyttjas av sökanden än av säljaren. Vad är det för mening att i nuvarande tider med brist på arbetskraft och material, vilken situation kan väntas bestå för ganska lång tid framåt, bibehålla en fastighet utan nödvändiga byggnader som självständig brukningsdel utan förutsättningar för en ordentlig produktion? Jag kan i det sammanhanget icke underlåta att relatera några uppgifter om byggnadskostnader från mitt eget län, Hallands län, återgivna i hushållningssällskapets redogörelse. Hallands läns hushållningssällskap inköpte för ett par år sedan ett småbruk om 27 tunnland åker och 50 tunnland skog. Med officiella siffror visas nu, vad det kostar att bebygga ett jordbruk i enlighet med den standard, som för närvarande kräves på ett jordbruk av denna storleksordning och med hänsyn till den drift, som avses att tillämpas där. För fastigheten betalades vid inköpet 20 000 kronor. Men skuldsumman för gården inberäknat inventarier och täckdikning — byggnadskostnaderna uppgingo till 61 000 kronor utan att dock byggnaderna i minsta mån voro vräkigt uppförda utan endast enligt gällande standard för ett sådant jordbruk — är för närvarande uppe i 133 000 kronor. Jag vill med detta bestyrka, att det i det av kanslirådet Gullstrand relaterade fallet hade varit klokare att låta vederbörande få köpa den brukningsdel, som gränsade intill den jord, där byggnader funnos uppförda.

Ett annat fall, som återfinnes relaterat i kanslirådet Gullstrands redogörelse på sidan 9, gäller en arbetarbostad. Eftersom det icke nämnes någonting därom, kan man förutsätta, att ingen av de angränsande jordbruksfastigheternas ägare önskade förvärva fastigheten i fråga. Hade det icke där varit bättre att låta sökanden köpa fastigheten för sambruk och använda boningshuset som arbetarbostad för att förbättra sina arbetares bostadsförhållanden i stället för att tvinga honom att för dryga kostnader bygga på egen fastighet? Till detta kanske han för övrigt nu icke kan erhålla byggnadstillstånd. Vi veta, hur besvärligt det är i det fallet.

Ett fall från mitt län, där ansökan har passerat såväl egnahemsnämnden som länets jordbrukskommission och blivit tillstyrkt men ogillats av Kungl. Maj:t, måste jag också relatera. Det gäller en fastighet i Morups socken, Morup nr 8 i Hallands län, som ägdes av en lantarbetare. Arealen utgör 5 hektar. På denna fanns intet bostadshus men en ladugård och en lada, båda i bristfälligt skick. Lantarbetaren var på grund av sjukdom intagen på sjukhus men hade själv tidigare ämnat bruka denna jordbit samt därå uppföra en mangårdsbyggnad. På grund av sjukdom ansåg han sig emellertid tvungen att sälja jorden och sökte tillstånd att få sälja den till en granne, som hade en fastighet med en areal av 17 tunnland. Denne hade på sin jord uppförd mangårdsbyggnad och kunde utnyttja ekonomibygnaderna på den brukningsdel han skulle köpa. Ansökan blev emellertid trots egnahemsnämndens och jordbrukskommissionens tillstyrkan avslagen utan angivande av några skäl. Vederbörande blev mycket förvånad. Han är på nytt intagen på sjukhus och har tvingats att utarrendera denna areal till den person, som hade velat köpa fastigheten.

Ett annat exempel kan jag också anföra från mitt eget län. Det gäller en fastighet i Stafsinge socken, Stafsinge 1⁴ och Stafsinge 2⁴. Två bröder ägde där en areal av 11 hektar åker. De hade mycket dåliga hus på gården och drogo sig för att bygga nya byggnader. Men en granne hade en gård, som han ville sälja, en gård med en något mindre areal, jag vill minnas det rörde sig om en areal av 9,5 hektar åker. Bröderna gjorde ansökan om att få köpa den bredvidliggande fastigheten, där det fanns så pass nya och bra byggnader, att

Svar på interpellation. (Forts.)

de kunde klara även sin tidigare ägda jordbruksfastighet med samma byggnader. Det blev emellertid avslag på brödernas ansökan, och länets egnahemsnämnd inköpte brödernas brukningsdel. I sin tur avyttrade egnahemsnämnden en del därav, och det, som icke egnahemsnämnden kunde sälja, fick köparen av en fastighet vid sidan om. Nu var detta egnahemsnämndens köp preliminärt. Det kunde icke genomföras, och egnahemsnämnden fick så småningom avstå från köpet. En granne köpte ett stycke av jordbruksfastigheten, och det som blev över — och det var den sämsta jorden — fingo vederbörande ha kvar och lägga till den nya fastighet de inköpte.

Jag skulle, herr talman, kunna relatera flera sådana fall, men jag skall icke upptaga tiden med detta längre. För den jordbrukande allmänheten har lagen visat sig vara ett synnerligen allvarligt intrång i dess hävdvunna fri- och rättigheter. Av dess tillämpning att döma har den heller icke visat sig vara till nytta för det svenska jordbruket i större utsträckning. Såsom faktiskt kan påvisas, kan en duktig och framåtsträvande jordbrukare hindras att utveckla sitt jordbruk, medan olämpliga brukningsdelar fastläsas icke endast i arronderingshänseende utan även hos personer, som sakna vilja och möjlighet att effektivt utnyttja jorden. I sammanhang med det av regeringen signalerade arbetet på att upphäva onödiga produktionshämmande regleringar och förbud bör också övervägas en avveckling av den ifrågavarande lagstiftningen och den säkerligen överväldigande majoriteten av den jordbrukande befolkningens mening beredas prioritet. Denna ur alla synpunkter ytterst egendomliga och tillfälliga förbudslag utgör det allvarligaste ingreppet i den lagfästa näringsfriheten, som under decennier företagits i vårt land genom statliga åtgärder. Detta påstående är direkt citerat från ett yttrande av kooperativa förbundet. Allt som skett bestyrker de farhågor, som med skarpa framfördes vid det tillfälle, då lagen fastställdes i riksdagen. Lagen är enligt min mening mogen att avskaffas när som helst. Det är därför med beklagande man tager del av statsrådets uttalande, att enligt hans uppfattning jordförvärvslagen visat sig synnerligen lämplig för sitt ändamål och att han överväger en förlängning av dess giltighetstid. Min och — jag är övertygad härom — de flesta av landets jordbrukares förhoppning är, att denna lag icke skall förlängas.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill börja med att beröra de anmärkningar, som i formellt avseende framstälts av herr Nilsson i Göingegården. Herr Nilsson yttrade t. ex., att det var beklagligt att jag icke hade utsänt detta lagförslag på en ordentlig remiss, innan det lades fram för riksdagen. Jag föreställer mig att herr Nilsson i Göingegården dock har ett minne av att detta lagförslag redan hade behandlats av lagrådet, när jag blev jordbruksminister, och alltså var färdigberett. Det kunde väl enligt hävdvunnen praxis då icke lämpligen gå ut till en förnyad remissgranskning.

Herr Nilsson i Göingegården påstår, att det icke föreligger någon stadgad praxis för tillämpningen av denna lag. Jag har en rakt motsatt uppfattning. Jag sysslar varje vecka med dessa ting i mycket stor utsträckning och är fullt på det klara med att det från Kungl. Maj:ts sida föreligger en mycket klar praxis i lagtillämpningen. Men kanske menar han, att det inte finns någon lika klart utbildad praxis hos myndigheterna — i detta fall egnahemsnämnderna och landsfiskalerna — när egnahemsnämnderna ha att utställa intyg för utökning av ett jordbruk till inskrivningsdomaren eller när landsfiskalen skall utställa intyg på att en vanlig jordbrukare skall få köpa ett jordbruk. Men jag vill för min del säga, att det icke finns någon anledning till det yttrande som interpellanten här hade, ty om det hade varit så att

Svar på interpellation. (Forts.)

det hade rätt en mycket vacklande praxis ute i landet, skulle följderna bli vitt, att man i sådana lokala områden, där man känner sig missgynnad, skulle ha fört ärendena inför Kungl. Maj:t. Jag vill emellertid här betyga, att antalet ärenden, som kommit till Kungl. Maj:t efter att förut ha varit hos egnehemsnämnderna och hos landsfiskalerna, har varit försvinnande litet. Jag skulle nästan tro att de under hela den tid lagen varit i tillämpning kunna räknas på händernas fingrar. Detta visar väl om något att det inte ute i landet finns någon sådan uppfattning, att det skulle föreligga en praxis, som är mera släpphänt på vissa håll och mera sträng på andra håll.

Härefter skall jag be att få ägna några ögonblick åt de av herr Nilsson i Göingegården åberopade fallen. Jag måste för min del beklaga att jag inte riktigt kan klara upp det där morupsfallet. När vi ligga med 700 mål är det inte så lätt att i en hastig vändning få fram vad som ligger bakom det eller det fallet. Men jag är för min del övertygad om att även i detta fall högst plausibla skäl föreligga för Kungl. Maj:ts beslut.

Jag skall i stället syssla med de fall, som jag lättare kan klara upp. Vi ha då först det på s. 8 i redogörelsen refererade fallet, där herr Nilsson i Göingegården ansåg att Kungl. Maj:t skulle ha givit sitt bifall till köp på grund av att den för inköp ifrågasatta fastigheten hade så dåliga byggnader. Jag skall inte diskutera detta fall i vidare bemärkelse, ty jag kan för min del medge, att sedan jordbrukspropositionen nu har blivit utarbetad och vi ha fått en klar bild över hur man skall tänka sig den fortsatta utvecklingen inom jordbruksnäringen, kan det föreligga starkare skäl för ett bifall på den punkten än vad det gjorde den gången när ärendet var föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Jag vill i alla fall fästa uppmärksamheten på att jag den gången väl i alla fall hade myndigheterna med mig.

Jag vill i alla fall säga några ord om byggnaderna. Årade kammarledamöter, om ett hemman på nära 50 tunnland av Skånes bästa slättjord icke skulle ha en sådan ekonomisk bärkraft, att det på denna jord skulle kunna uppföras nya byggnader, när de gamla äro uttjänta, då kommer det inom en generation inte att finnas något jordbruk i Sverige. Det är fantastiskt att komma och sätta i fråga att icke ett så bärkraftigt jordbruk som det vilket här gäller skulle kunna bära sina egna byggnadskostnader. Jag vet ju, att det göra sådana jordbruk mer än väl. Det gäller här inte ett jordbruk i Småland utan ett jordbruk på den bördiga skånska slätten, som jag väl känner till.

Jag går så över till det i redogörelsen på s. 9 relaterade fallet. Detta är ett fall som jag ofta träffar på. En stor jordbrukare med ett jordbruk på 100 tunnland och mer vill för att slippa den extra kostnaden att bygga en arbetarbostad införliva med sina ågor ett ofullständigt jordbruk. Ur rationaliseringsynpunkt är detta förvärv meningslöst; det är för honom absolut utan betydelse om han har 100 tunnland eller 108 tunnland, som han ungefär skulle få om han finge med sin fastighet införliva det mindre jordbruket. Alltså skulle hans begäran bifallas bara för att han genom att övertaga det ofullständiga jordbruket skulle få en arbetarbostad! Jag skulle således inte alls taga hänsyn till det förhållandet, att det finns angränsande fastigheter som äro så små, att jordbrukskhanteringen i en nära framtid skulle komma att upphöra, om de icke kunna få tillskott av ny jord. Jag skulle inte heller ta hänsyn till ett sådant förhållande som om det på orten finns tillgång till arbete och arbetskraft och därför också efterfrågan på s. k. stödjordbruk. Jag skall strax komma till den principiella sidan av denna fråga. Jag tror inte att det är många i denna kammare som anse, att det skulle vara riktigt att man utslutande för att hjälpa en större jordbrukare att slippa bygga arbetarbostad skulle låta ett nu bestående mindre jordbruk uppslukas av ett större.

Svar på interpellation. (Forts.)

Så kommer jag till stafsingefallet. Det är alldeles riktigt att i detta fall hade myndigheterna ute i länet i resignation tillstyrkt köp. Ärendet kom alltså tillstyrkt till Kungl. Maj:t. Egnahemsnämnden hade dock i sitt yttrande förklarat att nämnden, om den ifrågasatta sammanläggningen medgäves, ansåge det rimligt att från det ena av dessa ställen frånskildes ett visst jordområde för att förstärka ett angränsande mindre jordbruk. För min del lät jag ställa frågan till köparna, om de vore villiga att gå med på denna jämkning, som för deras del icke var av någon större betydelse, men jag möttes av den inställningen, att det här gällde allt eller intet. Det var i detta fall inte fråga om sammanslagning av två ofullständiga jordbruk utan av två jordbruk av den storleksordningen, att man nog skulle kunna tänka sig att de skulle kunna bestå vart för sig. Då sade jag nej. Nu är saken emellertid ordnad. Det har blivit så, som herr Nilsson i Göingegården relaterat, att från det ena stället frånskilt en bit, som lagts till ett angränsande ofullständigt jordbruk. Mitt syfte att begagna detta tillfälle till att ge förstärkning åt ett ofullständigt jordbruk har alltså ändå till sist nåtts. Detta hade kunnat ske från början om inte dessa personer, som här voro köpare, hade varit så envisa naturer att de överhuvud taget icke ville resonera.

Jag har nu berättat de av herr Nilsson i Göingegården anförda fallen. Nu skulle jag till slut bara vilja lägga några principiella synpunkter på herr Nilssons i Göingegården argumentation. Det var särskilt i två fall som han riktade kritik mot mig. Det ena var just detta som jag nyss omtalat, nämligen att jag hade vägrat tillåta ett stödjordbruk att övergå i ett stort ställe för att den större jordbrukaren skulle få en arbetarbostad. Jag vill fråga: hur rimmar denna kritik med vad som sagts i hela den diskussion som har pågått här i landet om den framtida jordbrukspolitiken, varvid man mot mig har riktat anklagelser för att jag vill rationalisera bort hundratusentals jordbruk? När jag med en lag försöker att bibehålla livskraftiga stödjordbruk, alltså sådana jordbruk, som bedrivs som bisyssla av ägaren, som i huvudsak försörjer sig genom jordbruksarbete eller skogsarbete eller något annat arbete, får jag till svar från herr Nilsson i Göingegården, att detta är fel. Dessa stödjordbruk skola försvinna. Samtidigt skriar man över att det inte finns någon arbetskraft på landsbygden! Trots att man tar bort det som kan locka en människa att slå sig ned där, nämligen stödjordbruken, vill man ändå att det skall finnas arbetskraft på landsbygden.

Man kan säga att det är synd att den som nu har stödjordbruk inte får sälja på grund av lagen. Men min erfarenhet säger att inga jordbruk ha behövt förbli osålda under det gångna året. Jag kan till och med säga, att även där jag har avslagit framställningar från personer, som enligt lagen inte skulle ha rätt att köpa, ha ställena i 19 fall av 20 blivit sålda till det pris, som var avtalat vid det först tilltänkta köpet. Det har inte uppstått några särskilda förluster för försäljaren.

Den andra punkten på vilken herr Nilsson i Göingegården riktade en anmärkning mot mig var, att jag icke tillät en ägare av ett fullständigt jordbruk att inköpa ett angränsande ofullständigt jordbruk, när det fanns andra ofullständiga eller svaga jordbruk intill, vilka behövde förstärkas. Här föreligger precis samma förhållande som jag nyss antytt: jag eftersträvar att med denna lagstiftning förstärka sådana jordbruk, som i nuvarande tidsläge äro dömda att försvinna, för att det skall bli kvar flera brukningsdelar här i landet. För detta får jag uppbära kritik från herr Nilsson i Göingegården, som säger att det är en fullständigt felaktig politik. Jag skulle i stället tillåta, att dessa ofullständiga jordbruk uppslukades av de större jordbruken. Mina herrar inom högern, låt det bli litet mera konsekvens i er inställning till jordbrukets pro-

Svar på interpellation. (Forts.)

blem. Är det så att ni mena, att den rätta utvecklingen är att alla ofullständiga jordbruk och små jordbruk, som stora jordbrukare vilja köpa, också skola övergå i dessa större jordbrukares ägo — varigenom antalet brukningsdelar katastrofalt minskas — så säg ut det! Tala inte med två tungor utan säg ut vad ni i verkligheten vilja.

Herr Nilsson i Göingegården säger att denna lagstiftning är missriktad och felaktig, och han vidhåller att den borde avskaffas. Den är, menar han, ett allvarligt intrång i jordbrukarnas fria förfoganderätt över sin jord. Ja, när alltså 700 av landets 400 000 jordbrukare på ett år ha behövt underställa Kungl. Maj:t sina försäljningsfrågor, så är det ju ett kolossalt intrång! Det är ju här endast fråga om en liten procent av alla de egendomar, som under året ha gått i handeln. Det är ett mycket litet intrång, och i de allra flesta fall har ju besväret också varit litet. Framställningarna ha som regel bifallits av Kungl. Maj:t, och när det inte blivit bifall har det funnits starka samhällliga skäl för att det inte skulle bli det.

Lagstiftningens vedersakare vilja göra gällande, att en driftig jordbrukare genom denna lag förhindras att utveckla sin verksamhet. Detta torde väl ingalunda vara fallet. Men man kan ju säga, att en driftig jordbrukare förhindras att utveckla sitt jordbruk på det sättet, att han skapar en jordbrukspolitisk utveckling, som vi inte tycka är lämplig. Den driftige jordbrukaren förhindras att förstöra flera självständiga jordbruk än som är nödvändigt. Det är egentligen det enda som här sker. Det finns dock oändligt många möjligheter för den driftige jordbrukaren att komma fram och få det bättre. Jag vill för min del säga, att jag har nog i praxis försökt att göra vad jag kunnat för att hjälpa just den driftige jordbrukaren att få större jordbruk och större möjligheter. Jag tror inte man kan säga, att lagen i det avseendet varit något hinder.

Men jag kan berätta för herr Nilsson i Göingegården, att det nyligen var ett sammanträde med egnahemsnämnderna och att det därvid steg upp en partivän till herr Nilsson i Göingegården och uttalade sig om lagen. Sedan han framfört en viss kritik, som närmast gällde områden, där lagen inte var sträng nog, förklarade han: tro inte att jag talar mot lagen. Det har varit en lycka att vi ha fått denna lagstiftning. Äntligen har det blivit en möjlighet att i någon mån stävja den spekulation, som vi förut haft att dras med och som i den tid vari vi nu leva skulle varit förskräckligt olycklig. — Så olika kunna omödena falla ifrån samma håll, vilket väl beror därpå, att den av mig nu sist citerade högermannen i sitt dagliga arbete följt de problem det här gäller, under det att herr Nilsson i Göingegården väl ändå litet mera förstrött vid sidan om har följt praxis vid denna lags tillämpning.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag skall be att en liten smula få kommentera de fall, som herr Nilsson i Göingegården anförde när det gällde tillämpningen av denna lag. Jag vill innan jag börjar detta säga att jag för min del var positivt inställd till denna lag den gången vi skulle ta ställning till om den skulle genomföras eller inte. Jag ansåg då att läget var sådant, att vi måste göra någonting på detta område genom att förhindra spekulation och olämpliga sammanläggningar o. s. v. Jag har inte ändrat uppfattning sedan dess. Nu har denna lag gällt litet mera än ett år, och man kan kanske därför litet grand överblicka tillämpningen av densamma.

I Hallands län har under 1946 egnahemsnämnden enligt gällande bestämmelser lämnat intyg för sammanläggning i 41 fall, 25 ärenden ha gått till Kungl. Maj:t, och i mer än hälften av dessa ha vi tillstyrkt bifall. I 10 fall ha vi för vår del inte ansett det vara lämpligt med en sammanläggning. Jag

Svar på interpellation. (Forts.)

skall här endast anföra några exempel på sådana fall. I ett fall ifrågasattes en sammanläggning emellan ett jordbruk i Hallands län och ett annat i Skåne. Vi kunde inte anse en sådan sammanläggning särskilt lämplig. Det var i detta fall en kreaturshandlare som ville köpa ett jordbruk. Vi avstyrkte denna framställning, och den blev även avslagen av Kungl. Maj:t.

I ett annat fall ville en jordägare med 63 hektar mycket bra välbebyggd åkerjord köpa ett mindre ställe intill, omfattande i runt tal 40 tunnland jord av ganska god beskaffenhet. Vi voro såväl i egnahemsnämnden som i jordbrukskommissionen fullständigt eniga om att denna sammanläggning inte skulle komma till stånd. Så blev icke heller fallet.

I ett tredje fall ville en jordbrukare, som förut hade ett jordbruk på litet över 20 hektar åkerjord, köpa ett hemman på 7 hektar åkerjord. Man kan ju säga att detta senare jordbruk i och för sig inte var för stort att lägga samman med ett annat, men när man sedan undersökte förhållandena närmare visade det sig vara två mil mellan dessa bägge skiften. Det fanns under sådana förhållanden ingen rimlig anledning att anse att en sammanläggning borde komma till stånd.

Vi bruka i mitt län undersöka möjligheterna för sammanläggning. Jag har själv ibland varit på platsen, gjort en undersökning och konfererat med såväl säljare som köpare. I en del fall ha vi varit fullständigt överens om att den ifrågasatta sammanläggningen inte var lämplig. Vi ha konstaterat i stället, att om den eller den brukningsdelen skulle försvinna så borde den lämpligen sammanläggas med en annan brukningsdel, vilket också sedan har skett. Dylika överenskommelser bruka komma till stånd helt och hållet frivilligt. I alla sådana fall tror jag man absolut kan påstå att lagen har varit till nytta.

Vad beträffar det av interpellanten åberopade fallet från Morup, där det gällde ett jordbruk på 9 tunnland, alltså 4 $\frac{1}{2}$ hektar obebyggd jord, är det riktigt som interpellanten säger att säljaren var sjuk. Det var en före detta lantarbetare, som var intagen på vårdhem. Hans förre husbonde ville köpa fastigheten, och det ansågo vi vara lämpligt. Men enligt lagens bestämmelser har egnahemsnämnden skyldighet att undersöka om det omkring en fastighet som är till salu eventuellt kan finnas andra brukningsdelar, som kunna behöva förstärkas. Det befanns i detta fall, att en angränsande mindre brukningsdel kunde få en bättre arrondering, i fall brukaren av denna finge köpa denna brukningsdel på 9 tunnland. Vi gjorde då en förfrågan hos honom, huruvida han vore villig att köpa denna brukningsdel. Han sade då bestämt nej. Han hade nyss byggt och tyckte att han hade tillräckligt med jord. Då ansågo vi både inom egnahemsnämnden och inom jordbrukskommissionen att det först ifrågasatta köpet borde tillstyrkas, vilket vi också gjorde. Som här nämnts har Kungl. Maj:t ändå avslagit framställningen om detta köp. Jag anser mig dock här kunna säga, att denna brukningsdel genom egnahemsnämndens förmedling nu har utarrenderats till den som ville förvärva densamma, varför det finns anledning att förmoda, att saken så småningom ändå blir ordnad såsom det från början var ifrågasatt. Jag måste också kommentera det andra fallet som berörts här, nämligen stafsingefallet. Det gäller där, som statsrådet säger, två brukningsdelar, som äro tillräckligt stora för att var för sig kunna bestå som självständiga brukningsdelar. Det är vidare riktigt som interpellanten sade, att den brukningsdel, som skulle nedläggas, hade dåliga ekonomibyggnader. Dessa lågo också olämpligt till på egendomen så att det inte kunde anses lämpligt att bygga där. Emellertid undersökte vi såsom vi bruka göra, huruvida det fanns några andra brukningsdelar som skulle behöva kompletteras, och det fanns, som statsrådet påpekar, en liten brukningsdel på 15 tunnland som låg så till, att det ansågs lämpligt, att jordägaren fick förvärva ett stycke om

Svar på interpellation. (Forts.)

5 tunnland åkerjord, som låg alldeles intill hans mark. Detta var han villig till, men säljarna voro inte pigga på att medverka. Egnahemsnämnden tillstyrkte förvärvet, men Kungl. Maj:t avslog. Det är riktigt som interpellanten säger, att egnahemsnämnden gjorde ett preliminärt köp, och vi undersökte även möjligheterna till en sammanläggning med andra fastigheter — det är nämligen ganska gott om mindre brukningsdelar intill denna fastighet. Vi träffade också ett preliminärt avtal med ägarna till tre mindre brukningsdelar om att de skulle få var sin del av den större fastigheten i fall staten förvärvade denna så att det då skulle bli fyra ganska bra hemman. Men — det vill jag statsrådet skall observera — när vi undersökte fallet, befanns det vara sämjedelade fastigheter, och enligt jorddelningslagen får man inte sammanlägga sämjedelade fastigheter, varför lantmätaren inte ansåg sig kunna gå med på sammanläggningen. För närvarande håller för övrigt en sakkunnigkommitté under generaldirektör Malmbergs ordförandeskap på att utreda avvecklingen av denna sämjedelning, som förekommer på en del ställen, inte minst i Hallands län. Jag vill säga till statsrådet, att om det framlagda programmet för jordbrukets rationalisering skall kunna förverkligas, måste begreppen rörande sämjedelning klaras upp, så att inte sämjedelning som i detta speciella fall kommer att lägga hinder i vägen för en sammanläggning. I det fallet kunde man alltså inte företa den sammanläggning som var mest angelägen.

Interpellanten nämnde de höga kostnaderna för byggnader som Hallands läns hushållningssällskap låtit uppföra på en fastighet i södra Halland. Det är riktigt, att byggnadskostnaderna i det fallet voro oskäligt höga, och man kan ifrågasätta, huruvida det var lämpligt att bygga på det sätt som skett. Det blir emellertid ofta höga kostnader om man bygger om en hel gård på en gång. Hade det varit en privatägd fastighet, skulle byggnaderna ha uppförts successivt, så att man tagit boningshuset en gång och ekonomibyggnaderna en annan gång. Om man handlat på det sättet, skulle byggnadskostnaderna givetvis inte ha blivit så höga. Hushållningssällskapet ansåg det emellertid inte lämpligt att gå till väga på det sättet, utan det lät bygga om hela gården på en gång, och detta var anledningen till att byggnadskostnaderna blevo för höga.

Jag är inte säker på att jag vill instämma i interpellantens påstående, att alla Sveriges jordbrukare stå bakom hans önskan att denna lag inte bör förlängas. I en del fall äro verkningarna av lagen svårbedömbara, och det kan hända, att lagen ibland varit svårhanterlig, men genom de exempel jag anfört tror jag mig ha givit belägg för att den också har varit till nytta. Dessutom är det möjligt, som statsrådet säger, att om tillämpningen blir mer modifierad framdeles, lagen då blir till ännu större nytta.

Herr Hellbacken: Herr talman! Den interpellationsdebatt, som här föres, har inte endast rört sig om den fråga, som ställdes av interpellanten, om praxis vid tillämpningen av lagen om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, utan debatten har även rört sig om huruvida denna lag överhuvud taget kan anses behöfelig. Vad den framställda frågan beträffar kan jag endast omvittna förhållanden som jag känner till från det län jag representerar, och jag måste därvidlag säga, herr talman, att jag ger statsrådet rätt i vad han sade i det svar han lämnade. Såvitt jag kan bedöma i min egenskap av ordförande i jordbrukskommissionen, som både haft möjlighet och varit skyldig att ta ställning till ansökningar om jordförvärv, har den praxis jordbruksdepartementet tillämpat överensstämt med lagstiftarnas uppfattning.

Det kan knappast stiftas en lag, mot vars tillämpning det inte kan göras er-

Svar på interpellation. (Forts.)

inringar, och var och en som är insatt i hithörande spörsmål vet, att det är synnerligen svårt att lagstifta på det jordbrukspolitiska området. Detta gäller inte bara lagstiftningen, utan även utformandet av en praxis, som kan ansluta sig till syftet med lagstiftningen. Jag kan inte finna annat än att jordbruksdepartementet vid behandlingen av ansökningar från Kopparbergs län handlat i full överensstämmelse med förslagen från de myndigheter, som ha yttrat sig över jordförvärven. Jag vill i detta sammanhang bekänna, att jag i likhet med flera andra av kammarens ledamöter icke var särskilt entusiastisk för denna lag när den stiftades. Jag hade helst sett, att man sluppit tillgripa denna lagstiftning, men förhållandena på ifrågavarande område voro då och äro än i dag sådana, att man måste ha en restriktiv lag, som förhindrar jobberi med värden, som på den senaste tiden varit mycket kuranta. Det har icke endast gällt penningplacering, utan det har även gällt att göra goda affärer. Jag kan icke finna annat än att denna lagstiftning varit av stor betydelse för jordbrukspolitiken och för vårt land överhuvud taget och hindrat en osund spekulation på detta område.

Det är klart att man kan leta upp fall, där man kan säga, att myndigheterna borde ha fattat ett annat beslut än de gjort, men om man går till botten med problemet och undersöker förhållandena närmare, kanske man finner, att de fattade besluten varit de riktiga. Jag vill understryka, herr talman, att så länge de nuvarande förhållandena i fråga om köp och försäljning av jordbruksfastigheter råda, är lagen, med den tillämpning den hittills haft, till fördel både för jordbruket som sådant och för den jordbrukande befolkningen. Jag anser, att vi icke få släppa efter för mycket i denna fråga, så att dörrarna öppnas för en spekulation, som kanske en dag skall visa sig vara mycket olycklig. Jag vill också säga, att det är egendomligt, att statsrådet Sköld här kritiserats för att han såsom chef för sitt departement inte velat gå med på ett borttagande av en del, visserligen mindre bärkraftiga jordbruk, medan han i ett annat sammanhang kritiserats för att han vill rationalisera bort mindre jordbrukare. Jag anser, att de svenska jordbrukarna böra vara tacksamma mot statsrådet Sköld för de åtgärder som vidtagits på detta område och för att de vidtagits på ett sätt, som jag tror vunnit allmän aktning bland dem som ha att ta ställning till hithörande spörsmål.

Herr Nilsson i Göingegården: Herr talman! Statsrådet framhöll i sin replik med anledning av mitt svar på interpellationssvaret en del detaljer, som jag skall be att få beröra.

Statsrådet sade först, att det absolut föreligger klar praxis. Jag måste bestämt reagera mot detta. Det kan inte hjälpas, att detta är en lag, vid vars tillämpning det personliga omdömet i högre grad än i fråga om andra lagar måste föreligga och komma till sin rätt. I de fall, där landsfiskalerna äga avgörandet, kunna de icke bedöma fallen lika, därför att det knappast finns två fall, som äro absolut lika.

Statsrådet frågar också, huruvida det kan vara rätt att hjälpa en större jordbrukare att skaffa arbetarbostäder, om det finns ett ofullständigt jordbruk att köpa. Jag måste svara, att om vi på den vägen kunna åstadkomma lättnader för jordbrukare att skaffa bostäder för arbetarna, är detta en naturlig och mycket lämplig lösning för att åstadkomma lantarbetarbostäder, i synnerhet som den lilla jordbit, som tillhör de byggnader jordbrukaren önskar förvärva, många gånger är mycket dåligt skött och under alla omständigheter inte kan ge den avkastning, som den skulle kunna ge, om den bleve lagd till det större jordbruket.

Statsrådet nämnde vidare, att jag bara relaterat två fall. Jag har inte velat

Svar på interpellation. (Forts.)

upptaga kammarens tid med att relatera flera fall, men jag försäkrar statsrådet och de ärade kammarledamöterna, att jag skulle kunna föredra många fler fall. Statsrådet säger också, att blott 700 fall ha kommit inför Kungl. Maj:t. Ja, först och främst måste jag säga, att jag tycker det inte är så få fall, som vederbörande myndigheter på detta sätt tvingats handlägga. Vidare förtjänar det framhållas, att man nog ofta ute i bygderna hänvänder sig direkt till egna-hemsnämnderna och frågar om man kan få förvärva en jordbruksfastighet. Om egna-hemsnämnden då med hänvisning till föreliggande lag svarar, att detta inte går, är jag övertygad om att många inte vilja riskera ett avslag på en ansökan och inte heller vilja ikläda sig besväret att sätta i gång hela denna pappers-procedur.

Statsrådet säger också, att vi högermän tala med två tungor: å ena sidan äro vi förgrymmade över att statsrådet säger sig företråda den meningen, att de mindre brukningsdelarna i vårt land skola bort, och å den andra sidan påtala vi, att statsrådet motsätter sig att ett större jordbruk sammanslås med mindre, intilliggande brukningsdelar, och att vi på det sättet vilja bidra till att små-bruken försvinna. Jag vill inför kammaren fastslå, att jag icke vid något tillfälle uttalat som min mening, att man borde försöka få bort t. ex. 100 000 små brukningsdelar, och jag vet inte att någon från mitt parti sagt något sådant. Men om det finns ett ofullständigt jordbruk, som ingen vill bo på och som har så liten jordareal, att det inte kan bära kostnaderna för uppförandet av nödiga byggnader, om jordägaren icke har möjlighet att få någon arbetsinkomst, så att han kan leva enligt våra dagars standard, och om ett intilliggande större jordbruk har behov av byggnader, då tycker jag detta större jordbruk på ett praktiskt och smidigt sätt bör kunna få förvärva det mindre.

Statsrådet berörde sedan stafsingefallet. Han säger, att det där gällde två jordbruk, vilka vart för sig voro fullt bärkraftiga och att det därför icke fanns någon anledning att lägga samman dem. Jag måste säga, att här är lagen det största motståndet mot en framtida vettig rationalisering av vårt svenska jordbruk. Enligt min uppfattning finns det ingen möjlighet, herr statsråd, att lantbruk på 8 å 12 hektar förmå bära byggnadskostnaderna med den standard man nu kräver av bostäder och ekonomibyggnader. Det kan inte hjälpas att byggnadsfrågan för närvarande är det största cruxet för det svenska jordbruket, och den kopplas in i denna lag på ett mycket allvarligt sätt.

Herr statsrådet säger, att en partivän till mig vid något tillfälle uttalat sig i mycket berömmande ordalag om denna lag. Ja, det är möjligt att det finns en partivän till mig som har en annan uppfattning i denna fråga än jag, det vill jag på intet sätt förneka, men vid det tillfälle, då andra kammaren antog lagen, höjdes det från samtliga partier röster som avrörde från antagandet av lagen. Jag vill relatera vad en ganska stor socialdemokratisk tidning i Gävle skrev i december månad 1945, nämligen att jordlagen var influerad av klart nazistiska tankegångar. Tidningen menade, att lagen var helt omotiverad, och den skrev, att man tagit ett steg tillbaka mot skråsamhället. Den tillätor sig också komma med ett ironiskt förslag: »Medan man nu är i farten med att avskaffa näringsfriheten och återinföra skråtidens förtjusande samhällsskick, bör man väl lämpligen ägna samhällsvårdande uppmärksamhet åt fastighetsförhållandena i städerna också. När jordbruksfastigheterna monopoliseras åt jordbrukare, vore det väl i sin ordning att endast medlemmar av husägarklassen tilläts förvärva och besitta fastigheter i städerna.» Det är några av de tongångar som kommo fram, när lagförslaget var under debatt i kammaren.

Jag kan inte underlåta, herr talman, att till sist än en gång framhålla, att jag anser, att denna lag varit till förfång för utvecklingen i landet och framför allt för rationaliseringen av vårt jordbruk. Jag är övertygad om att om man

Svar på interpellation. (Forts.)

strävar efter en vettig rationalisering och arrondering av arealerna, kommer denna lag att vara till förfång för en sådan rationalisering.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Kammaren kanske erinrar sig, att jag, då på sin tid denna lag antogs här, hade avgivit en reservation, i vilken jag framhöll, att från lagens bestämmelser borde undantagas jordbruksfastigheter, i fråga om vilka det taxerade skogsvärdet icke översteg 10 procent av fastighetens hela taxeringsvärde. Jag ansåg att då det gällde de s. k. rena jordbruksfastigheterna, alltså fastigheter utan skog, var lagen mindre påkallad. Då jag emellertid sedan röstade för lagförslaget, gjorde jag det på grund av den erfarenhet jag haft, då jag under tio år varit ordförande i jordbrukskommissionen i Jönköpings län. Vem är det som har skulden till den värsta vanhävden av jordbruk i vårt län? Jo, det är skogsjobbarna, som ha köpt in fastigheterna för att komma åt skogen och sedan ha velat göra sig av med jordbruken, eftersom dessa naturligtvis i deras händer gått med förlust, och så ha husen fått förfalla och vanhävden blivit påtaglig.

Man säger, att man har ju vanhävdslagen. Ja, herr talman, skulle jag välja att slopa någon lag här, skulle det icke vara denna lag utan vanhävdslagen, ty med den kommer man till rätta med så litet av missförhållandena på detta område, att den har ganska liten betydelse i den praktiska tillämpningen. Men den lag, varom nu är fråga, har dock under den tid den gällt förhindrat skogsjobbare och jordjobbare att förvärva fastighet, och därigenom ha dessa icke heller kunnat lägga jorden i lägervall, som de annars skulle gjort. Sedan tycker jag, att när fråga är om fastighet, å vilken även finnes skog, denna borde kunna få inköpas av jordbrukare i orten. Det har sedan lagens tillkomst också visat sig, att vid försäljning av gårdar med betydande skogstillgång de som spekulerat i skogen ställts utanför, och gårdarna kommit i händerna på jordbrukare, som sedan ha kunnat ta ut avkastningen av skogen på ett betydligt lugnare och bättre sätt. Jag tycker, att det är en sak, som man icke får gå förbi i detta sammanhang. Då man vill påstå, att jordvärdena eller skogsvärdena skulle sjunka på grund av denna lag, som man sade, när vi voro i färd med att antaga den, så måste jag säga, att de äro tillräckligt höga för närvarande, så att det alltjämt är svårt för en ung människa att bli i tillfälle att köpa en fastighet till ett räntabelt pris.

Jag är naturligtvis överens med dem som mena att vi i Krångel-Sverige ha tillräckligt med förbudslagar denna lag förutan. Men då det gäller denna måste jag säga, att jag har samma uppfattning som den högerman, som herr statsrådet nyss citerade, nämligen att det skulle varit en verklig olycka under denna senare tid med penningvärdets fall, då alla försökt få tag i realvärden att placera pengar i, om icke denna lag funnits.

Jag skall icke gå in på de exempel, som här framförts från skilda håll, särskilt av interpellanten. Jag har den erfarenheten, att i de fall vi inom vårt län ha haft att behandla ärenden av detta slag, som gått till Kungl. Maj:t, har Kungl. Maj:t efter ingående utredning sökt att komma fram till ett så riktigt resultat som möjligt, när det gällt att bedöma, om fastigheten borde få försäljas till sökanden eller icke. Jag har för min del även inom vårt län inga svårare exempel att andraga på fall av den karaktär interpellanten framdragit. När vi nu stå inför att antaga en lag om rationalisering av jordbruket, skall man emellertid icke ställa till för mycket ohägn, innan den lagen kommer, där man nu kan anse, att fastighetslotter lämpligen kunna och bära infogas för sammanläggning av jordbruk.

Då det sagts, att denna lag är besvärlig, så går jag med på det, och jag kan för all del även instämma i att den vållar ett visst intrång, men om man på-

Svar på interpellation. (Forts.)

står, att den är obehörlig och onyttig, kan jag icke, herr talman, dela en sådan uppfattning.

Herr von Seth: Herr talman! En lag av en natur som denna är naturligtvis mycket svårbemästrad, och vid dess tillämpning besannas ju det gamla ordspråket: intet ont som icke har något gott med sig. Men det är väl också så, att det icke finns något gott, som icke har något ont med sig. Avgörande för dem, som från början gingo emot lagen, var känslan av att denna lagstiftning icke skulle kunna vara uteslutande en skyddslag, utan samtidigt skulle bli en tvångslag. När statsrådet i slutet av sitt interpellationssvar säger, att lagen utgjort ett gott medel för att förhindra spekulation med jordbruk och skog, något som i nuvarande tid är mycket av behovet påkallat, kan man naturligtvis draga i tvivelsmål, om lagen gjort verklig nytta på alla håll. En sak äro vi väl alla överens om, nämligen att vi skola förhindra osund spekulation i jord och skogslotter, och framför allt att de medel, som kunna befinnas lämpliga böra användas för att i första hand bondebefolkningen skall besitta jordbruk och skog. När herr Nilsson i Göingegården var inne på att statsrådet icke hade sänt lagförslaget på remiss till lagrådet, så hänvisade herr Sköld till att under den föregående jordbruksministern hade lagförslaget varit på remiss. Det är ju fullt riktigt, men jag vill samtidigt erinra om att när detta lagförslag under herr Pehrsson-Bramstors jordbruksministertid var föremål för yttrande av lagrådet, det blev mycket hårt åtgånget. På den tiden — nu är man mera härdad — väckte detta mycket stort uppseende.

Vad som framför allt uppkallade mig att ta ordet här var, att statsrådet sade, att högern och högerfolket i allmänhet, med undantag för den citerade högermannen, vilja ha bort de små brukningsdelarna. Ingenting kan vara oss mera främmande, särskilt för mig, som bor i ett skogslän, där vi till fullo inse de små brukningslotternas mycket stora betydelse. Jag skulle vilja säga, att såsom strukturen är exempelvis i sådana län som Jönköpings och Kronobergs län och såsom skogsbygderna inom de flesta län äro beskaffade, äro de små brukningsdelarna absolut nödvändiga. Jag skulle vilja erinra statsrådet Sköld om att en framstående socialdemokrat i denna kammare talade emot lagförslaget, då det behandlades i denna kammare.

Vad vi nu skola diskutera är huruvida lagen har varit till uteslutande nytta, huruvida den verkligen har åstadkommit, att inga gårdar äro osålda, och jag torde då kunna säga, att här finnas säkert representanter i denna kammare, åtminstone för ett län, som kunna tala om att gårdar i skogsbygder ha blivit osålda, därför att inga köpare ha kunnat anmäla sig på grund av denna lag och kanske icke minst på grund av tillämpningen av denna lag. Det är ju alldeles självklart, att man kan draga upp extrema gränfall, på vilket område som helst, och det kommer alltid att bli tråkiga fall på gränserna. Men jag kan icke låta bli att erinra om det s. k. fallet Aninskog, där en änka led avsevärd förlust, därför att ansökan om att få köpa hennes fastighet avslogs. Det var ett litet ställe, som kallades jordbruksfastighet, men som i verkligheten icke var jordbruksfastighet. Jag har här ett intyg av vederbörande lantmätare, som säger, att det var 0,2 hektar åker, 2 hektar äng, 1 hektar skogsmark och 1,09 hektar annan avrösningsjord. Alltså var det en mycket liten lägenhet, och därtill säger vederbörande distriktslantmätare, att fastigheten enligt hans förmenande icke kunde betraktas som jordbruksfastighet. En man, som hade användning för byggnaderna på denna lägenhet — han kunde, som han själv säger, där bereda sina arbetare utmärkta bostäder — ville köpa den och ge så mycket som 18 000 kronor. Jordbrukskommissionen och egnaheimsdirektören tillstyrkte, men Kungl. Maj:t kom med avslag och ansåg, att

Svar på interpellation. (Forts.)

fastigheten i stället skulle erbjudas en granne, som ägde ofullständigt jordbruk. Nu var denna areal dock så liten, och denna fastighet, som icke var men kallades för jordbruksfastighet, befann sig i sådant skick — den utnyttjades som grustag — att grannen med ofullständigt jordbruk näppeligen hade blivit hjälpt genom förvärv av fastigheten. Följden blev i alla fall, att den som ville köpa den och ge denna änka bra betalt fick träda tillbaka, och änkan fick göra en avsevärd förlust genom att innehavaren av det mindre jordbruket icke hade användning för lägenhetens stora byggnader.

Det är självklart, att man skulle kunna dra fram ett otal belysande fall, men jag vill gentemot jordbruksministern bara säga, att här finnas så många fall, att även om jag skulle kunna sträcka mig så långt, att jag säger, att även om denna lag har gagnat många, så har den i många fall, icke minst när det gäller småbrukare, åstadkommit förluster för dessa genom att de icke kunnat sälja sin lägenhet för erbjudet pris och i vissa fall genom att inga spekulanter på dessa kunnat anskaffas. Man tycker därför, även om man medger, att tillämpningen av lagen är svår, att det borde kunna erkännas, att tillämpningen varit sådan, att denna lag, som varit avsedd som skyddslag, blivit en tvångslag. Den viktigaste anledningen till att vi på högerhåll vända oss emot denna lag är, att den blivit en tvångslag, en lag som icke är förenlig med vårt rättsmedvetande och som därtill har förorsakat icke minst småbrukare och mindre lägenhetsägare förluster.

Till sist vill jag, herr talman, säga, att vi framför allt anse en lag skadlig, som lägger all makt och myndighet i händerna på en enda man i kanslihuset, när det gäller att avgöra sådana till ytterlighet komplicerade och svåra frågor. Denna lag har på detta sätt blivit en förmynderskapslag, och vi önska få den reviderad. Jag vill sluta med att säga, att de små brukningsdelarna böra vi slå vakt om i den mån det är möjligt. I den mån ägarna kunna ha sin existens på dessa vilja vi gärna bidra med sådana skyddsåtgärder, enligt vilka skogen och jordbruket förbehållas vår bondebefolkning.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag börjar med att något diskutera det s. k. ånimskogsfallet, vilket ju gällde en fabrikör, som icke fick köpa en jordbruksfastighet. Fastigheten var överbyggd med ett för stort bostadshus. Jordarealen uppgick till bortemot 5 hektar. Det tvistas i målet, huruvida åkerjorden var 2 hektar eller 0.2 hektar. Sanningen är väl den, att åkern ursprungligen var 2 hektar, men att den varit vanhävdad, så att man icke kunde avgöra vad som var åker och vad som var äng. Som sagt var det en fabrikör, som ville köpa denna fastighet enligt uppgift för att ha den till bostad för sina arbetare. Men frågan är kanske icke avgjord med vad han uttalat. Det är nämligen så att fastigheten ligger 4 km från den plats, där han har sin verkstad, och man fick kanske ta någon hänsyn till att sökandens moder har mycket stora jordegendomar, som gränsa intill denna lilla fastighet. Det för mig avgörande var det myndigheterna hade sagt, att det vore bäst, att jorden skildes ifrån och tillades ett angränsande jordbruk, men det ville icke fabrikören. Jag ställde till honom precis samma fråga som i stafsingefallet. Jag lät säga till honom, att om han ville gå med på styckning för förstärkning av den andra fastigheten, så skulle det bli bifall. Men han sade nej. Det intresserade honom icke. Då blev det avslag på ansökningen. När herr von Seth säger, att änkan tillskyndats förlust, får jag säga, att i så fall har änkan misskött saken. Det fanns nämligen icke den minsta svårighet att i detta fall stycka av bostadshuset och göra det till annan fastighet, att sälja bostadshuset för sig och sälja återstoden som jordbruksfastighet till jordbrukaren, som ville köpa. Det skulle säkert ha varit möjligt för henne

Svar på interpellation. (Forts.)

att på det sättet få ut ungefär samma summa som genom försäljning till fabrikören. Jag skulle för min del tro, att det var icke så stort fel jag begick den gången genom att inta den ståndpunkt jag då intog. Men när man läser om sådana saker i tidningarna se de alltid annorlunda ut än i verkligheten. och det kanske ser annorlunda ut, när jag redogör för det än när herr von Seth gör det. Men min redogörelse grundar sig på handlingarna i målet och icke på någon parts ensidiga beskrivning av fallet.

Jag ber härefter att få ägna mig litet åt herr Nilsson i Göingegården. Det var ett mycket intressant anförande han hade. Han bedyrade att han aldrig hade sagt, att 100 000 småbrukarjordbruk skulle försvinna, och det har aldrig jag sagt heller; men man säger om mig att jag har sagt det. Nu blev herr Nilsson i Göingegården plötsligt en så varm vän av alla de små jordbruken. Visst skola de vara kvar! Men herr Nilsson i Göingegården sade, att om det är fråga om ett ställe, som ingen vill bo på, därför att det har en dålig jord och i stället är olämpligt på alla sätt, då är det väl bättre att ett angränsande jordbruk får övertaga det. Ja, i sådana fall som herr Nilsson beskrev blir det alltid bifall, men de fall vi här diskutera höra icke alls till denna kategori.

Sedan herr Nilsson i Göingegården gjort denna kärleksförklaring till det mindre jordbruket, börjar han i nästa ögonblick att tala om hur omöjligt det var att bygga på mindre jordbruk. Det var lika bra att mindre jordbruk upphörde och lades samman med större. Jorden skulle då bli bättre skött och produktionskraften skulle kunna tagas ut bättre. Herr Nilsson i Göingegården, vilken är herr Nilssons ståndpunkt i denna fråga?

Herr Nilsson säger att lagen varit till förfång för rationaliseringen. Han menar, att varje åtgärd, som en enskild person vidtager för att sammanlägga hemman, hör till en god rationalisering och leder till en vettig arrondering. som han uttryckte sig. Det är inte så, det är alldeles tvärtom. Den enskilde handlar alltid utifrån sina egna snäva synpunkter, och det resultat han åstadkommer är ofta ytterligt mindervärdigt.

Sedan jag talade förra gången har jag fått fram morupsfallet. I detta fall gränsar icke den sökandes fastighet till det jordområde, som han ville köpa. Vi skola komma ihåg, att Morup ligger i falkenbergstrakten. Det ligger i en slättbygd. Jag måste fråga, om det kan vara en vettig rationalisering att på en slättbygd sammanslå brukningslotter, som icke gränsa till varandra. När jag studerade detta fall fann jag för min del, att det skulle leda till svårigheter för det framtida arbetet, om tillåtelse gavs till skapande av en fastighet, som skulle bli så olyckligt beskaffad som denna fastighet skulle komma att bli.

Det är inte så att denna lag varit till förfång för rationaliseringen. Den har varit till stor nytta för rationaliseringsarbetet, och jag ber er, mina damer och herrar, att fråga egnahemsdirektörerna runt om i detta land — det är de, som närmast ha att syssla med frågan om jordbrukets rationalisering — om denna lag varit till nytta eller skada för en god rationalisering. Jag är övertygad om att de allesammans komma att förklara, att lagen i detta avseende varit till övervägande nytta.

Denna lag är en förmynderskapslag, ty det är en person i kanslihuset, som har all makt. Det skulle väl vara jag det. Hur vill herr von Seth ordna det i detta land? Är det inte så med många bestämmelser och många lagar, att det till slut blir det föredragande statsrådet som kommer att uttrycka den mening, som blir Kungl. Maj:ts beslut? Denna lag är väl inte en förmynderskapslag i högre grad än alla andra lagar, där det slutliga avgörandet och den slutliga tolkningen vilar på Kungl. Maj:t och träffas i statsrådet. Denna lag har i det avseendet ingen särkaraktär i förhållande till alla andra lagar.

Svar på interpellation. (Forts.)

Sedan vill jag bara till sist säga, att herrarna vid nästa års riksdag komma att ställas inför ett generalprov. Då tänker jag nämligen förelägga riksdagen frågan om denna lags fortsatta giltighet, och jag kommer att försöka dokumentera det förslaget med all den utredning som jag är i stånd att förebringa. Jag motser med mycket stort lugn det avgörande som riksdagen då kommer att träffa.

Herr andre vice talmannen **Carlström** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr von Seth talade om det otal fall han kunde erinra sig, då Kungl. Maj:t inte velat gå med på en försäljning. Det gällde här främst småbruk. I förbigående frågade jag herr von Seth, om några sådana fall gällde vårt län. Jag har nämligen inte märkt några sådana där. Då flydde han emellertid över till Älvsborgs län. Det var alltså där som det förekommit »otaliga» fall.

Jag vill för min del säga, att jag tycker att Jönköpings län är tillräckligt stort för att både herr von Seth och jag skulle kunna vittna om lagens tillämpning och verkningar med ledning av vad som där förekommit.

Herr **Nilsson** i Göingegården erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Då herr statsrådet Sköld ironiserade över mitt uttalande angående de små brukningsdelarna måste jag säga, att han försökte blanda bort korten. Han påstod att jag i ena andedraget säger, att jag vill ha de små brukningsdelarna kvar, och i nästa, att det är nödvändigt att de försvinna. Det är att något väl grovt förvanska mitt uttalande, herr statsråd! Jag sade, att i den mån det finns små brukningsdelar med så liten jord, att de icke kunna anses vara fullständiga jordbruk, och intilliggande större jordbruk äro i behov av utvidgningar, så böra dessa få lov att förvärva de ofullständiga jordbruken för att använda dem till arbetarbostäder. Å andra sidan hänvisade jag till de höga byggnadskostnaderna på sådana jordbruk, som man kallar bärkraftiga jordbruk, således icke sådana brukningsdelar, som vi i vanliga fall räkna till dessa hundra tusen små brukningsdelar, som vi bruka tala om, utan jordbruk på 15—20—25 tunnland. Här är denna lag till förfång för en framtida rationalisering i den mån den sätter stopp för en vettig sammanslagning av sådana brukningsdelar där ofta den ena har dåliga hus. Jag tror att herr statsrådet, om han är ärlig, tvingas att erkänna detta, och det kommer alldeles säkert att visa sig i framtiden att det är så.

Härpå anförde:

Herr **von Seth**: Herr talman! Jag skall först be att få bocka mig för herr statsrådet Sköld för att han genast kunde taga upp fallet Animskog. Det var mycket skickligt gjort.

Sedan har herr statsrådet Sköld missuppfattat mig i fråga om antalet osålda gårdar. Jag har inte sagt att det varit många ansökningar inne, utan det finns, som jag uttryckte mig, ett otal osålda gårdar. Jag skulle kunna ändra ordet »otal» till »flera», men det finns, inte minst i Älvsborgs län, ett otal gårdar av denna typ, som inte kunnat få köpare. Representanter i denna kammare för Älvsborgs län kunna intyga detta.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! På det sista vill jag bara säga, att i Älvsborgs län en homeopat var mycket verksam med att köpa upp små skogsgårdar innan denna lag kom till. Då beror väl det anförda förhållandet på att den personen nu tvingats att upphöra med denna sin verksamhet på grund av lagen.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Sveningsson**: Herr talman! Med anledning av det senaste uttalandet från jordbruksministrernas sida vill jag säga, att jag tror inte att de förhållanden i länet, som här åsyftas, bero på att den man, som här kallas för homeopat, fått sluta att köpa gårdar. Jag vill bara här deklarerera, att i min hemsocken och grannsocknarna har denna homeopat tidigare icke haft någon verksamhet.

Det är dock inte alls svårt att leta upp rätt många mindre gårdar ute i skogsbygderna, gårdar med små steniga åkerlappar och som ligga långt från allmän väg, som äro osäljbara, ty det finns inte några spekulanter på sådana mindre och dåliga jordbruk. Det är inte alltid säkert graamen i en by vill köpa en intilliggande gård, som blir till salu. Det är vissa svårigheter med detta.

Jag vill sluta med att säga, att det också är min bestämda uppfattning att denna lag bör avskaffas så snart som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till

*Svar på
interpellation.*

Herr statsrådet **Mossberg**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Lundberg i Uppsala frågat mig dels om jag uppmärksammat de ekonomiska svårigheterna för polispersonal vid genomgång av polis-skola och dels om jag anser det möjligt att i avvaktan på en utredning rörande polisens utbildning och rekrytering för årets riksdag framlägga ett provisoriskt förslag om lön vid genomgång av kurs vid statens polis-skola.

Då den av interpellanten först berörda frågan i föl väckte min uppmärksamhet, föranstaltade jag om en preliminär undersökning rörande skuldsättningen bland de elever, som förra hösten utbildades vid statens polis-skola. Kurserna vid statens polis-skola äro visserligen avgiftsfria, men kostnaderna för uppehållet i Stockholm bestridas av eleverna själva.

Av utredningen framgick, att endast omkring hälften av eleverna uppbar lön av polisdistrikten under utbildningstiden vid skolan. Lönen utgick emellertid med mycket varierande belopp beroende dels på vederbörandes tjänsteställning och dels på växlande avlöningsnormer i polisdistrikten. I den konstapelklass, som undersökningen omfattade, hade de avlönade eleverna sålunda löner mellan 150 och 650 kronor per månad. I överkonstapelklassen växlade månadslönerna mellan 93 och 600 kronor per månad. De övriga eleverna erhöilo icke någon som helst lön under utbildningen.

De elever vid polis-skolan, som icke erhöilo någon eller endast obetydlig lön under utbildningstiden, måste i regel låna pengar för att bestrida kostnaderna för uppehälle för sig och — i förekommande fall — sin familj. Skuldsättningen uppgick till växlande belopp. Eleverna i konstapelklassen, som i allmänhet voro i åldern 22—28 år och mestadels voro ogifta, ådrogo sig enligt vad undersökningen visade en skuld på mellan 1 200 och 1 500 kronor under den tid utbildningen pågick. För de elever, som även skulle underhålla familj under utbildningstiden, torde skuldsättningen ha uppgått till mellan 2 000 och 2 500 kronor. Utöver de skulder, som eleverna åsamkade sig vid genomgången av polis-skolan, hade de dessutom i viss utsträckning skulder, som de ådragit sig under sin praktikanttjänstgöring. Denna omfattar i allmänhet 6—8 månader och är i många polisdistrikt oavlönad. Den preliminära undersökningen utvisade sålunda att av de 187 eleverna i konstapelklassen icke mindre än 139 voro skuldsatta samt att den samlade skuldsumman för dessa elever vid kur-

Svar på interpellation. (Forts.)

sens slut beräknades komma att uppgå till icke mindre än omkring 229 000 kronor.

Situationen för eleverna i överkonstapelklassen var likartad.

Utan tvivel ställer ifrågavarande skuldsättning många polismän i en svår situation. Då polislönerna i regel äro ganska små, kan även en begränsad skuldsättning komma att innebära allvarliga påfrestningar på ekonomin särskilt för polismän som äro familjeförsörjare. Svårigheterna för den enskilde att ordna en kontinuerlig amortering på längre sikt äro uppenbara. Dessutom måste ur samhällelig synpunkt en skuldsättning av den omfattning som den preliminära undersökningen utvisar anses som olämplig av den anledningen att polismännen lätt kunna riskera att komma i beroendeställning till sina kreditorer. Jag vill i detta sammanhang erinra om att i § 13 i normalinstruktionen för polispersonal föreskrives att polisman särskilt bör iakttaga att han icke sätter sig i skuld hos någon, vars verksamhet han har att å tjänstens vägnar övervaka, eller anlita sådan person som borgensman.

I anledning av vad som sålunda framkommit tillkallade jag efter bemyndigande den 18 oktober 1946 tre sakkunniga med uppdrag att i avvaktan på en lösning av polisutbildningens framtida organisation utreda frågan om polis-männens skuldsättning på grund av utbildningskostnader och praktikanttjänstgöring. Utredningen fick även i uppdrag att överväga möjligheten för polismännen att komma i åtnjutande av statlig kreditgaranti för vissa utbildningskostnader på samma villkor, som enligt beslut av förra årets riksdag gälla för akademiker med avlagd examen. Utredningen skulle ävenledes pröva förutsättningarna för åstadkommande av enhetliga normer för polisdistriktens avlöning av elever vid polisskolan ävensom möjligheten att i vissa fall genom statsstipendier sänka utbildningskostnaderna.

De sakkunnigas arbete pågår för närvarande. Såvitt nu kan bedömas synes utredningsarbetet icke kunna avslutas å sådan tid att förslag i anledning därav kan föreläggas årets riksdag. Att utan att avvakta slutförandet av de sakkunnigas arbete framlägga ett provisoriskt förslag i ämnet synes mig icke vara möjligt.

Härmed anser jag mig, herr talman, ha besvarat de av interpellanten till mig framställda frågorna.

Härefter anförde:

Herr Lundberg: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Mossberg få framföra ett hjärtligt tack för svaret på min interpellation. Av svaret framgår, att statsrådet glädjande nog intager en positiv inställning till frågan om polis-männens utbildning och lättnader i kostnaderna för denna utbildning. Detta tolkar jag som en fullgod borgen för att frågan fortast möjligt kommer under riksdagens prövning.

Jag ber även att få understryka herr statsrådets uttalande om de svårigheter och faror som finnas för polismän, om de ha en tyngande skuldsättning. Det är ur alla synpunkter inte önskvärt, att lagens och rättvisans övervakare ha en skuldsättning, som menligt kan inverka på deras förtroende hos allmänheten. Då herr statsrådet inte anser det möjligt att komma med provisoriska åtgärder i frågan till årets riksdag, får jag nöja mig med att uttala en förhoppning om att våra kommunalmän, i väntan på de statliga åtgärderna, litet mera generöst måtte beakta frågan om ekonomisk gottgörelse till polismän, som genomgå kurs vid polisskolan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 7.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial, nr 16, angående remitterande till annat utskott av Kungl. Maj:ts proposition nr 131 med förslag till byggnadslag m. m., i vad propositionen avser förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar och lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar.

Kammaren beslöt att redan vid detta sammanträde till avgörande företaga detta endast en gång bordlagda ärende.

Utskottets hemställan bifölls; och beslöt kammaren att hänvisa ifrågavarande proposition jämväl i nu förevarande hänseende till behandling av lagutskott.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement; och

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående val av skiftesgodemän.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner angående ordnande av tillfällig postanstalt för poströstning vid sjukhus och andra vårdanstalter m. m.

Motioner om ordnande av poströstning vid sjukhus m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag tycker att utskottets motivering är en smula egendomlig. I vår motion ha vi sagt, att röstberättigad som ligger på sjukhus borde få ökade möjligheter att avge sin röst och att röstning skall verkställas om läkaren lämnar sitt tillstånd därtill och den röstande har sina själsförmögenheter i behåll. Det är detta senare uttalande, utskottet polemiserar emot. Nu har emellertid utskottet bifallit motionen så till vida, att utskottet anser att det bör kunna ordnas med postanstalter på en del sjukhus, så att de sjuka skola bli i tillfälle att avgiva sin röst.

Jag kan inte förstå annat än att läkaren måste ha något med detta att göra. Om en person, som är intagen på en sjukvårdsanstalt, skall ha möjlighet att avgiva sin röst inom sjukhuset — han får kanske lämna sin säng eller hur det nu skall gå till — så måste väl vederbörande läkare bedöma, huruvida patienten är så pass frisk, att han har möjlighet till detta. Därför vill jag, herr talman, vända mig mot uttalandet, att ett sådant ansvar inte kan läggas på läkaren och att det vi föreslagit skulle innebära införande av ett på främmande diskvalifikationsgrunder byggt system eller något dylikt. Jag kan inte förstå, att utskottet haft någon anledning att polemisera mot motionen i detta avseende som det gjort.

Herr **Hallén**: Herr talman! Det var i alla fall fägningsamt att höra, att motionären retirerat från sin ståndpunkt och insåg, att hans motion, i det skick den befann sig då den väcktes, omöjlig kunde bifallas. Jag förstår dock inte varför

Motioner om ordnande av poströstning vid sjukhus m. m. (Forts.)
han i sista stund försöker ge ett försvar för just den del av motionen, som inte kunnat accepteras. Det är det stycke där han säger, att vederbörandes rätt att rösta skulle göras beroende av läkarens medgivande och hans förklaring, att den sjuke har sina själsförmögenheter i behåll. Vem avgör det? Skulle läkaren göra det?

Det skulle innebära, att någon, i det här fallet en läkare, finge företaga en privat justering av röstlängden, vilket inte kan tolereras.

Vidare kunna inte alla, som ligga på något slags sjukhus eller vårdhem, få tillfälle att rösta. Utskottet ställer sig på de sakkunnigas linje när de säga, att omfattningen av medgivande av röstmottagning å sjukvårdsanstalt bör omprövas efter hörande av medicinalstyrelsen och generalpoststyrelsen. Vi ha nämligen massor av små hem för kroniskt sjuka och andra vårdanstalter där folk vistas och där det är alldeles ögörligt att ordna med postfunktionärer, för att inte tala om ålderdomshem i bygder, där det inte finns någon, som är kapabel att övertaga en postfunktionärs åligganden. Därför ha vi också föreslagit den be-
gränsning, som de sakkunniga själva kommit till i sitt utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Herr Hallén säger, att sedan röstlängden är uppgjord kan man inte ändra den. Det är alldeles riktigt, men av röstlängden kan det givetvis inte framgå huruvida vederbörande, när valdagen är kommen, är frisk eller inte. Sjukdom kan ju inträffa efter det att röstlängden uppgjorts, och är det så, herr Hallén, att en person ligger på sjukhus på valdagen, så torde man i alla fall inte komma ifrån, att vederbörande läkare måste avgiva sitt omdöme huruvida vederbörande är så pass frisk, att personen kan tillåtas utöva sin rösträtt.

Herr **Hallén**: Herr talman! När motionären talar om händelser, som inträffa efter röstlängdens fastställande, så är detta ett ännu sämre argument. Vi veta ju hur det är nu. Om röstlängden är upprättad och någon blir omyndigförklarad efteråt, då får detta inte inverka på hans rätt att rösta. Inträffade händelser få inte påverka vederbörandes medborgarrätt sedan röstlängden är fastställd. Om herr Pettersson i Dahl finge som han ville skulle det bli så i detta fall.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag kan aldrig tänka mig, att lagarna kunna bli sådana, att någon skall bli omyndigförklarad, om han blir sjuk sedan röstlängden är uppgjord.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Motioner om åtgärder mot förväxling av valbeteckningar. Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner angående sådant förtydligande av gällande vallagar, att förväxling av kartell-, parti- och fraktionsbeteckningar kan undvikas.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 115 i första kammaren av herr *Näsgrärd* och nr 195 i andra kammaren av herr *Persson* i Norrby hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till sådant förtydligande av gällande vallagar, att förväxling av kartell-, parti- och fraktionsbeteckningar kan undvikas».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Motioner om åtgärder mot förväxling av valbeteckningar. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *J. A. Gustavson* och *Pettersson* i Norregård, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte tillstyrka de föreliggande motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Jag har avgivit en reservation med yrkande om bifall till den här föreliggande motionen, och jag skall be att få säga några ord i anledning av denna reservation.

Motionen har ju tillkommit på grund av att vissa personer i ett valdistrikt, vilka givit ut en valsedel, som inte varit officiellt granskad av vederbörande parti och som företett någon olikhet i fråga om partibeteckningen — denna var fördelad på två rader — vid sammanräkningen betraktats såsom en ny grupp och alltså inte fått tillgodoräkna sig de röster, som deras lista hade samlat. Motionärerna ha hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådant förtydligande av gällande bestämmelser, att inte misshälligheter av detta slag uppstå. Utskottet har dock beslutat avstyrka detta förslag.

Det kan ju sägas, att partierna själva få se upp med att partibeteckningar bli riktiga. Men det är dock inte möjligt för en partiledning, vilket parti det än gäller, att kontrollera, att alla väljarbeteckningar stämma överens med den officiella, och så kan det uppstå sådana tråkigheter, som det gjort i detta fall, när dessa personer, som menat att de skulle föras till vederbörande parti vid sammanräkningen, betraktats såsom en ny grupp, därför att partibeteckningen placerats på två rader, vilket medfört att antalet mandat för partiet minskat. Man tycker ju att det skulle gå att införa sådana föreskrifter i lagen, att misshälligheter av detta slag kunde undvikas. Visserligen finns det nu ett prejudikat på att det inte får förekomma partibeteckningar, som förete sådana avvikelser som det här gäller, men i regel observerar nog inte allmänheten ett sådant prejudikat, och rätt som det är gör man åter en blunder och det blir förväxlingar mellan väljarbeteckningarna.

Utskottet säger, att det skulle uppstå nya svårigheter och möjligheter till misstyndningar, därest saken rättades till, men jag tror dock inte att det hade varit omöjligt för Kungl. Maj:t att med undvikande av sådana möjligheter till misstyndningar åstadkomma en tydligare beskrivning av hur väljarbeteckningarna skola uppsättas.

Utskottet framhåller vidare, att motionärerna inte ha kommit med några anvisningar om hur ett dylikt förtydligande skall åstadkommas. Men det ha väl motionärerna knappast haft anledning att göra, när de begära, att utskottet skall hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ett förtydligande av lagen.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, utan inskränker mig till att yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande och som innebär en hemställan om bifall till motionärernas förslag.

Herr **Hallén**: Herr talman! Såsom också reservanten vet, ha vi inom utskottet varit inne på tanken att åstadkomma ett sådant förtydligande, att det klart angäves att partibeteckningen som sådan måste stå på en rad. Det har emellertid visat sig, att detta inte går, ty det kan bli fråga om alltför många ordiga beteckningar. Man kan t. ex. tänka sig, att det vid ett kommunalval bildas en grupp, som kallar sig »Kommunalförbundet för medborgarnas skäliga rättigheter» eller något sådant. En dylik beteckning måste allra minst ta ett par rader i anspråk, och man kan alltså inte genom en bestämmelse om att beteckningen skall stå på en rad lösa den fråga det här gäller.

Motioner om åtgärder mot förväxling av valbeteckningar. (Forts.)

Det har ju emellertid nu skapats ett regeringsrättsprejudikat, och om motionärerna, som äro intresserade av denna sak, kunde förmå t. ex. Landskommunernas förbund att i sin tidskrift taga in — det gör kanske förbundet ändå — ett referat av detta regeringsrättens utslag, som i hög grad är informerande för vederbörande ute i bygderna, så tror jag inte att sådana svårigheter, som det talas om i motionen, behövde uppkomma någon mera gång.

Man kan ju inte, därför att det på ett ställe uppstått en misshällighet, gå och ändra lagarna, om det inte i övrigt visar sig finnas behov av en sådan ändring.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Norrby: Herr talman! Såsom här redan påpekats, ha vi motionärer, när vi framställt yrkande om en översyn av gällande vallagar för att förväxling av partibeteckningar skall kunna undvikas, åberopat ett fall, som inträffat i samband med ett kommunalfullmäktigeval i Österfärnebo socken i Gävleborgs län. Detta fall har varit föremål för regeringsrättens prövning, varvid länsstyrelsens mening blev fastställd.

Det har emellertid inom vårt län förekommit flera sådana fall, fastän de inte blivit föremål för besvär och prövning, och jag kan även påvisa, att det inte bara är inom Landsbygdspartiet Bondeförbundet förväxlingar av detta slag förekommit, utan att också andra partier varit utsatta därför. Vid 1938 års landstingsmannaval i Västerbottens län förekom det, om jag minns rätt, att socialdemokraterna gingo fram med beteckningen Arbetarpartiet Socialdemokraterna, och hade den fördelad på två rader. Kommunister gingo samtidigt fram med beteckningen Arbetarpartiet Kommunister. Det var tydligen inte meningen, att socialdemokraterna skulle gå i kartell med kommunisterna i detta fall, men så blev ju förhållandet på grund av uppställningen av partibeteckningen, och resultatet blev att kommunisterna fingo ett mandat, som socialdemokraterna annars skulle ha haft.

Det har sålunda förekommit och kommer säkerligen i fortsättningen att förekomma fall, där valutslaget inte blir det riktiga i förhållande till vad väljarna ha menat, när de avgivit sina röster under de olika partibeteckningarna.

Utskottet säger nu, att motionärerna inte ha påvisat några vägar, på vilka man skulle kunna komma fram till ett bättre resultat. Jag vet inte, om motionärerna äro skyldiga att göra detta, när de begära en översyn av bestämmelserna, men när en sådan synpunkt nu har framförts, så vill jag säga, att jag tror för min del att det vore möjligt att förebygga missförstånd och misstag, om partibeteckningarna t. ex. skulle inregistreras hos länsstyrelsen. En annan utväg vore, att i tveksamma fall de väljarorganisationer, som stå bakom de uppgjorda vallistorna, finge tillfälle att yttra sig om vad de ha menat med den partibeteckning, som de ha använt vid vallistans uppgörande. Detta skulle då kunna tjäna till ledning för i första hand länsstyrelsen vid sammanräkningen och vidare för regeringsrätten, om besvär skulle komma att föreligga.

Jag tror att det finns vissa skäl för att företaga en sådan översyn, som vi motionärer ha begärt. Det är inte bra som det är.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å utskottets berörda hemställan och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion om anslag för tillbyggnad av underofficersmännen vid Upplands regemente;

nr 38, i anledning av väckta motioner om anslag till en ubåtstunnelanläggning i Stockholms skärgård;

nr 39, i anledning av väckt motion angående uppgörande av plan för utbyggnad av bombsäkra drivmedelsanläggningar m. m.;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för de två departement, vari socialdepartementet föreslås uppdelat, m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för syssломannen vid Sundby sjukhus A. Nordfeldt från viss skadeståndsskyldighet till kronan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av väckt motion om avskaffande av den särskilda skatten å kaffe.

Motion om avskaffande av den särskilda skatten å kaffe.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 116, hade herr Jansson i Örebro m. fl. hemställt, »att riksdagen för sin del måtte besluta att avskaffa den särskilda skatten å kaffe».

Utskottet hemställde, att motionen II: 116 av herr Jansson i Örebro m. fl. om avskaffande av den särskilda skatten å kaffe icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Jansson i Örebro: Herr talman! I anslutning till proposition nr 357 vid 1946 års riksdag med förslag om sänkning av den särskilda skatten på kaffe motionerade vi om skattens fullständiga slopande. 1946 års bevillningsutskott uttalade sig också enligt min mening mycket positivt för skattens avskaffande. I utskottets betänkande, nr 55, heter det sålunda: »Utskottet anser vidare befogat, att frågan, huruvida skatten å kaffe bör bibehållas, av Kungl. Maj:t, tagas under övervägande. Såsom motionärerna framhållit betonades vid införandet av denna skatt från riksdagens sida den tillfälliga karaktären av densamma. Därjämte bör framhållas, att kaffe torde räknas till de viktigare konsumtionsvarorna. Då skatten tillkommit av statsfinansiella skäl, bör dock frågan om avskaffandet av denna skatt ses i ett större sammanhang.»

Jag tillät mig tolka detta utskottets yttrande som en rekommendation till Kungl. Maj:t att i samband med budgetens uppgörande ta upp frågan om kaffeskattens avskaffande till övervägande. Jag uttalade också den förhoppningen, att regeringen skulle tolka utskottets skrivning på samma sätt. Av statsverkspropositionen kan man dock inte utläsa, att denna fråga varit föremål för regeringens prövning vid budgetbehandlingen.

Såsom jag vid ett tidigare tillfälle framhållit, utgör kaffeskatten en betydande pålaga för de mindre inkomsttagarna, när det gäller hushållsutgif-

Motion om avskaffande av den särskilda skatten å kaffe. (Forts.)
 terna. Näst efter den numera avskaffade allmänna omsättningsskatten torde väl kaffeskatten vara den mest markanta fattigmansskatt som vi begåvats med under krigsåren. Jag finner det därför angeläget att denna för mindre inkomsttagare och inkomstlösa åldringar orättvisa skattepåлага avskaffas.

Ur denna synpunkt kan jag inte annat än beklaga bevillningsutskottets ståndpunktstagande i nu förevarande betänkande. Detta innebär egentligen endast ett konstaterande av att Kungl. Maj:t inte funnit anledning att i samband med budgetbehandlingen föreslå kaffeskattens borttagande. I betraktande av uttalandet vid fjolårets riksdag borde väl dessa förhållanden ha föranlett innevarande års bevillningsutskott att yrka bifall till motionen nr 116. Utskottet gör dock raka motsatsen.

I den aktuella situationen, då hamstrare och jobbare operera i skuggan av importregleringen, borde det också vara en lämplig medicin för dessa illotala element, att man släpper lös kaffet och sänker priset.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 116 i denna kammare.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag föreställer mig, att kammaren inte är vidare hågad, med hänsyn till den debatt i ämnet som fördes förra veckan, att i dag taga upp en stor kaffedebatt. Jag skall därför inskränka mig till att göra en kort kommentar till den ärade motionärens uttalande här.

Föregående års bevillningsutskott ansåg det ju befogat, att frågan om, huruvida skatten på kaffe skulle vara kvar eller ej, toges under övervägande av Kungl. Maj:t. Skatten har tillkommit av statsfinansiella skäl och det är också rimligt att man, när det gäller frågan om dess avskaffande, går till våga så som man alltid gör i sådana fall, d. v. s. att frågan tages upp i ett större sammanhang än det nu förevarande.

Utskottet har inte funnit, att någonting har förändrats därvidlag. Utskottet har också konstaterat, att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition icke gjort något uttalande rörande kaffeskattens avskaffande. Och låt vara att det här inte gäller något belopp av alldeles särskild storleksordning, så är dock kaffeskatten — jag vill erinra kammarens ledamöter därom, eftersom motionären inte nämnde något om saken — i årets budget beräknad att ge ungefär 18 miljoner kronor, ett belopp som man väl får ta en viss hänsyn till. Är det så, att Kungl. Maj:t kan avstå från denna inkomst, är det väl inte osannolikt, att Kungl. Maj:t skulle ha låtit meddela detta till riksdagen. Då något sådant meddelande inte har kommit, har utskottet inte ansett sig böra företaga någon ändring, vad denna inkomstpost beträffar.

Efter dessa överväganden har utskottet kommit fram till att under hänvisning till sitt uttalande föregående år hemställa om avslag på motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 116; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Motioner om avskaffande av trafikskatten m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av väckta motioner om avskaffande av trafikskatten m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

Motioner om avskaffande av trafikskatten m. m. (Forts.)

1) motionen nr 162 i andra kammaren av herr *Ljungberg*, vari hemställdt, att riksdagen på sätt i motionen föreslagits måtte besluta att trafikskatt icke skulle uttagas från och med den 1 juli 1947; samt

2) de likalydande motionerna nr 89 i första kammaren av herr *Norling* m. fl. och nr 163 i andra kammaren av herr *Jansson* i Örebro m. fl., vari hemställdt, att riksdagen för sin del måtte besluta att avskaffa skatten av den 19 juni 1942 för persontrafiken vid järnvägarna samt att taxorna för denna trafik måtte sänkas med samma belopp, varmed de höjdes vid skattens införande.

Utskottet hemställde,

1) att motionen II:162 av herr *Ljungberg* om avskaffande av trafikskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I:89 av herr *Norling* m. fl. och II:163 av herr *Jansson* i Örebro m. fl. om avskaffande av trafikskatten m. m. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrarna *Velander* och *Björklund*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Björklund**: Herr talman! Jag har till bevillningsutskottets här förevarande betänkande fogat en blank reservation, vilken inte avser det resultat, vartill utskottet kommit, utan närmast utskottets skrivning.

Jag vill erinra om att vi även i fjol hade frågan om trafikskattens avskaffande uppe till behandling på grund av en motion av herr *Ljungberg*, som dock i den motionen i viss mån gick på en annan linje än han gör i årets motion. Jag är också av den uppfattningen, att trafikskatten är en i och för sig oformlig och framför allt orättvis skatt, och jag ser gärna att den försvinner så fort som möjligt. Jag är emellertid inte optimistisk nog att tro, att det kommer att gå så lätt att avskaffa denna skatt, och denna min uppfattning grundar jag på det förhållandet, att statens behov av inkomster säkerligen kommer att bli så stort under de närmaste åren, att det ställer sig ganska svårt att borttaga nu förefintliga skatter, detta framför allt om man räknar med att företaga vissa sänkningar på den direkta beskattningens område.

Det föreligger ju en hemställan från järnvägsstyrelsen till Kungl. Maj:t om att trafikskatten skulle avskaffas fr. o. m. den 1 januari 1948, men någon sådan form av avskaffande, som där ifrågasättes, kan jag inte för min del vara med om. Den skulle innebära att järnvägen fortfarande av de resande tar ut de pengar, som nu utgå såsom trafikskatt. Skall man sänka eller avskaffa skatten, bör det ske på ett sådant sätt, att det kommer trafikanterna själva till godo.

En annan sak är, att jag är minst sagt tveksam huruvida man under den närmaste tiden orkar med att företaga några taxesänkningar. Resandefrekvensen har ju gått ned i synnerligen stor utsträckning, och S.J. säger själv, att man behöver få redovisa de medel, som trafikskatten ger, såsom inkomster och inte såsom en skatt. Jag har den uppfattningen att om denna trafikskatt skall bibehållas i framtiden — jag poängterar än en gång att jag helst skulle se den försvinna så fort som möjligt — men om den skall bibehållas, så är det ofrånkomligt att man företar en omprövning av frågan huruvida övriga trafikmedel också skola beskattas. Nu vet jag på förhand, att det föreligger utomordentligt stora svårigheter på denna punkt, men jag vill ändå, herr talman, understryka att jag anser, att Kungl. Maj:t bör ta upp denna

Motioner om avskaffande av trafikskatten m. m. (Forts.)

fråga till omprövning, om trafikskatten skall bibehållas. Man kan ju inte beskatta bara ett trafikmedel och låta de andra vara fria. Skall det förekomma en trafikbeskattning så måste den avvägas efter dagens förhållanden och inte efter dem som voro rådande när man införde denna trafikskatt.

Jag erinrar om att bilismen i dag är av betydligt större omfattning än den var innan denna skatt infördes och är stadd i fortsatt utveckling.

Jag tror som sagt det är nödvändigt att det företas en sådan omprövning, men helst skulle jag ju se att trafikskatten fortast möjligt försvann, och jag hoppas att Kungl. Maj:t, om det finns några som helst möjligheter därtill, förelägger riksdagen en omprövning av frågan om inte skatten skulle kunna avskaffas.

Jag har, herr talman, i det läge där frågan för närvarande befinner sig intet yrkande.

Herr Ljungberg: Herr talman! När trafikskatten på sin tid infördes — det var ju under intryck av nödvändigheten att i krigets första skede skaffa skatteinkomster, jag höll på att säga på varje upptänkligt sätt — så sades det ifrån, både i propositionen och i bevillningsutskottets betänkande, att skatten skulle få en provisorisk karaktär. Man var på alla håll fullt på det klara med att skatten hade en konstruktion, som skulle vara skadlig under normala förhållanden. Trafikskatten drabbar ju, som herr Björklund nyss har erinrat om, bara järnvägstrafiken och av denna väsentligen den rena persontrafiken. Under kriget var den civila biltrafiken praktiskt taget lamslagen, och frånvaron av konkurrens från det hållet ansågs medföra att trafikskatten inte skulle åstadkomma en sådan snedbelastning av den samhälleliga trafikapparaten, som under normala förhållanden måste bli en ofrånkomlig konsekvens av skattens konstruktion. Men fast de onormala förhållanden, som då rådde, inte längre äro för handen, står trafikskatten kvar. Den har blivit ännu ett exempel på hur en skatt, som vid sin tillkomst utlovats bli provisorisk, ändå hänger med trots ändrade förutsättningar och hotar att bli permanent.

Jag väckte förra året en motion om trafikskattens avskaffande. Den avslogs då, och bevillningsutskottet hänvisade, som herr Björklund också har erinrat om, till det rådande statsfinansiella läget. Bevillningsutskottet uttalade emellertid det önskemålet att trafikskatten skulle avskaffas så fort som förhållandena gjorde det möjligt. I år har utskottet för sitt avslagsyrkande hänvisat till att frågan numera har kommit under Kungl. Maj:ts prövning genom en framställning från järnvägsstyrelsen. Däremot åberopas inte längre det statsfinansiella läget, och det vågar jag ta som ett tecken på att frågan ändå är på väg framåt. Men jag kan inte underlåta att ge uttryck åt min förvåning över att utskottet har tagit upp denna motion till behandling nu och inte avvaktat resultatet av järnvägsstyrelsens framställning till Kungl. Maj:t.

Det förhåller sig ju så att järnvägsstyrelsen har föreslagit trafikskattens avskaffande från och med den 1 februari 1948. Om Kungl. Maj:t skulle bifalla framställningen, så måste det föranleda att Kungl. Maj:t inför riksdagen i en särskild framställning tar upp frågan. Trafikskatten är ju nämligen i budgetförslaget upptagen till 30 miljoner kronor och är avsedd att uttagas under hela budgetåret 1947/48. Skulle den nu avskaffas den 1 februari 1948, så är det uppenbart att dessa 30 miljoner kronor inte komma att flyta in, i varje fall inte i form av trafikskatt, och det måste ju föranleda en ändring i budgeten. Det förefaller mig som om det hade varit lämpligt att utskottet hade avvaktat Kungl. Maj:ts ställningstagande till denna sak och inte tagit upp frågan till avgörande i riksdagen förrän i samband med den slutliga regleringen av statsbudgeten. Då hade ju utskottet haft kvar sin fria bestäm-

Motioner om avskaffande av trafikskatten m. m. (Forts.)

manderätt i frågan om man inte borde gå en annan väg än den utskottet nu föreslår.

Mitt yrkande i den motion, som nu föreligger, avser visserligen trafikskattens avskaffande från och med den 1 juli 1947, men siktar till att de gällande taxorna, som i sig inrymma trafikskatten, ändock skola bibehållas.

Utfallet av statens järnvägars drift visar, att de nu ge mycket otillfredsställande avkastning. Driftsöverskottet har i budgetförslaget upptagits till 35 miljoner kronor. Järnvägsstyrelsen har själv beräknat det till 25 miljoner, men det har sedan uppräknats av riksräkenskapsverket och Kungl. Maj:t. Om denna avkastning jämföres med avkastningen före kriget, finner man, att det sista hela fredsåret, 1938, gav statens järnvägar mellan 45 och 46 miljoner i driftsöverskott, alltså åtskilligt mer än vad som nu beräknas för nästa budgetår.

Då är ändå att märka, att statsbanenätet på den tiden var åtskilligt mindre omfattande än det är nu, sedan mycket stora delar av det enskilda järnvägsnätet införlivats med statsjärnvägarna. Det är också att märka, att trafiken även på statens järnvägars gamla linjer nu är ofantligt mycket större än den var 1938. Trots detta får man således räkna med att statens järnvägars drift ger ett lägre överskott än vad som var fallet före kriget. Det kan ju vara av intresse att höra att driftsöverskottet under kriget nådde sitt maximum år 1943, då det var uppe i, i runt tal, 132 miljoner. Inkomstsumman var då i runt tal 547 miljoner. Nu räknar man med ett överskott på mellan 25 och 35 miljoner på ett inkomstbelopp som räknas till omkring 600 miljoner kronor. Det visar ju, att statens järnvägars förräntning är synnerligen otillfredsställande, och det betyder i sin tur att statens järnvägar röra sig med taxor, som icke längre ge inkomster, tillräckliga för tillfredsställande räntabilitet.

Den omständigheten emellertid, att trafikskatt för närvarande uttages med 10 procent på persontrafiken, gör att statsverket från järnvägstrafiken får ytterligare 30 miljoner kronor. Om man inte ser detta som en skatt utan räknar det som en inkomst i vanlig bemärkelse, så lämna alltså statens järnvägar tillsammans med de övriga järnvägarna statsverket en nettobehållning av 35 plus 30, d. v. s. 65 miljoner kronor.

Av trafikskatten kommer ett visst belopp, som inte längre är så stort, omkring 4 miljoner kronor, från enskilda järnvägar, som i stort sett ha genomgått samma utveckling som statens järnvägar. Visserligen har deras trafik ökats under krigstiden, men den är nu på kraftig tillbakagång, och samtidigt ha de sett sina utgifter stiga i procentuellt ännu snabbare takt än inkomsterna. Det medför, att de enskilda järnvägarnas driftsöverskott för närvarande är i hög grad otillfredsställande. Många av de mindre enskilda järnvägarna lämna intet överskott, utan få säkerligen både för 1947 och 1948 — det kan man nu med visshet säga — räkna med rena förluster. Det beror ytterst på att taxorna äro för låga.

Om trafikskatten borttoges, men de taxor som inrymma trafikskatten bibehölles, skulle det betyda, att dessa enskilda järnvägar finge 4 av de 65 miljoner, som enligt vad jag nyss sade komma statsverket till godo. Statsverket skulle således få 61 miljoner och de enskilda järnvägarna 4 miljoner, vilket belopp inte är stort, men i alla fall av mycket väsentlig betydelse för deras förmåga att upprätthålla trafiken på ett tillfredsställande sätt.

Med hänsyn till vad jag här har anfört, anser jag mig, herr talman, kunna yrka bifall till min motion, alltså motionen nr 162 i andra kammaren.

Herr Jansson i Örebro: Herr talman! I sitt yttrande till propositionen nr 346 år 1942, med förslag till beskattning av persontrafiken vid järnvägarna, fram-

Motioner om avskaffande av trafikskatten m. m. (Forts.)

höll järnvägsstyrelsen att nya skatteformer, sedan de en gång införts, förete viss benägenhet att bibehållas även under tidsförhållanden, radikalt olika dem som rådde vid tiden för deras tillkomst. Man kunde härav förvänta, att järnvägsstyrelsen, då mera normala tider åter inträtt, skulle yrka på trafikskattens avskaffande. I statsverkspropositionen kunde vi också utläsa, att så skulle bli fallet, men i bilaga 1 till 1947 års statsverksproposition på s. 100, i riksräkenskapsverkets inkomstberäkning, heter det: »Om, som järnvägsstyrelsen uppger sig ämna föreslå, trafikskatten slopas från och med den 1 juli 1947, bör överskottet för budgetåret 1947/48 i motsvarande mån ökas.»

Härav framgår att riksräkenskapsverket förväntar, att järnvägsstyrelsen visserligen kommer att föreslå skattens slopande men inte tänkt sig en motsvarande taxesänkning. Det var detta som föranledde oss att i motion nr 163 hemställa, dels att trafikskatten skulle avskaffas, dels ock att taxorna för persontrafiken skulle nedsättas med samma belopp, varmed de höjdes vid skattens införande.

Om skatten avskaffas utan motsvarande taxesänkning, får åtgärden ingen annan betydelse än att skatten inkluderas med järnvägarnas andra inkomster, och någon kostnadsminskning för allmänheten kommer i så fall skattens avskaffande inte att medföra. Den enda part, som skulle få fördel av skattens slopande under sådana förhållanden, vore de enskilda järnvägarna.

Herr Ljungberg framhöll ju, att han fruktade att skatten skulle bli permanent och att han ville ha den avskaffad, men han önskade bibehålla taxorna, då han ansåg att de nuvarande taxorna, som inrymma trafikskatten, äro nödvändiga för en godtagbar räntabilitet. Jag vill då erinra om att statsrådet Wigforss i propositionen med förslag om skattens införande förklarade, att han icke ansåg en taxehöjning vara påkallad ur affärsmässiga synpunkter. Om så icke var förhållandet vid den tidpunkten, då vi verkligen stodo inför svårigheter, förvånar det mig, att det skulle vara nödvändigt att i dag, då vi se fram mot ljusare tider, bibehålla de höga taxorna. Vidare förefaller det som om det i stället skulle vara nödvändigt för järnvägarna att se till att taxorna sänkas, då konkurrensen från biltrafiken gör sig alltmer gällande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets föreliggande förslag i dess punkt 1, men vid punkt 2 yrkar jag bifall till motionerna nr 89 i första och nr 163 i andra kammaren.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! De omdömen, som här från skilda håll ha fällt rörande karaktären av denna trafikbeskattning, tror jag för min del äro riktiga, och jag tror de delas av ledamöterna av bevillningsutskottet. Herr Björklund karakteriserade trafikskatten som oformlig och såsom orättvis — den träffar ju endast ett av våra många kommunikationsmedel, och han ansåg därför att den borde försvinna så fort som möjligt. För egen del har jag ingen erinran att framställa mot ett sådant uttalande. Jag tycker det är riktigt. Det är bara det att man är litet tveksam huruvida tidpunkten nu är inne för en avveckling av denna skatt. Jag tror, att man tyvärr på denna fråga måste lägga i viss mån samma betraktelsesätt som på den föregående, kaffeskatten.

Här gäller det en inkomst, som är av en viss betydelse med hänsyn till statsverkets behov. Kaffeskatten gav 18 miljoner, och denna skatt har i årets statsförslag beräknats ge 30 miljoner. Skulle man avskaffa dessa båda skatter, komme man upp i ett inkomstbortfall för statsverket på nära 50 miljoner kronor. Det är möjligt att man skulle kunna bära det i nuvarande läge, men i så fall får väl saken bedömas i större sammanhang, och Kungl. Maj:t får komma med förslag om en sådan avveckling.

Motioner om avskaffande av trafikskatten m. m. (Forts.)

Herr Ljungberg fällde ungefär samma omdöme om skatten som herr Björklund. Därtill knöt han emellertid några reflexioner om vårt järnvägsväsens aktuella ställning. Han framhöll, att situationen för statens järnvägar för närvarande är ganska bekymmersam. Förräntningen är synnerligen otillfredsställande, framhöll han, och han uttalade att detta var förhållandet även beträffande de enskilda järnvägarna. Allt detta tror jag är riktigt. Här föreligger en reaktion i förhållande till den mycket högt uppdrivna trafikfrekvensen under kriget, en reaktion som naturligtvis understrykes av de mycket starka utgiftstegringarna. Därmed måste det bli en synnerligen otillfredsställande förräntning. Jag tror att det ligger något i vad herr Ljungberg sagt, men å andra sidan måste jag ifrågasätta, huruvida spørsmålet om vårt järnvägsväsens taxesättning bör beaktas i detta sammanhang. Vad vi här diskutera är en skattefråga, och frågan om taxesättningen får behandlas i sitt sammanhang.

Utskottet har tidigare givit till känna sin mening om denna skatt. Utskottet har understrukit att det är önskvärt att den avskaffas så snart det statsfinansiella läget medger det. I denna riktning uttalade utskottet sig förra året, och utskottet har i år åter understrukit denna synpunkt. Sedan har emellertid tillkommit en omständighet, som redan berörts av ett par talare, nämligen att järnvägsstyrelsen till Kungl. Maj:ts inkommit med en framställning om trafikskattens avskaffande. Frågan ligger alltså nu under Kungl. Maj:ts prövning och är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Denna omständighet har bidragit till att utskottet nu icke velat förorda någon mera positiv åtgärd.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr Ljungberg: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Janssons i Örebro anförande. Herr Jansson hänvisade till att finansministern i 1942 års proposition, i vilken trafikskatten föreslogs, uttalade att denna skatt icke var järnvägsekonomiskt betingad utan var betingad enbart av statsverkets behov av inkomster. Det är alldeles riktigt att finansministern uttalade sig på det sättet år 1942. Ur järnvägsekonomisk synpunkt har emellertid läget radikalt förändrats sedan år 1942. Inte så att trafikens omfattning så särskilt mycket förändrats. Trafiken är väl ungefär lika stor nu som den var år 1942, ehuru den måhända är litet annorlunda fördelad. Men jag påpekade i mitt förra anförande att statens järnvägars driftsöverskott år 1943 uppgick till i runt tal 132 miljoner kronor, och år 1942 uppgick det — jag har inte den exakta siffran tillgänglig — till något över 100 miljoner kronor. Det har nu nedgått så att det av järnvägsstyrelsen beräknas till 25 miljoner kronor, medan finansministern uppskattat det till 35 miljoner kronor.

Dessa siffror ge ju en pregnant bild av hur järnvägsekonomin förändrats beträffande statens järnvägar. Jag påpekade också att ett liknande förhållande, i viss mån starkare accentuerat, kunde iakttagas i fråga om vissa enskilda järnvägar. Såsom exempel kan jag nämna ett par siffror från ett järnvägsföretag, med vilket jag haft en smula beröring. Avlöningskostnaderna för detta företag rörde sig år 1942 i runt tal om 2,4 miljoner kronor och år 1946 om ungefär 3,2 miljoner. För år 1948 beräknas de till omkring 3,8 miljoner. Det är sålunda från år 1942 enbart på detta konto en ökning av 60 procent. Jag vill inte säga något om denna stegring i och för sig utan vill endast påvisa hur väsentligt ökade kostnader järnvägarna ha att räkna med på samma trafik och sålunda — med taxorna oförändrade — med ungefärligen samma inkomster. Detta medför ju en betydlig försämring i järnvägsekonomin, och det måste i sin tur medföra en taxehöjning, som kommer järnvägarna till godo. Man är fullt på det klara med att så måste ske.

Motioner om avskaffande av trafikskatten m. m. (Forts.)

Nu kan det kanske sägas att en taxeändring bör omfatta hela registret, alltså såväl godstrafik som persontrafik, medan trafikskatten ju endast drabbar persontrafiken. Ett borttagande av trafikskatten med bibehållen taxa skulle sålunda bara vidmakthålla taxestegringen beträffande persontrafiken. Det är kanske inte riktigt att så sker, utan man bör måhända gå över hela registret. Men det förefaller mig vara ur ekonomisk synpunkt ganska likgiltigt, om man talar om skatt eller inkomst, när det gäller statens järnvägar. Det tillfaller ju i alla fall staten. För de enskilda järnvägarna däremot skulle det betyda en i hög grad behövlig förbättring av ekonomien, om de 4 miljoner kronor, som belöpa på dem, kunde komma dem till del snarast möjligt. Jag har i min motion föreslagit den 1 juli i år, och jag förstår inte riktigt järnvägsstyrelsens inställning till problemet, när den föreslår den 1 februari 1948 såsom lämplig tidpunkt för trafikskattens avskaffande. Från de utgångspunkter jag ser saken förefaller det som om man precis lika gärna skulle kunna stanna för den 1 juli 1947. Ty om järnvägsstyrelsen tar upp hela taxeproblemet, är den ju oförhindrad att under tiden till den 1 februari 1948 se över problemet och till Kungl. Maj:t göra den framställning som kan vara befogad. Huvudsaken är ju att dessa pengar komma järnvägsföretagen till godo, statens järnvägar och de enskilda företagen. Detta syfte skulle tillgodoses genom bifall till min motion.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Herr Ljungbergs sista anförande ger mig endast anledning att ännu en gång understryka att detta spörsmål nu ligger under prövning hos Kungl. Maj:t på grund av järnvägsstyrelsens förut omtalade framställning till Kungl. Maj:t. Man har anledning förmoda att järnvägsstyrelsen i sin skrivelse beaktat även det försämrade ekonomiska resultatet. Kungl. Maj:t blir då i tillfälle att behandla denna fråga i ett större sammanhang och överväga dess olika sidor. Föranleder detta övervägande åtgärder, kommer Kungl. Maj:t med framställning till riksdagen i vanlig ordning, och det blir då tillfälle till meningsutbyte om saken i kammaren. Att på sakens nuvarande ståndpunkt, då man ingenting vet om Kungl. Maj:ts uppfattning i frågan, skrifa till ett mera positivt ställningstagande från riksdagens sida anser jag knappast påkallat.

Herr **Ljungberg**: Herr talman! Jag vill bara erinra herr Hagberg om det gamla ordspråket, att medan gräset gror dör kon.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav först beträffande utskottets hemställan under 1) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å utskottets berörda hemställan och bifall i stället till motionen II:162; och biföll kammaren utskottets hemställan. Beträffande punkten 2) gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å utskottets berörda hemställan och bifall i stället till motionerna I:89 och II:163; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från nöjesskatt; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om pensioner åt vissa f. d. landstormsofficerare och f. d. officerare i frivilliga automobilkåren, vilka erhållit anställning i arméns reserv; och

nr 17, i anledning av väckta motioner om viss översyn av familjepensionsreglementena m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 15.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30, angående motion om pension åt före stenarbetaren Alfred Julius Sjögren.

Motion om pension åt A. J. Sjögren.

I motionen II:38 hade herr *Lundqvist* hemställt, »att riksdagen måtte bevilja f. d. stenarbetaren Alfred Julius Sjögren, Skålsbo, Trollhättan, en årlig pension till belopp, som kan anses skäligt».

Utskottet hemställde, att förevarande motion II:38 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets i punkten gjorda hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Lundqvist*: Herr talman! I den motion som jag här har väckt har jag framhållit, att den ifrågavarande arbetaren skulle ha kunnat stanna kvar i sin tjänst och därigenom intjäna erforderligt antal tjänstår för erhållande av pension enligt gällande författning (SFS 696/1942), såvida han inte drabbats av olycksfall. Utskottet säger i sitt utlåtande: »Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har Sjögrens sammanlagda anställningstid i statens tjänst uppgått till 14 år 7 månader 1 dag. Även om det får antagas, att Sjögren, därest icke det honom ågångna olycksfallet mellankommit, kunnat förvärva för erhållande av summarisk arbetarpension föreskrivet antal tjänstår om minst 15, är utskottet icke berett att tillstyrka, att Sjögren genom särskilt beslut av riksdagen tillerkännes en pension vid sidan av den livränta, som tillerkänts honom från riksförsäkringsanstalten.»

Jag tror inte att man behöver »antaga» något i detta fall. Det är alldeles självklart att en arbetare i den ålder som det här är fråga om skulle ha stannat kvar den korta tid som erfordrats för att han skulle få erforderligt antal tjänstår. Arbete vid vattenfallsverket har funnits för honom. Nu har han genom olycksfallet förhindrats att stanna kvar i arbetet. Vad värre är, han har kommit i sämre ställning än en vanlig pensionär, som brukar ha möjlighet att erhålla någon mindre arbetsinkomst vid sidan av den ringa pensionen. Detta har Sjögren inte möjlighet till på grund av sin invaliditet.

Jag tycker att det är beklagligt att man inte lyckats finna någon form för att bevilja ett skäligt belopp till denne arbetare. Utskottet hänvisar till att ärendet närmast är av beskaffenhet att i första hand böra prövas av Kungl. Maj:t. Ja, det är nog gott och väl, men en framställning till Kungl. Maj:t kan taga lång tid. Jag föreställer mig att i ett sådant här gränsfall — det fattas ju endast 5 månader för full tjänstetid — borde utskottet efter närmare över-

Motion om pension åt A. J. Sjögren. (Forts.)
 vägande kunna finna någon form för att få fram ett förslag till skälig pension till denne gamle arbetare i statens tjänst.

Jag ber därför att få yrka återremiss av ärendet till utskottet för förnyad prövning.

Herr **Andersson** i Munkaljungby: Herr talman! Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka bifall till denna framställning. Utskottet har kommit till det resultatet att ärendet är av beskaffenhet att i första hand böra prövas av Kungl. Maj:t. Vi ha ju ofta att syssla med liknande fall, även om detta ärende ligger något annorlunda till än vad eljest brukar vara fallet. Vi ha ju vissa principer som vi bruka följa inom utskottet vid behandling av sådana här framställningar, och vi ha försökt följa dem även i detta fall.

Det är visserligen riktigt att det finns anledning antaga att vederbörande hade kunnat arbeta sig fram till pensionsrätt, om han icke råkat ut för olycksfall. Men som jag sade är ärendet enligt utskottets uppfattning av sådan art att det bör i första hand prövas av Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till det under överläggningen framställda yrkandet om punktens återförvisande till utskottet för ny behandling; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 31 och 32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

*Anslag till
 porträtt av
 riksdags-
 ledamöter.*

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om anslag till inköp och montering av porträtt av riksdagsledamöter.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr **Håstad**, som yttrade: Herr talman! Endast ett par ord. Jag har ingen anledning att motsätta mig det yrkande, som framställts av bankoutskottet i anslutning till herr Gustafson i Dädesjö. Tvärtom finner jag yrkandet i motionen mycket tacknämligt, särskilt ur forskningssynpunkt. Jag har begärt ordet endast för att framhålla, att jag dock icke finner insamlandet av fotografier av riksdagsmännen vara det viktigaste intresset för forskningen rörande riksdagen. Det viktigaste synes mig vara att man får kortfattade biografier utarbetade, som kunna tjäna till ledning för forskare, vilka ju rimligtvis icke kunna gå igenom tidningar eller serien protokoll eller varje riksdagsanförande som olika riksdagsmän hållit.

Vi ha för tiden 1866—1904 i Svenskt porträttgalleri en fullständig serie korta biografier över ledamöterna av riksdagens båda kamrar. För tiden efter 1904 har emellertid något motsvarande arbete icke utgivits; vid några tillfällen på 1920- och 1930-talen har det utkommit ett par porträttarbeten, och vidare bruka Tidens kalender och Dagens Nyheters söndagsbilagor efter valen innehålla porträttserier, men dessa samlingar avse i huvudsak blott tillfälliga notisartade förteckningar med bilder. Inte heller ha vi något biografiskt arbete från tiden före 1866, och i all synnerhet föreligger brist härvidlag från tiden mellan 1809 och 1866. Det synes mig som om detta vore ett mycket viktigare intresse att befordra än det här föreslagna insamlandet av fotografier.

Anslag till porträtt av riksdagsledamöter. (Forts.)

Jag vill också hänvisa till att man i Danmark har nedlagt mycken möda och visat mycket stort intresse för att på detta sätt till den historiska och statsvetenskapliga forskningens tjänst samla biografier. Även i Norge finnas åtskilliga liknande låt vara tillfälliga men dock värdefulla arbeten utförda. Jag har också nyligen från Weimarrepublikens Tyskland sett arbeten av detta slag, som vi icke ha någon motsvarighet till i Sverige.

Jag vill till sist endast erinra om, att allan rättfärdighet icke är uppfylld i och med att vederbörande ledamot vid invalet i riksdagen lämnar sitt porträtt. Utseendet på en ledamot kan ju som bekant förändras åtskilligt under den tid han sitter i riksdagen, kanske under 30 å 40 år. Om vi t. ex. se på ett fotografi från 1917 av den förutvarande statsministern och jämför det med hur han såg ut år 1946, så finna vi ganska stora olikheter. Sådana exempel vore lätt att framdraga från äldre tider bland de personer, som sutto länge i riksdagen. Överhuvud taget är det väl tvivelaktigt om dessa juniorporträtt av riksdagsmännen erbjuda det största intresset.

Detta är dock en bagatellfråga. Jag har begärt ordet för att ge uttryck åt dessa synpunkter och har ingen anledning till annat än att yrka bifall till det yrkande som bankoutskottet framställt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckta motioner om beredande av tjänste- och familjepension för föreståndare för icke förenade poststationer; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tingshusbyggnadsskyldigheten i vissa fall; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidgad rätt till resekostnadsersättning för kontraktsprost vid tjänsteresor m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, m. m., och dels en i ämnet väckt motion. *Förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond m. m.*

Genom en den 31 januari 1947 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 64, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade, av kyrkomötet för dess del godkända förslag till dels lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond dels ock lag angående ändring i lagen den 9 december 1910 (nr 141, s. 35) om emeritlöner för präster.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft en i anledning av densamma av herr *Johansson* i Stockholm inom andra kammaren

Förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond, m. m.
(Forts.)

väckt motion, nr 341, vari hemställts att propositionen måtte avslås i vad den den avsåg ändringen i 6 § 5) lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å den i ämnet väckta motionen, II: 341, måtte bifalla förevarande proposition, nr 64.

Reservation hade avgivits av herr *Johansson* i Stockholm, som yrkat avslag å propositionen såvitt den avsåg ändringen i 6 § 5) lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Johansson i Stockholm: Herr talman! Ifrågavarande ärende hör ju icke till de större på dagens föredragningslista, men jag har ändå ansett det vara värt en reservation i utskottet. Jag ser nämligen denna sak som en del i den stora statskyrkliga offensiv som nu är i gång i kommunala och andra instanser, dels för många nya församlingsdelningar och kyrkobyggen — trots att de gamla kyrkorna och predikolokalerna räcka mycket bra till — och dels för utökning av antalet prästerliga tjänster. I detta speciella fall upphäves maximeringen av ett anslag och tillstyrkes en rad nya befattningar för stifts- och kontraktsadjunkter, vilka huvudsakligen syssla med den kyrkliga ungdomsrörelsen. Den kyrkliga ungdomsrörelsen står därmed i en mycket markerad särställning gentemot andra ungdomsrörelser, vilka helt eller i det närmaste helt få lita till de anslutna medlemmarnas offervilja och initiativ.

Redan tidigare gav staten en så stor summa som 400 000 kronor till denna verksamhet. Genom den nu ifrågasatta ändringen ökas detta anslag omedelbart till en halv miljon kronor, samtidigt som maximeringen upphävs. Med den tendens som man överallt märker när det gäller statskyrkliga anslag, nämligen att de rusa i höjden, anser jag det vara mycket farligt att ta bort maximeringen. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr Rylander: Herr talman! Det förhåller sig inte så att dessa stiftsadjunkter som det nu närmast rör sig om endast ha med den kyrkliga ungdomsvården att göra, och herr *Johansson* i Stockholm sade inte heller annat än att de huvudsakligen sysslade med kyrklig ungdomsrörelse. I själva verket ha stiftsadjunkterna till uppgift att biträda församlingsprästerskapet med speciella till hela stiftet eller större delar därav hänförliga uppgifter, särskilt med avseende å ungdoms- och sjömansvården samt kyrkligt arbete av frivillig art, och då i synnerhet kyrkligt bildningsarbete m. m. Eftersom kyrkan i vårt land intar en särställning på det sättet att den åtnjuter bidrag av staten är det naturligt att bidrag också utgår till delar av ifrågavarande verksamhet såsom ungdomsverksamheten på ett helt annat sätt än vad som kan vara fallet med andra ungdomsrörelser. Detta sammanhänger med kyrkans särställning.

För närvarande är det ju inte tal om att skilja kyrkan från staten. Jag tycker inte att man då kan gå in på någon begränsning av vad som skall anslås till kyrkans olika verksamhetsfält och därvid anställa jämförelser med vad andra rörelser, t. ex. andra ungdomsrörelser, uppbära i understöd av staten. Herr *Johansson* i Stockholm sade att här utgår ökat anslag till nya stiftsadjunkter — det gäller för närvarande åtta stycken — och att denna anslagsökning ingår i den statskyrkliga offensiv som nu skulle pågå. Jag känner inte närmare till huruvida det pågår någon dylik statskyrklig offensiv, men om så skulle vara fallet kan jag inte inse att det här framdragna exemplet skulle

Förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond, m. m.
(Forts.)

vara något så talande bevis härfpå. Inte heller tycker jag att de andra exempel som herr Johansson i Stockholm drog fram äro särskilt upplysande. Han talade om att man går in för kyrkobyggen och församlingsdelningar o. s. v. Men, herr Johansson i Stockholm, om befolkningen i en församling ökar kanske till det dubbla — som fallet varit i Stockholm — är det inte då ganska självklart att det kan visa sig nödvändigt att dela en sådan församling, vilken delning i sin tur kan föranleda kyrkobyggnad och inrättande av en eller annan ny befattning?

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen: och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 19.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion angående ändrad sammansättning av domstolarna vid behandling av trafikmål.

Motion ang. ändrad sammansättning av domstolarna i trafikmål.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Jansson i Örebro: Herr talman! Jag har i en motion, nr 122, framhållit, att det bland yrkeschaufförer och andra motormän finnas vissa tvivel på domstolarnas sakkunskap vid behandling av trafikmål. Denna uppfattning är säkerligen ganska allmän, och man har från nämnda kategori, men också från många andra håll, framhållit som nödvändigt att domstolarna vid behandling av trafikmål biträdas av någon i trafikteknik sakkunnig.

Första lagutskottet har i sitt föreliggande utlåtande framhållit, att den nya rättegångsbalkens bestämmelser om bevis genom sakkunnig ger möjlighet att åstadkomma dylik sakkunskap utan att ändra sammansättningen av de allmänna domstolarna. Jag vill då uttala den förhoppningen att denna möjlighet kommer till användning i alla de mål där så behövs. Utskottets uttalande i detta avseende är av följande lydelse: »De allmänna bestämmelser, som enligt berörda kapitel gälla för anlåtande av sakkunnig, lära i de fall där behov därav må uppkomma utan olägenhet kunna tillämpas även i trafikmål.»

Jag hoppas att detta uttalande kommer att stimulera domstolarna och de berörda parterna att tillkalla dylika sakkunniga i alla de fall, där detta kan vara påkallat.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion angående provisoriska lagstiftningsåtgärder till förhindrande av att nazistiska organisationer medgivas hyra samlingslokaler, som ägas av det allmänna.

Motion om provisorisk lagstiftning mot nazistiska organisationers förhållande av allmänna samlingslokaler.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 54, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr Adolfsson m. fl. yrkat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsammaste

Motion om provisorisk lagstiftning mot nazistiska organisationers förhållande av allmänna samlingslokaler. (Forts.)
möjliga förslag till 1947 års riksdag om sådan provisorisk lag att nazistiska organisationer förhindrades hyra samlingslokaler, som ägas av det allmänna.

Utskottet hemställde, att förevarande motion. II: 54, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Adolfsson: Herr talman! Vi ha väckt en motion om att lokaler som ägas av det allmänna icke skola få hyras ut till nazistiska sammanslutningar. Vi motionärer äro naturligtvis inte så sangviniska att vi tro, att ett sådant beslut som vi här förorda skulle vara ett väsentligt medel i kampen mot nazismen. Det är det givetvis inte, utan kampen mot nazismen kräver givetvis åtskilligt starkare medel än dem vi föreslagit i vår motion. Inte heller tro vi att de nazister, som rymmas inom de nazistiska sammanslutningarna, äro de farligaste för vårt samhälle.

Det regeringsrättsutslag som refereras i den motion vi ha väckt har emellertid styrkt, att den lilla renlighetsåtgärd som vi föreslagit verkligen behöver vidtagas. Enligt vår mening är det nämligen mycket upprörande att kommunerna skola tvingas hyra ut lokaler till rörelser, som bevisligen arbeta med kriminella medel för att befrämja nazistiska regimers tillkomst. Vid genomläsandet av utskottets mycket korta motivering finner jag för övrigt att det föreligger en avgörande skillnad mellan utskottets och motionärernas bedömning av denna fråga. Medan vi motionärer karakterisera och ha karakteriserat nazismen som en inte bara mot all demokrati och alla vedertagna mänskliga begrepp fientlig rörelse utan också som en direkt kriminell sådan, så envisas utskottet med att i sitt utlåtande kalla nazismen en politisk rörelse. Att utskottet kan komma med en sådan karakteristik så snart efter likfabrikernas tidevarv finna vi för vår del ganska anmärkningsvärt.

I övrigt skall jag inte uppta tiden med att här söka exemplifiera nazismens alltigenom kriminella handlande och uppträdande. Det lär enligt min mening inte heller behövas, eftersom praktiskt taget varje människa i det här landet redan känner till detta, och eftersom en rad mycket omsorgsfullt prövade domstolsutslag i Europa stämplat nazismen som den förbrytarrörelse den i verkligheten är. Vad vårt eget land beträffar kan det räcka med att hänvisa till att det har bevisats att nazistisk press i Sverige mottagit tyska penningssubsidier mot löfte att som motprestation i sin propaganda gå det nazistiska Tysklands ärenden. Enbart för den sakens skull — men åtskilligt annat kan också åberopas — är nazismen dömd i den svenska allmänhetens ögon. Någon dom blir det sålunda i alla fall i den affären!

Vi motionärer anse alltså nazismen vara en kriminell rörelse, medan utskottet finner den vara en politisk. Under sådana förhållanden är det ju tämligen självklart, att slutsatserna bli helt skiljaktiga. Men när utskottet utgår från denna enligt vår mening fullständigt felaktiga uppfattning och säger, att det skulle »innebära en kränkning av viktiga demokratiska principer» att utestänga nazisterna från de samlingslokaler det här gäller, så vill jag i all stillsamhet erinra om att dessa vackra ord aldrig kommo till användning när för inte så länge sedan vi kommunister förbjödos att hyra ifrågavarande lokaler. Det förbud som jag här åsyftar, detta ingrepp mot ett svenskt arbetarparti, skedde medan samma lokaler stodo till förfogande inte bara för andra politiska rörelser i landet utan också för den nazistiska, kriminella rörelsen. Ett politiskt parti, ett arbetarparti, förbjöds då att hyra ifrågavarande samlingslokaler, men inget portförbud existerade den gången för den kriminella rörelse, om vil-

Motion om provisorisk lagstiftning mot nazistiska organisationers förhållande av allmänna samlingslokaler. (Forts.)

ken jag nu talar. Jag måste erkänna att jag inte är särskilt imponerad när utskottet nu hänvisar till de demokratiska principerna, eftersom i verklig mening demokratiska principer tidigare ha åsidosatts när det gällt oss kommunister. Nog om den saken.

Innan jag slutar vill jag också fästa uppmärksamheten på att utskottet gått minst sagt förhastat till väga, då utskottet i utlåtandet yttrat sig på det sätt som det gjort på s. 3, sista stycket. Där står:

»I motionen har bl. a. uttalats, att genom de i denna åberopade utslagen av regeringsrätten fastslagits att skyldighet skulle föreligga att uthyra samlingslokaler till nazistiska organisationer. Så lära utslagen emellertid icke böra tolkas. Skyldighet kan icke anses utan vidare föreligga att uthyra samlingslokaler till politiska sammankomster, såvida fråga icke är om sådan lokal till vilken bidrag erhållits av statsmedel enligt den förutnämnda kungörelsen.»

Detta är alltså en kungörelse av år 1932. Utskottet har tydligen inte satt sig in i de omständigheter vi ha åberopat i vår motion. Observera för det första, att regeringsrätten i de berörda fallen förklarade att lokaluthyrarna icke ägt hindra de nazistiska organisationerna från att hyra! Observera för det andra, att vad beträffar Hvitfeldtsskolan i Göteborg hade, såsom vi också åberopat i vår motion, denna endast efter prövning i varje särskilt fall upplåtits åt politiska organisationer, och att prövningen i åtskilliga fall resulterat i avslag på begärda lokalupplåtelse! Trots detta fann sig regeringsrätten ändå med stöd av denna lag böra ålägga folkskolestyrelsen att uthyra lokalerna till nazisterna! Detta skedde alltså trots att politiska organisationer i vissa fall vägrats hyra lokalerna i fråga. Observera för det tredje — och det är det viktigaste — följande: utskottet säger i den del av utlåtandet jag nu citerar, att skyldighet att hyra ut lokaler icke föreligger, med mindre det gäller lokaler, till vilka statsbidrag utgått. Hur vill då utskottet förklara, att Hvitfeldtsskolan fått regeringsrättens åläggande att hyra ut lokal till nazisterna, trots att andra nekats och trots att Hvitfeldtsskolan aldrig fått ett enda kronans öre i statsbidrag enligt den åberopade kungörelsen av år 1942? Kanske utskottets talesman skulle vilja vara vänlig att avgiva en förklaring över utskottets skrivsätt i detta fall?

Herr talman! Jag vill bara tillägga, att här i Stockholm tycks man oavsett politisk uppfattning vara enig i sin önskan att få rätt att förbjuda nazisterna att hyra kommunens lokaler. Dessutom kanske jag också bör säga, att även om uthyrningsplikt föreläge bara för kommuner och andra, som fått statsbidrag till sina lokaler, vore redan detta illa nog, eftersom det är en mängd lokaler, bland andra arbetarborgarna, folkets hus, som åtnjuta statsbidrag.

Då utskottets avstyrkande enligt vår mening grundas på en absolut felbedömning av nazismen, så följer därav, att jag ej kan finna detta avstyrkande sakligt motiverat i något avseende.

Under hänvisning, herr talman, till bland annat den omständighet, som jag nu senast anført, ber jag att få yrka bifall till motionen II: 54.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag har icke tänkt att diskutera med den ärade motionären om den nazistiska rörelsen. Jag tror icke, att utskottet, som behandlat hans motion, tycker mera om nazisterna än herr Adolfsson gör. Men det är icke den saken det gäller, utan det gäller frågan, om de samlingslokaler som finnas skola vara förbehållna vissa politiska partier eller stå till förfogande för samtliga. Utskottet har med hänvisning till de uttalanden som gjorts tidigare och särskilt av den nämnd, som har att syssla med statsbidra-

Motion om provisorisk lagstiftning mot nazistiska organisationers förhållande av allmänna samlingslokaler. (Forts.)

gen till samlingslokaler, gått in för att de lokaler, till vilka statsbidrag lämnats, skall det stå vilken meningsriktning som helst fritt att hyra under förutsättning att den håller sig inom laglighetens ramar.

Jag förstår verkligen icke, att herr Adolfsson, som jag trodde vara en frinnad man, kan vilja ha sådana bestämmelser som han här ifrågasatt. Jag vill rent personligt säga, att när jag tog del av det utslag, som motionärerna ha hänvisat till, så baxnade jag litet inför det och tyckte att det gick längre än vad man egentligen borde gå. Ty jag resonerade som så, att om det är enskilda eller kommuner som ha byggt lokalerna utan att ha statsmedel till hjälp, så borde de ha rätt att fritt disponera över desamma utan att en myndighet i Stockholm skulle kunna säga, att de äro skyldiga att hyra ut lokalerna till den eller den organisationen.

Men inom utskottet, herr Adolfsson, kommo vi till den uppfattning som står angiven här, att de fall som regeringsrätten har haft att pröva ha legat till på ett annat sätt. Jag har exempelvis inom utskottet sagt, att jag icke kan finna det vara riktigt, om regeringsrättens beslut skulle tolkas så, att vi i min hemstad skulle vara skyldiga att hyra ut Halmstads rådhus' fina sessionssal till vilken organisation som helst. En sådan sak tycker jag att en stads myndigheter själva skola ha rätt att avgöra. Utskottet har kommit till den uppfattningen, att det icke är om sådana lokaler som regeringsrätten har yttrat sig. Huvudvikten lägger ju utskottet vid att det skulle vara en kränkning av åsiktsfriheten, om man här skulle ransonera lokaler till olika meningsriktningar, när det gäller lokaler till vilka statsbidrag lämnats. Jag tror att det är viktigt att man icke gör denna ransonering utan att det blir fastslaget, att även i fortsättningen den principen skall gälla, att de lokaler till vilka staten lämnat bidrag skola stå öppna för vilken organisation som helst, såvida den, som jag sade, håller sig inom lagliga ramar.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Adolfsson: Herr talman! Jag konstaterar med beklagande, att herr Lindqvist fortfarande betraktar de nazistiska partierna såsom en partirörelse och ej såsom en kriminell rörelse. Jag kan endast beklaga detta. Tydligtvis är det icke möjligt att få herr Lindqvist till att intaga någon annan ståndpunkt i detta avseende.

När herr Lindqvist hävdar, att det icke är någon plikt för kommuner att hyra ut lokaler till nazistiska organisationer, försämitt man icke fått statsbidrag till dessa lokaler, vill jag åter erinra om vad jag nyss omtalade, nämligen att Hvitfeldtsskolan aldrig fått ett öre i statsbidrag, men trots detta har regeringsrätten ålagt förvaltningsnämnden att hyra ut lokaler i skolan åt nazisterna. Och detta skedde oaktat vissa politiska organisationer icke kunnat få förhyra samma lokaler.

Detta är tillräckliga bevis för att en sådan lagstiftning, som vi i vår motion begärt, är nödvändig.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å utskottets berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Adolfsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Motion om provisorisk lagstiftning mot nazistiska organisationers förhållande av allmänna samlingslokaler. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: 54.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade sig anse flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Adolfsson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 132 ja och 24 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 21.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckta motioner om förbud mot deltagande i visst slag av s. k. kedjebrevsrörelse.

Motioner om förbud mot viss kedjebrevsrörelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Swedberg**: Herr talman! Det ärende som beröres i detta utlåtande har ju i viss mån kommit i ett nytt läge därigenom att justitiekanslersämbetet ägnat den av oss i motionen påtalade frågan uppmärksamhet och jämväl riktat Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på ärendet. Jag vill tillåta mig uttala min tillfredsställelse över justitiekanslersämbetets initiativ i denna sak. Jag förstår fullt väl att utskottet i förevarande läge knappast kunnat handlägga ärendet på annat sätt än som nu skett. Jag vill därför begränsa mig till att uttala den förhoppningen, att J. K:s initiativ i detta ärende må leda till ett resultat, som väsentligen kommer att ligga i linje med motionärernas yrkande.

Jag har, herr talman, för övrigt intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående provisorisk lagstiftning mot oskälig arrendestegring.

Motion om provisorisk lagstiftning mot oskälig arrendestegring.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 73, vilken behandlats inom andra lagutskottet, hade herr *Johanson* i Norrköping *m. fl.* yrkat, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utarbetande av förslag till provisorisk lagstiftning mot oskälig arrendestegring och att detta förslag måtte föreläggas innevarande års riksdag för prövning».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits dels av herr *Hage* och dels av herr *Lundberg*.

Motion om provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Johanson** i Norrköping: Herr talman! Andra lagutskottet har med undantag för två reservanter avstyrkt motionen II: 73 med förslag om provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. Detta förslag, som vi motionärer efter anmodan framlagt, har vid företagen undersökning visat sig vara av behovet påkallat.

Den stora konkurrens om arrendetillfällena, om vilken det erinras i motionen, har uppstått under senare år bland annat genom att jordägarna själva i mycket stor utsträckning övertagit sina gårdar, dels på grund av förbättrade konjunkturen och dels på grund av den nya arrendelagstiftningens förpliktelser. Detta har i sin tur fört med sig en kraftig arrendestegring. Den politiska och ekonomiska situation, som vi i dag befinna oss i, och den utveckling, som man ungefärligen kan skönja för de närmaste åren, torde visa, att utsikterna för arrendatorerna i här nämnda avseende icke komma att förbättras utan snarare komma att försämrats, med mindre statligt stöd lämnas. Vi kunna därför icke vara överens med utskottet.

För avslag på motionen framför utskottet två motiv. Det första är, att den stegring av arrendena med omkring en tredjedel, som vår utredning visar, icke skulle vara något oroväckande utan fastmera vara en naturlig och rättvis utveckling på grund av de ökade kontanta utgifterna för jordbruket under senare år. Det är sant, att de samlade utgifterna ökats inom jordbruket. Men det är enligt vår mening fel att draga de slutsatser som utskottet gör. Ty vem är det som får bestrida utgiftstegringen, är det arrendatorn eller är det jordägaren? Det är enligt vår mening arrendatorn. Det är han som brukar jorden och får bära de oskäligen kostnaderna för jordbruksnaskiner och de stora kostnadsstegringar som i övrigt skett. De eventuella merkostnader, som jordägarna skulle få betala enligt den nya lagen om byggnadsskyldighet, tror jag att man gott kan tala tyst om. De arrendegårdar som undersökts sakna i varje fall alla spår av sådana utgifter. Det är i regel arrendatorn som får klara byggnadsskyldigheten genom förpliktelsen att hålla de mängden gång fallfärdiga husen i det skick vari han övertog dem. Det finnes helt naturligt jordägare, som äro måna om att hålla sina fastigheter i gott skick och därför åsamkas utgifter, men det är säkerligen undantag, som bekräfta regeln. Dessa undantag komma givetvis vid en reglering i enlighet med motionärernas yrkande att få skälig kompensation.

Det enda som inträffat och som allmänt föranlett en viss stegring för jordägarna är enligt min mening skatten på de höjda taxeringsvärdena. Men denna är dock icke så stor att den berättigar till en sådan stegring av arrendeavgifterna som nu blivit fallet. Ränteläget har såvitt jag vet icke heller stigit, så att det kan tagas till intäkt för nuvarande arrendehöjning.

Det andra motivet för avslag är att man enligt utskottets mening icke kan jämföra en eventuell prisreglering på arrenden med hyresregleringslagen. Utskottet gör här gällande, att bostadslägenheten hör till konsumtionen, medan ett jordbruksarrende i första hand är en produktionsfaktor. Detta torde man icke kunna bestrida. Men trots detta vill jag ställa en fråga till utskottets eventuella talesman. Det torde väl ändå vara bekant, att det är prisreglering på de flesta produkter i vårt land, icke minst inom jordbruket. Varför skall det då icke vara en prisreglering på jorden? Arrendatorerna bära ju ha samma rätt och samma fördelar som andra medborgare i vårt samhälle.

Utskottet har enligt min mening tagit en alltför kallsinnig ståndpunkt till dessa frågor. Jag tycker, att man åtminstone bort uttala som sin mening, att Kungl. Maj:t skulle ha följt frågan och eventuellt senare föreslagit åtgärder,

Motion om provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. (Forts.)
eller kanske ännu bättre, att man skulle ha föreslagit en utredning för att fastställa arrendavgifternas stegring. En sådan utredning skulle med all säkerhet i likhet med den, som företagits i Östergötland, ha visat hållbarheten i vårt krav om åtgärder mot den arrendestegring som föreligger.

Med det sagda finna vi, att utskottets motivering icke håller för avslag på motionen. Den i utlåtandet omtalade 54 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom med föreskrift om skiljemän har icke den betydelse och verkan som är önskvärd. Vi föreslå icke fastställande av arrendavgiften för tid och evighet utan avse endast en rent provisorisk åtgärd för att bereda möjlighet att i varje särskilt fall påkalla en prövning och ett fastställande av rättvisa arrendavgifter. Vårt yrkande, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om utarbetande av förslag till provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring i likhet med lagen om hyresreglering och att detta förslag måtte föreläggas innevarande års riksdag för prövning, anse vi vara fullt berättigat.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av oss väckta motionen.

Herr **Hermansson**: Herr talman! Ur rent principiell synpunkt har jag för min del ingenting att invända mot en reglering av arrendepriiserna, om och när det kan befinnas nödvändigt och lämpligt att genomföra en sådan åtgärd. Där emot är jag inte övertygad om att vi nu befinna oss i ett sådant läge, att det behövs en provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. Jag vill inte bestrida, att det finns arrendatorer, som på grund av en alltför långt driven optimism träffat oförmånliga arrendeavtal och därför nu äro tvingade att betala högre arrendavgifter än som motsvara den arrenderade åkerjordens avkastning. Men det framgår av den tillgängliga statistiken, att arrendepriiserna i stort sett endast följt med i den allmänna prisutvecklingen under de senaste åren, vilken ju främst är en följd av penningvärdets försämring. Arrendepriisstegringen från 1938 till 1945 var i själva verket mindre än den stegring av jordbrukets övriga utgifter, som ägt rum under samma tid. Då dessutom jordbrukets vinstmarginal under denna tid ökade, hade arrendatorerna, åtminstone om man tar dem över en bank, en något förmånligare ställning 1945 än 1938. Den allmänna tendensen i arrendepriisernas utveckling under senare år ger sålunda inte något belägg för att en oskäligen stegring av arrendepriiserna ägt rum, i någon större skala åtminstone.

Jag vill inte bestrida riktigheten av de siffror, som anförts i motionen, men jag vill framhålla, att dessa siffror i själva verket säga ganska litet om detta stora problem. Motionärerna ha anført uppgifter från 13 gårdar i Östergötland och påvisat den ökning av arrendepriiserna vid dessa gårdar, som ägt rum under något olika tidsperioder. Det säges emellertid inte någonting om anledningen till dessa stegringar. Jag vill påpeka, att den stegring av priiserna, som framgår av de anförda exemplen, rör sig mellan 12 och 65 procent, under det att den allmänna prisstegringen under åren 1938 till 1945 uppgår till 64 procent. Siffrorna säga emellertid heller ingenting om vad som möjligt kan ha ägt rum beträffande dessa gårdar under denna tid. Det kan ju tänkas, att ägarna ick tagit åtgärder, som höjt gårdarnas avkastning. Gårdarnas namn anges icke heller, ehuru detta hade varit önskvärdt för att man skulle kunna kontrollera uppgifternas riktighet.

Motionärerna tyckas mena, att arrendepriiserna utvecklats sig oberoende av priiserna på jordbrukets produkter. För mig är det emellertid självklart, att arrendepriiserna liksom åkerjordens saluvärde äro direkt beroende av jordbrukets lönsamhet eller kanske rättare jordbrukarnas uppfattning om jordbrukets lönsamhet på längre sikt. Den största faran ligger enligt min mening däri, att

Motion om provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. (Forts.)
en tillfällig ökning av jordbrukets lönsamhet åstadkommer en allmän stegring av jordvärdena, vilket i sin tur medför inte endast ökade arrendepriiser utan också högre jordvärden och därmed även en ökning av skuldbelastningen och ett ökat ränteslaveri för jordbrukets utövare i allmänhet.

För min del kan jag vara med om mycket långtgående åtgärder för att bromsa den allmänna jordvärdestegringen, men jag anser, att det är att börja i galen ända, när man begär en statlig reglering av arrendepriiserna men samtidigt vill låta den allmänna jordvärdestegringen fortgå obehindrat. Det tjänar ingenting till att här ta upp frågan om vilka medel man bör tillgripa för att hindra en alltför stark stegring av jordpriserna, men jag vill understryka, att jordbruksfastigheternas saluvärde är det primära och att arrendepriisernas höjd är en direkt följd av den ekonomiska värdesättningen av åkerjorden.

Men denna fråga har också en rent praktisk sida. Hur skall man gå till väga för att åstadkomma en effektiv och rättvis reglering av arrendepriiserna? Motionärerna föreslå, att jordbrukskommissionerna skola utrustas med i stort sett samma befogenheter som hyresnämnderna ha i fråga om att bestämma priset på hyreslägenheter. De vilja uppdraga åt kommissionerna att dels när som helst pröva ansökningar om nedsättning av gällande arrendeavgifter och dels varje år granska alla nya arrendekontrakt och avgöra, om den bestämda arrendesumman i varje särskilt fall är skäligen eller oskäligen.

Eftersom jag för närvarande är ordförande i jordbrukskommissionen i Östergötlands län, har jag försökt sätta mig in i vad det skulle betyda, om kommissionerna skulle åläggas den av motionärerna föreslagna uppgiften såsom påbröd till vad de redan nu ha att uträtta. Det är självklart, att det inte är lika lätt att bestämma en jordbruksgårds arrendevärde som att fastställa hyran för en bostadslägenhet. Hyran kan utan svårighet bestämmas med hjälp av vissa normer, som ta hänsyn till golvytans storlek och till de bekvämligheter som lägenheten har att bjuda på, men arrendepriiserna kunna inte fastställas på detta enkla sätt. Det går inte att bestämma ett jordbruksarrende utan att först företa en grundlig syneförrättning för att få fram en opartisk värdering av vad arrendet kan vara värt dels med hänsyn till de allmänna jordvärdena och dels med hänsyn till priset på jordbrukets produkter. Man måste vid en sådan värdering ta hänsyn inte bara till jordbrukets storlek och jordens beskaffenhet utan också till belägenheten och byggnadernas ålder och beskaffenhet och till de arbetsbesparande åtgärder, som jordägaren eventuellt har vidtagit eller underlåtit att vidta. Det säger sig självt, att en sådan syneförrättning inte kan vara gjord i en handvändning. Jag vet av egen erfarenhet, att det kan ta en ganska lång tid att verkställa syn på en jordbruksfastighet. Sedan syneförrättningen är verkställd, skall arrendatorns förmåner värdesättas och arrendevillkoren fastställas. Jag tror knappast det är möjligt att en jordbrukskommission kan verkställa mer än en eller allra högst två sådana förrättningar på en dag. Då det t. ex. inom Östergötlands län träffas ca 1 000 nya arrendeavtal om året och då det stora flertalet arrendekontrakt skrivas under loppet av ett par, tre höstmånader, faller det nästan av sig självt, att det blir tekniskt ogenomförbart att på jordbrukskommissionerna lägga en sådan uppgift, som föreslås i motionen. Kommissionen skulle ju dessutom enligt motionärernas förslag också granska alla ansökningar om ändring i de gamla arrendeavtalen, som kunna inströmma.

Jag tror att det anförda kan vara nog för att bevisa det orimliga i att ålägga jordbrukskommissionerna så vittomfattande uppgifter som motionärerna vilja ålägga dessa organ — denna viktiga och grannliga uppgift att reglera priserna på alla arrendejordbruk i landet. Och om det är omöjligt för jordbrukskommissionerna att bli verkställande organ för en reglering av arrende-

Motion om provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. (Forts.)
priserna, vilket jag finner fullt naturligt med hänsyn till vad jag redan sagt, så blir det lika omöjligt för de länsorgan, som förmodligen inom en snar framtid komma att övertaga det mesta av jordbrukskommissionernas uppgifter. Jag tror också att min länskamrat herr Johanson i Norrköping vid närmare eftertanke skall inse omöjligheten av att genomföra en reglering av arrendepri-
serna på det sätt han föreslagit i sin motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundberg: Herr talman! Då jag till utskottets utlåtande fogat en blank reservation, ber jag att med några ord få motivera densamma.

Frågan om reglering av arrendavgifterna är gammal, och den har av olika personer vid skilda tillfällen framförts till riksdagen. Andra lagutskottet har vid samtliga tillfällen avstyrkt motionerna under hänvisning bland annat till att det skulle uppstå svårigheter att organisatoriskt genomföra en sådan lagstiftning, och jag är inte kompetent att i detta sammanhang gå in på den frågan. Jag vill emellertid nu framför allt inlägga en gensaga mot att utskottet söker motivera sitt avslagsyrkande med bland annat skälighetssynpunkter. Det anser, att med hänsyn till de jordvärdestegringar som skett skulle det vara skäligt att man nu vidtager justeringar på de gamla, nu gällande avtalen, när nya avtal skola göras upp. Herr Hermansson har nyss ytterligare understrukt, att arrendepri-
serna inte kunna anses oskäligen med hänsyn till den allmänna prisstegringen. Han talade även om svårigheterna att fastslå skäliga arrendepri-
ser. Jag vill i detta sammanhang säga, att det inte är givet, att det företages en undersökning om vad som kan vara skäligt beträffande de nya arrendena. Beträffande sådana arrendatorer, som haft sina gårdar i många år, tror jag däremot man vid bedömandet av arrendavgifterna bör utgå från de avgifter, som gällde före år 1939. Jag är medveten om att jordvärdet skruvats upp på grund av höjningen av priserna på jordbruksprodukter och den därav följande avkastningsstegringen, men om arrendegårdarna — vilket oftast torde vara fallet — inte fått några nybyggnader eller andra förbättringar under krigsåren, kan jag inte finna det vare sig lämpligt eller försvarligt att riksdagen nu skall ge sin principiella anslutning till att jordägarna skola få höjd avkastning på grund av den jordvärdes- och avkastningsstegring, som statsmakterna själva skapat förutsättningar för.

Vi ha sökt förhindra hyresstegringar genom att införa hyresreglering, och vår räntepolitik har inte gått ut på att räntorna skola höjas utan att de tvärtom skola sänkas, samtidigt som kapitalvärdet på insatta medel försämrats. Detta har enligt mitt sätt att se varit nödvändigt och samhällsnyttigt. Låt oss antaga, att två grannar 1938 ägde vardera 2 000 kronor. Den ene köpte en jordbit för sina pengar, vilken han sedan arrenderade ut, medan den andre satte in sina pengar på bank för att få ränta på dem. Är det då rimligt och riktigt att i dag säga, att det är skäligt, att den som köpte jord för pengarna utan egen förskyllan skall få tillgodogöra sig en höjning på sitt kapital till 3 000 kronor och få förräntning därefter, under det att den andre, som satt in sina pengar på bank, skulle få vidkännas en ganska stor försämring av realvärdet på sitt kapital förutom det att räntan på kapitalet sänkts kraftigt?

Arrendavgifterna ha otvivelaktigt — åtminstone i mitt län — undergått en såvitt jag kan förstå oskäligen höjning under krigsåren, vilken jag inte vill försvara. Tvärtom hoppas jag, att regeringen med uppmärksamhet skall följa utvecklingen och att den vidtager lämpliga åtgärder, om organisatoriska möjligheter till ett ingripande kunna skapas. Jag anser därför, att riksdagen inte har någon anledning att acceptera vare sig jordvärdes- eller arrendestegringen som skäliga, därest inte nybyggnader uppförts eller andra realförbättringar

Motion om provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. (Forts.)
tillkommit, som kunna motivera höjningen. Det är detta jag velat ge till kända med min reservation.

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Utskottets talesman säger, att han i och för sig skulle kunna medverka till ett ingripande på detta område, men att han inte är övertygad om att ett sådant ingripande nu skulle vara lämpligt eller motiverat. Det skulle vara intressant att veta, vad som kan ligga bakom en sådan uppskattning av det nuvarande läget, ty det är uppenbart, att det argument som utskottet anfört för sitt avslagsyrkande knappast har med själva saken att skaffa. Utskottet anför t. ex. en tabell över arrendestegringarna fram till år 1942. Det bör därtill anmärkas, att den nya arrendelagen tillkom 1943 och att dessutom de av krigstiden framkallade höjningarna knappast kunde ha fått någon betydelse fram till 1942. Varför man anfört denna tabell har jag därför svårt att fatta. Det är något som egentligen inte har med den aktuella situationen att göra.

Vidare anföres som argument, att en höjning av arrendepreiserna med en tredjedel inte kan anses oskäligen med hänsyn till att jordbrukets utgifter i allmänhet ökat med över 50 procent. Men är det nu riktigt att jämföra dessa båda ting? Om utgifterna för jordbruksproduktionen, för anskaffning av produktionsmedel, för arbetslöner o. s. v., ha ökat med över 50 procent, så gäller väl denna ökning också en arrendator? Men nu tillkommer ju här en särskild utgiftsökning för honom genom den prisstegring på $\frac{1}{3}$, som han betalar för produktionsmedlet jorden. Det skäliga eller icke skäliga i en sådan stegring kan man väl inte utläsa av en jämförelse mellan dessa båda ting. Däremot kunde det varit av intresse, om utskottet hade anfört några uppgifter för att belysa de ökade utgifter en jordägare har fått såsom jordägare, d. v. s. eventuella stegringar i räntesatserna, eventuella stegringar i skatterna på fast egendom och andra ökade utgifter, som han har fått bära. Det hade ju varit det enda riktiga att jämföra arrendestegringarna med.

Man har dessutom här talat om byggnadsskyldigheten, men hur denna skyldighet enligt den nya lagen i praktiken verkar bära ju de många förfallna arrendegårdarna vittne om. För den som haft tillfälle att närvara vid någon avsyning, då en arrendator skall frånträda ett arrende, och sett, vilken byggnadsskyldighet en arrendator har, står det nog klart att jordägarnas utgifter härvidlag inte äro så stora som allmänt anses.

Jag menar med det sagda, att man från utskottets sida icke anfört några hållbara skäl för att avslå den framställning, som gjorts. Man har jämfört icke jämförbara ting, och det kan ju inte vara riktigt.

Vidare säger utskottets talesman, att så länge man inte försöker stoppa jordvärdestegringen, kan man nog inte göra något åt stegringen av arrendepreiserna. Detta anser jag vara ett väl fatalistiskt betraktelsesätt, ty om man jämför med andra områden av samhällslivet, är det väl ganska uppenbart att man genom prisstoppsbestämmelser, hyreslagar och annat har kunnat sätta stopp i viss utsträckning, och ingenting säger ju att man inte skulle kunna göra det även här.

Vad sedan angår de administrativa svårigheterna tror jag att herr Hermansson mycket väl känner till denna sak från sitt arbete i jordbrukskommissionen i Östergötland, men dessa svårigheter borde väl kunna övervinnas och det hela kunna ordnas organisatoriskt, om bara man ansåge att det vore rimligt att genomföra en åtgärd som den här föreslagna.

Herr **Johanson** i Norrköping: Herr talman! Jag vill bara till herr Hermansson säga, att den undersökning, som skett i Östergötlands län, och den jordvärdestegring, som därvid konstaterats, kan icke anses utvisa, att jordägarna lagt

Motion om provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. (Forts.)
ned några särskilda kostnader på förbättring av fastigheternas byggnader. Ty när den undersökning gjordes, som är grunden för denna motion, fick man utan vidare en påminnelse om Ludvig Nordströms bok Lort-Sverige, som utkom 1938. Sådant var nämligen tillståndet på alla dessa arrendegårdar i Östergötlands län. De voro inte särskilt utvalda, och jag skulle tro, såsom jag sade i mitt föregående anförande, att det blott är i undantagsfall som jordägarna lagt ned något väsentligt på förbättringar. Jag anser det därför befoget att yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna motionen.

Herr **Hermansson**: Herr talman! Jag vill först till herr Lundberg säga, att det skulle varit mycket förmånligt för utskottet, om herr Lundberg velat hålla det föredrag, han nyss här höll, inom utskottet, så att vi fått reda på vilken uppfattning herr Lundberg hade, men detta undanhöll herr Lundberg utskottet ganska noga vid behandlingen av detta ärende. Emellertid är det kanske ändå tacknämligt, att herr Lundberg nu har vaknat till insikt om vad han i verkligheten vill i denna fråga.

Herr Karlsson i Stuvsta frågade mig, vad som ligger bakom att man inte nu vill genomföra en arrendereglering. Jo, bakom detta ligger helt enkelt att vi anse, att arrendeavgifterna icke kunna frikopplas från alla andra utgifter och inkomster. De kunna inte frikopplas från den allmänna stegringen av omkostnaderna.

Herr Karlsson i Stuvsta menade, om jag förstod honom rätt att arrendatorerna skulle befinna sig i sämre läge än andra samhällsgrupper, emedan de dels fått ökade arrendeavgifter och dels fått ökade utgifter även i andra avseenden. Det är riktigt, men de ha också fått ökade inkomster. Herr Karlsson i Stuvsta bortser ifrån, att även deras inkomster stigit. Om man jämför inkomster och utgifter finner man, att inkomsterna i stort sett, såsom jag sade i mitt tidigare anförande, stigit mera än de sammanlagda utgifterna, arrendeavgifterna inberäknade, och under sådana förhållanden kan man ju knappast påstå, att det har skett någon oskäligen allmän arrendestegring.

Jag vill visst inte påstå, att arrendatorerna, i synnerhet småarrendatorerna, ha det för fett, och jag skulle gärna se att deras arrendeavgifter kunde minskas, men jag tror inte på lämpligheten att genomföra den arrendereglering, som här är föreslagen. Härtill kommer, att arrendatorerna alltid äro ägare av något som vi bruka kalla för »uppsättning», nämligen kreatur, redskap o. s. v., och även detta har i regel stigit i värde under de senare åren. Den saken får man också beakta i diskussionen om detta spörsmål.

Jag vill vidare påpeka, att den nya arrendelagen ger arrendatorerna vissa möjligheter att erhålla ersättning för förbättringar, som de själva utfört på arrenderade jordbruk, och att arrendatorerna numera icke kunna åläggas att utföra andra förbättringar än underhåll av byggnader och dylikt. För grundförbättringar ha arrendatorerna alltid rätt att erhålla ersättning.

Herr Johanson i Norrköping tycktes i sitt senaste anförande mena, att om jordbrukskommissionerna inte kunna åtaga sig att handhava regleringen av arrendepriserna, så borde utskottet ha begärt att regeringen skulle företaga en utredning beträffande vilket organ som skulle sköta denna uppgift eller på vilket annat sätt den skulle utföras. I motionen står det däremot uttryckligen — och det är ju motionen vi ha behandlat i utskottet — att motionärerna önska genomföra en provisorisk lagstiftning på detta område omedelbart. Motionärerna vilja t. o. m. att regeringen skall utarbeta ett förslag mot oskäligen arrendestegring och att detta förslag måtte föreläggas innevarande års riksdag för prövning. Skall man göra detta, är det ju knappast tid med någon mera vittgående utredning, och i motionen föreslås helt enkelt att jordbrukskommissionerna skola verkställa den arrendereglering, som motionärerna föreslå.

Motion om provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring. (Forts.)

Vi ha ju inte haft andra förslag att behandla än dem som finnas i motionen, och några andra förslag ha heller inte framställts i utskottet. Vi ha således icke kunnat taga hänsyn till de eventuella hushåll beträffande denna sak, som nu framkommit vid diskussionen i kammaren.

Herr Lundberg: Herr talman! Jag vill gentemot herr Hermansson säga, att jag icke har undanhållit utskottet det jag här anför. Jag har nämligen anteckningar från vad jag yttrade i utskottet, och jag har senare även förvissat mig om att andra, som ha ansvar för att det, som sägs i ett utskott, skall givas till känna, också uppfattat mitt anförande på det sättet. Jag vill därför bara konstatera, att jag icke har undanhållit utskottet mina synpunkter.

Emellertid kan jag tillägga, att jag har den uppfattningen att våra arrendatorer, speciellt de små arrendatorerna, för närvarande uppleva en hel del obehagligheter, när de skola skriva nya kontrakt, och jag anförde även i utskottet, hur jordägarna förforo i detta avseende. Jag kan exempelvis nämna, att en liten arrendator uppsökt mig och förklarat, att hans arrende nu skulle höjas ganska betydligt. Jordägaren hade som skäl härför bland annat anför, att man i framtiden skulle anlägga en allmän landsväg intill den stuga, där arrendatorn bodde och som nu låg uppe i skogen. Jag tror att det ur olika synpunkter är nyttigt, om Kungl. Maj:t verkligen har ögonen öppna på denna fråga och om möjligheter skapas, inte minst i administrativt avseende, för ett ingripande med lämpliga åtgärder.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23.

Föredrogs vart efter annat

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om förbättring av semesterförmånerna för arbetstagare enligt lagen om semester;

nr 16, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att bereda ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden;

nr 17, i anledning av väckta motioner om viss lagstiftning för motverkande av oskäligen prissättning å jord och av olämplig bebyggelse; och

nr 18, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna i 2 kap. 52—54 §§ lagen om nyttjanderätt till fast egendom; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 24.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckta motioner angående dels viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen m. m., dels åtgärder i syfte att anteckning om utomäktenskaplig börd endast göres i kyrkoböckerna och icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller å annan offentlig handling.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, II: 25, av fru Nordgren, hade hemställts, att riksdagen

Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen, m. m.

*Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn
i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)*

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om erforderliga åtgärder i syfte att anteckning om att vederbörande vore adoptivbarn endast skulle göras i kyrkoböckerna och icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller å annan offentlig handling. Vidare hade samma motionär i annan motion, II: 80, hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om erforderliga åtgärder i syfte att anteckning om att vederbörande vore född utom äktenskap endast skulle göras i kyrkoböckerna och icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller annan offentlig handling.

Utskottet, som upptagit motionerna till samtidig behandling, hemställde, att andra kammaren i anledning av förevarande motioner, II: 25 och II: 80, måtte för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels om erforderliga åtgärder i syfte att anteckning om att vederbörande vore adoptivbarn endast skulle göras i kyrkoböckerna och icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller å annan offentlig handling, dels ock om erforderliga åtgärder i syfte att anteckning om att vederbörande vore född utom äktenskap endast skulle göras i kyrkoböckerna och icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller å annan offentlig handling.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Rylander**: Herr talman! Jag vill livligt instämma i det uppenbarligen mycket goda syfte, som motionären haft med ifrågavarande motioner, såvitt syftet varit att förhindra att anteckningar om adoption eller utomäktenskaplig börd intagas i folkbokföringshandlingar i större utsträckning än som är erforderlig. Jag kan också säga, att det har varit en angelägenhet, som de kommittéer, som ha sysslat med utredning av folkbokföringsfrågan, ha haft för ögonen, när de ha fullgjort sitt arbete. Däremot förhåller det sig tyvärr så, att sådana anteckningar i vissa fall äro nödvändiga. I vissa fall är det nödvändigt att ha med anteckningarna just för vederbörande barns eget bästa.

Jag kan heller inte vara ense med utskottet i det slut, som utskottet kommit till. Det förhåller sig nämligen så, att statistiska centralbyrån för närvarande är sysselsatt med utredning genom en särskild sakkunnig angående upprättande av nya formulär till prästbevis, och centralbyrån har här sagt, att de i motionen framlagda synpunkterna i huvudsak skola kunna vinna beaktande vid fullgörandet av detta uppdrag. Vid detta förhållande synas ytterligare åtgärder åtminstone för närvarande överflödiga. Jag kan inte dela utskottets mening sådan den kommit till uttryck i detta utlåtande. Det förefaller mig vara ganska dunkelt vad utskottet egentligen menar. Utskottet talar om att den omständigheten, att vissa nu gällande formulär för prästbevis upptaga anteckningar om bördsförhållande, utgör i och för sig intet skäl för att denna anordning för framtiden skall bli bestående, därest en annan ordning är möjlig. Nej, det är nog visst och sant, men nog hade det varit ganska intressant, om utskottet velat påpeka någon möjlighet, där man kunde utesluta sådana anteckningar i de nuvarande bevisen, om nu inte utskottet rent av hade kunnat låta anstå härmed tills centralbyråns sakkunnige hade kommit fram med sitt förslag.

Utskottet säger vidare i motiveringen, att det bör »som en generell regel med få undantag — — — vara tillräckligt att anteckningar rörande adoptionsförhållande och utomäktenskaplig börd begränsas till de i folkbokföringsförordningen stadgade personakterna, som skola utgöra den nya kyrkoboken». I denna förordning förekommer emellertid ingenting som heter kyrkoboken. Om

Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)

man vill se efter i folkbokföringsförordningen, skall man finna att det där stadgas om en hel rad av kyrkoböcker, inte mindre än 8 stycken, och ingen av dem är personakterna, utan personakterna ingå i en av dessa böcker, en församlingsliggare, som är en helt ny bok. Det är inte så, att församlingsliggaren ersätter församlingsboken, utan dessa båda böcker skola finnas vid sidan av varandra. Personakterna ersätta i stället flyttningsbetygen. Emellertid, sedan man felaktigt har talat om »kyrkoboken», varmed man väl då syftar på församlingsliggaren, kommer man över till klämman, och där säger man, att man vill att Kungl. Maj:t skall sörja för att anteckning om att vederbörande är adoptivbarn o. s. v. »endast skall göras i *kyrkoböckerna*» — varmed man väl då måste mena alla de 8 kyrkoböcker, som äro föreskrivna i folkbokföringsförordningen — »men icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller å annan offentlig handling». Folkbokföringskort finns heller inte något som heter i den nya förordningen. Skulle man därmed möjligen avse sådant folkregisterkort, som förekommer vid den civila folkbokföringen i Stockholm är det uppenbart, att anteckningar om adoption och utomäktenskaplig börd måste finnas å dessa kort. Jag förmodar emellertid, att man med »folkbokföringskort» avser de avtryckskort, som omförmälas i 10 § folkbokföringsförordningen. Jag får då säga, att jag har svårt att föreställa mig, att det förekommer, att man i prästbetyg i synnerhet efter den nya folkbokföringsreformen i oträngt mål skriver ut något om att en person är adopterad eller att han har utomäktenskaplig börd. Det är ju så, att om man skriver ett prästbetyg på ett litet barn, man i allmänhet måste ange föräldrarna. Annars säger ju betyget ingenting. Om man skriver ett prästbetyg på ett tre år gammalt barn, kan man inte skriva på samma sätt som om det vore en vuxen person, utan man måste skriva son till eller dotter till den och den, och är det då ett utomäktenskapligt barn, blir det bara en av föräldrarna man kan taga med. Man kan skriva antingen på det sättet, att man anger, att barnet är son eller dotter till ogifta den och den, eller också son eller dotter utom äktenskapet till den och den. Det sista måste man uppenbarligen skriva, ifall kvinnan senare har ingått äktenskap med en annan man än barnets fader.

Det finns åtskilliga fall — en del har redogjorts för av centralbyrån — där det är nödvändigt att ange barnets börd i betyget. Jag skulle kunna nämna ett par fall till. Det är alldeles uppenbart att det erfordras för att styrka barnets existens såsom ett barn utom äktenskap i de betyg, som regelmässigt ingivas till rätten i mål om fastställande av faderskap. Vidare är det uppenbarligen nödvändigt i sådana betyg som utfärdas enligt bidragsförsköttslagen.

Om jag sedan, eftersom utskottet behandlar den saken särskilt, skulle ingå något på de s. k. avtryckskorten, som delvis brukas för avisering i den nya folkbokföringen, kan man ju fråga sig, om det verkligen föreligger någon anledning att nu ändra på den prägling, som skett på dessa plåtar. Det skulle draga en avsevärd kostnad att nu ändra präglingen på dessa miljontals plåtar, som redan ha präglats här i landet på barn. Beteckningen för att barnet är adoptivbarn eller av utomäktenskaplig börd faller icke heller lätt i ögonen, som det skulle göra, om man betecknade ett barn utom äktenskap med *uä*. Ett adoptivbarn betecknas *ab*, ett barn i äktenskapet betecknas endast *b*, ett barn i föregående gifte eller utom äktenskap med *mb* eller *hb*, alltefter som det är mannens respektive hustruns barn, och ett fosterbarn erhåller beteckningen *fb*. Tror någon verkligen, att det kan väcka något uppseende, att det finns en sådan beteckning som *mb* eller *hb* på ett sådant kort? Praktiskt taget komma icke heller dessa anteckningar på korten att aviseras till skattemyndig-

*Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn
i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)*

heterna. De strykas nämligen, sedan barnet uppnått 17 års ålder, före vilken tid ett barn knappast torde efterfrågas hos dessa myndigheter.

Om jag i utskottet hade haft att behandla de ifrågavarande motionerna, skulle jag icke haft något emot en välvillig skrivning i så måtto nämligen att jag kunnat vara med om att begära en inskränkning i användningen av dessa beteckningar, så att uppgift om adoption eller utomäktenskaplig börd icke utan särskilda skäl skulle intagas i prästbevis. Men då jag nu icke kan ansluta mig till vare sig utskottets motivering eller kläm har jag att välja på att yrka antingen återremiss av ärendet till utskottet för ny och mera sakkunnig behandling eller avslag på motionerna. Med hänsyn till att statistiska centralbyrån redan har sin uppmärksamhet fäst på olägenheterna med användandet av dylika beteckningar, anser jag det sista alternativet vara att före- draga och hemställer alltså, att kammaren måtte besluta, att de nu ifrågava- rande motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag skall givetvis icke här uppträda som tales- man för utskottet, utan det får väl vederbörande i utskottet göra. Jag vill först och främst uttala min stora tillfredsställelse över den förståelse utskottet haft för föreliggande fråga liksom också den föregående ärade talarens er- kännande av det berättigade i motionens syfte.

Det är ju möjligt att jag icke haft tillräckligt klar inblick i de nya bestäm- melserna i folkbokföringen som, om jag icke tar fel, skola träda i kraft den 1 juli i år. Motionerna ha emellertid tillkommit, dels på grund av att en del adoptivföräldrar givit tillkänna sina bekymmer över att deras barn genom dessa anteckningar påminnas om att de endast äro adoptivbarn och dels för att i möjligaste mån få bort en viss stämpling av de utomäktenskapliga barn- en. Beträffande utomäktenskapliga barn vore det synnerligen glädjande om de nu gällande bestämmelserna för prästerliga handlingar kunde ändras. Det förefaller som om dessa bestämmelser ha tillämpats olika i olika församlingar men de ha dock varit sådana, att anteckningarna i fråga så att säga följt bar- net livet igenom. Det har för mig framhållits hur beklämmande det måste kännas för en hustru med vuxna barn, att, när hon skall ärva sin mor, det av vederbörande handlingar framgår att hon är född utom äktenskapet. Själv är hon ju medveten om förhållandet, men det är icke säkert att hennes barn är det. På så sätt får hon dragas med följderna av sin utomäktenskapliga börd hela livet igenom. Det är i syfte att undanröja dessa följder som jag fört denna fråga inför riksdagen.

Enligt ett tidningsreferat av Uppsala domkapitels yttrande i ärendet har det anförts, att jag varit ute i ogjort väder. Så alldeles obefogade kunna väl motionerna ändå inte ha varit när, såsom framgår av utskottsutlåtandet, statis- tiska centralbyrån i sitt utlåtande säger, att den icke är beredd att för närva- rande ta slutgiltig ståndpunkt till frågan ur vilka prästbevis sådana anteck- ningar skola kunna utelämnas eller ej. Centralbyrån anför dessutom att man håller på med utarbetandet av förslag till olika prästbevis, varför tidpunkten av en prövning av här föreliggande frågor torde vara synnerligen lämplig, enligt min mening.

Jag är som sagt utskottet tacksam för att det beaktat, att det härvidlag gäller en för stora mängder av vårt folk betydelsefull fråga, betydelsefull icke minst därför att såsom det nu är en hel del barn, som skulle kunna födas, hindras att göra sitt inträde i livet. Jag kan icke heller finna någon bärande motivering för det yrkande som ställts om avslag på utskottets hemställan, vari ju bara föreslås en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om vidtagande

Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)

av erforderliga åtgärder. Detta innebär väl endast att frågan remitteras till den institution det vederbör, och att denna sedan får avgöra vad som kan och bör göras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallén: Herr talman! Jag vill liksom herr Rylander börja med att uttala min stora sympati för den tanke, som härvidlag föresvävat motionären. Klart är att man icke i intyg och på blanketter skall på något sätt pricka en människa genom att i onödan tala om av vilken börd vederbörande är, om den är utomäktenskaplig eller icke. På den punkten har motionären alldeles rätt. Frågan är bara den, ärade kammarledamöter, om icke motionären här slår in öppna dörrar. Att så är fallet finner man om man studerar vad statistiska centralbyrån sagt i sitt remissvar. Om en kvinna, som har ett utomäktenskapligt barn, vill flytta till en annan församling, har det icke kunnat undvikas att på baksidan av den blankett, som då skall ifyllas, anteckning göres om att hon har ett barn. Finns det ingen uppgift om att vederbörande är gift framgår redan härav att barnet är fött utom äktenskap; det kan man icke göra något åt. Som alla känna till beslöto vi i fjol att vid den nya folkbokföringens genomförande skall flyttningsbetyget avskaffas och ersättas av en s. k. personakt. Om denna säger statistiska centralbyrån mycket riktigt, att den aldrig kommer att utlämnas till allmänheten, ja, en sådan akt utlämnas inte ens till den person den gäller utan är blott och bart en tjänsteskrivelse, som växlas pastorsexpeditionerna emellan. Personakten skall uppta uppgifter om när vederbörande är född, vad hans föräldrar heta, hans civilstånd och en massa andra saker. Den kommer som sagt icke ens i handen på den människa den gäller.

Men vad är det nu för prästbetyg, fru Nordgren talar om, och där det kan misstänkas att något kommer att skylta i onödan. Det är synd att jag icke har till hands svensk författningssamling för år 1915, där alla fomulär återfinnas, som man kan begära på en pastorsexpedition. Jag kan emellertid tala om vilka de äro, ty de äro icke stort flera än så.

Det allra väsentligaste är det vanliga åldersbetyget. Det innehåller aldrig uppgift om vilka som äro vederbörandes föräldrar. Om fru Nordgren sålunda går till sin pastorsexpedition och ber om ett åldersbetyg, skrivs i det icke ut något om vilka som äro hennes föräldrar. Det sker aldrig med avseende å vuxna personer och icke heller med mindre än att det särskilt begäres. Betyget är formulerat så att där ingenting står om föräldrar och icke heller något om börd.

Ett annat vanligt betyg är det, som man måste ha när man skall gifta sig. Om en man vill gifta sig måste han styrka att han är ogift och till äktenskap ledig. Där står ingenting om han är född inom eller utom äktenskap utan bara när han är född och i vilken församling.

Om vidare en ung man skall söka inträde i ett seminarium eller ett allmänt läroverk måste han ha ett intyg med uppgift om föräldrar; det kan icke undvikas, såvitt jag kan förstå.

Vidare ha vi det fallet, som påpekas i utskottsutlåtandet, nämligen att en barnavårdsman för att få ut ett underhållsbidrag för ett barn utom äktenskap har rätt att begära ett s. k. utdrag av församlingsboken, som innehåller uppgift om både far och mor till barnet. Skall det vara en ny särskild lag som förhindrar att vederbörande får en dylik uppgift, skulle det ju vara alldeles orimligt.

Om det nu vore så att beteckning för utomäktenskaplig börd skulle skylta på de sedvanliga attesterna, som man tar ut på pastorsexpeditionerna, skulle

*Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn
i folkbokföringsförelöningen, m. m. (Forts.)*

jag ögonblickligen och av hela mitt hjärta instämma i motionärens yrkande att dylikt skulle stoppas. Men det förekommer icke, och härefter kommer det bara att stå i personakterna, vilka som sagt aldrig komma till allmänhetens kännedom, ja, icke ens till den persons kännedom, som beskrives i densamma, utan kortet skickas bara mellan pastorsexpeditionerna.

Utskottet har också, såsom herr Rylander påpekade, talat om folkbokföringskorten. Utskottets ordförande kan kanske tala om vad som menas därmed. Lagen säger nämligen ingenting härom. Vi få hädanefter ett slags medborgarkort, som icke kommer att innehålla ett ord om börd. Min åsikt är, herr talman, att det välvilliga syfte, som kommit till uttryck i fru Nordgrens motioner, redan tillmötesgått genom den lagstiftning vi nu ha. Jag tycker också att vi borde kunna hysa det förtroendet för statistiska centralbyrån, som ju är det verk som bäst behärskar dessa frågor, när den säger sig icke kunna för närvarande tillstyrka en sådan ändring, som föreslagits i motionerna.

Jag ber, herr talman, att få instämma i avslagsyrkandet.

Herr **Ståhl**: Herr talman! När jag hör herrar Rylander och Hallén yttra sig i denna fråga, beklagar jag att vi i utskottsutlåtandet icke mera utförligt avtryckt det remissutlåtande, som inkommit från statistiska centralbyrån. Det framhålles i detta, att hela denna fråga för närvarande är föremål för överarbetning. Jag tror att många av de missförstånd, som här kommit fram, skulle varit avvärdade, om man kunnat ta del av detta remissutlåtande i dess helhet. Jag vill säga till herr Rylander, att jag har mycket stor respekt för hans sakkunskap i denna fråga. Men det kan nog ändå ha sina risker att tro sig vara alltför sakkunnig. Det visar sig nämligen, att en hel rad av de uppgifter, som herr Rylander här lämnat, stå i direkt strid med vad statistiska centralbyrån har uppgivit för utskottet. Jag kan ta som exempel herr Rylanders påstående, att det icke finnes något som heter kyrkobok. Han gör enligt min tanke allt för stor affär av den lilla saken. Utskottets utlåtande på den punkten är emellertid ett direkt avtryck av statistiska centralbyråns remissyttrande, där det heter: »Personakterna över den inom en församling kyrkobokförda befolkningen utgöra den nya kyrkoboken, församlingsliggaren.»

Herr Rylander säger, att hela saken borde få anstå tills statistiska centralbyrån är färdig med sitt arbete. Inom utskottet ha vi i stället liksom för övrigt också statistiska centralbyrån resonerat så, att om det finns några synpunkter på dessa spörsmål böra de framföras nu, innan alla formulär blivit fastställda. Det kommer nämligen att kosta mycket pengar att göra om dem. Detta gäller dock icke avtryckskorten, som herr Rylander icke fullt vederhäftigt antydde. Det är nämligen så, herr Rylander, att det kostar icke ett öre att låta bli att trycka av uppgiften om börd. Det framgår också av remissutlåtandet. Däri står nämligen: »Det är emellertid såsom förut berörts avsett att nämnda beteckningar, vilka kunna uteslutas från tryckning, icke skola avtryckas i medborgarkorten.» Varför skall då herr Rylander inge kammaren den föreställningen, att alla plåtar måste göras om för att dessa uppgifter icke skola komma ut?

Herr Hallén ställde frågan, om det verkligen kunde vara någon risk för att dessa uppgifter skola komma ut. Ja, för närvarande är det det. Motionärerna likaväl som utskottet ha haft en rad exempel härpå, exempelvis när det gällt inträde i folkskolans första klass för en liten sjuåring, då hans härstamning skyltade i hans uppgifter. Vi ha ansett att det är ganska onödigt att sådant skall behöva förekomma, och det kommer ju också bort i och med den nya ordningen. Jag ber emellertid herrarna observera, att riksdagen på denna punkt icke fattat något beslut, utan att det ligger helt och hållet i Kungl. Maj:ts

Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)

hand att bestämma detta. Däremot är en punkt alldeles klar. Vid aviseringar från länsstyrelserna till de lokala skattemyndigheterna skola nu alla dessa bördssuppgifter förekomma. Jag vågar verkligen ifrågasätta, om det är rimligt och nödvändigt att skattemyndigheterna få reda på varje medborgares härkomst, om han råkar vara adoptivbarn eller född utom äktenskapet. Vi ansågo inom utskottet — på den punkten ha vi varit fullkomligt eniga — att detta är ett inhumant betraktelsesätt, och det har förvånat mig att Uppsala domkapitel, liksom herr Hallén här gjort, gått emot en så enkel humanitär åtgärd som att ta bort denna bestämmelse.

Det funnes mycket ytterligare att anföra men jag skall till slut bara för herr Rylander framhålla, att om det utskott, som behandlat denna sak, hade haft frihet att göra om motionernas klämningar såsom vi önskat, skulle vi ha gjort det. Vi skulle t. ex. ha tagit bort ordet folkbokföringskort och i stället sagt avtryckskort. Nu är emellertid detta som bekant icke tillåtet för ett tillfälligt utskott. Frågan har därför varit: skola vi ansluta oss till motionens syfte och gå med på att till Kungl. Maj:t göra en framställning i denna riktning, eller skola vi demonstrera på grund av vissa formella inadvertenser och avslå motionen, varigenom man tar avstånd även från motionens syfte? Då ha vi, efter som vi anse detta som en human tanke, bortsett från de små formella skäl, som herrarna här hängt upp sig på. Det är i alla fall barnen, som det här är fråga om, och det är deras rätt och deras ställning, som vi skola trygga. Vi ha gjort detta, därför att vi ha ansett humaniteten bjuda det, och vi ha hoppats, att även andra kammaren skulle behjerta denna tanke. I den förhoppningen att så skall ske ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag beklagar, om i motionerna använts ett felaktigt uttryck, nämligen »folkbokföringskort» i stället för »avtryckskort», men jag tycker det är ganska förklarligt, att man kan ta fel på en sådan sak, och att detta icke borde utgöra något hinder för ett bifall till motionerna.

Herr Hallén använde visst uttrycket, att jag var ute i ogjort väder. Ja, det kan väl hända, att icke varje riksdagsledamot har reda på alla detaljer i de lagar och förordningar, de varit med om att besluta i riksdagen, när dessa lagar föras ut i det praktiska livet. Det är ju så här i riksdagen, att man får följa frågorna så gott man kan, och det är icke sagt, att man haft tillfälle att följa hela detta stora ärende om omläggning av folkbokföringen. Jag är i varje fall icke tillfredsställd med nuvarande ordning i här ifrågavarande hänseende.

Herr Hallén säger, att man ju måste sätta ut barnens föräldrars namn. Det är detta jag icke vill, att man skall sätta ut på sådant sätt, att det framgår, när det är fråga om ogift moder. Jag har låtit mig berättas, att man i England håller på att skapa likställighet i här ifrågavarande hänseenden mellan barn födda utom och inom äktenskap. Man bör ta med båda föräldrarnas namn i alla de fall, där faderskapet är fullt klarlagt, likformigt för både gifta och ogifta. Man bör sätta ut faderns namn och moderns flicknamn, när barnet är fött inom äktenskapet, och faderns namn och moderns namn, om de äro ogifta. Endast när barnafadern är okänd, bör anteckning om fadern saknas. Jag vet icke, hur långt man hunnit med denna fråga i England, men i varje fall har man gått in för att utplåna skillnaden mellan inom äktenskap födda och utom-äktenskapliga. Att vi också skola komma dithän är vad jag hoppas och även givit uttryck åt i min motion, ty det finns ingenting, som heter oäkta barn eller utomäktenskapliga barn. Det finns utomäktenskapliga föräldrar, herr Hal-

*Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn
i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)*

lén! Men att barnen skola dragas med sin utomäktenskapliga börd genom hela sitt liv, tycker jag är oriktigt, och jag är förvånad över att man från kyrkligt håll går emot ett förslag om ändring härvidlag.

Formellt kanske något måste läggas till rätta, men att tala om att man är ute i ogjort väder tycker jag är obefogat. Jag är glad för att utskottet har förbisett eventuella redaktionella fel, som kunna ha gjorts, och hållit sig till syftet, som vi alla måste erkänna är behjärtansvärt. Jag tycker också, att det vore kammaren värdigt att ge uttryck åt detta genom att bifalla utskottets hemställan. Det gäller dock bara en skrivelse, till vilken man får taga den hänsyn, som kan tagas i detta fall. Det kan, som jag hoppas, resultera i att vederbörande, som ha hand om dessa frågor och som just nu hålla på att utforma bland annat nya prästbevis, lyckas finna någon tillfredsställande lösning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Hallén**: Herr talman! Fru Nordgren gör ett litet försök att vädja till kammaren att anlägga humanitära synpunkter och menar, att de som icke äro övertygade om motionens riktighet skulle representera någon slags inhuman uppfattning. Jag vill absolut protestera mot detta. Men det som gjort, att jag tagit till orda, är att jag anser mig sakkunnig på detta område, eftersom jag sysslat med det. Och jag reagerar mot påståenden, som jag anser vara sakligt alldeles felaktiga.

Först och främst har jag icke fällt yttrandet, att fru Nordgren var ute i ogjort väder, utan det citerade fru Nordgren från Uppsala domkapitels skrivelse. Om man verkligen skrivit det känner jag icke till. Jag har icke sagt det, och jag undanber mig att få det lagt i min mun, eftersom jag aldrig yttrat det.

Fru Nordgren säger, att det är synd om dessa barn, som skulle få en klick på sig genom att en sådan uppgift följer dem hela livet. Det är, ärade kammarledamöter, sakligt oriktigt. Det följer dem icke genom hela livet. Jag skulle vilja se ett åldersbetyg, på vilket man för en person över 14 år talar om vilka föräldrar vederbörande har. Det står icke i betyget, och där står icke, om man är född inom eller utom äktenskapet. Det står icke heller i det prästbetyg som erfordras, när man skall gifta sig. Att det är en uppgift, som följer vederbörande genom livet, är sålunda sakligt oriktigt.

Sedan säger fru Nordgren — det är också fel — att för en 7-åring, som skall in i folkskolan, skulle det också komma in i uppgiften. Jag har varit präst i snart 40 år, men jag har aldrig i mitt liv skrivit ut något åldersbetyg för inträde i folkskolan. De, som skola in i folkskolan, få icke sådana betyg. Det lämnas en uppgift om vilka som äro skolpliktiga, oavsett vilka föräldrar äro. Sedan stå i skolkatalogen barnens föräldrar antecknade liksom bostadsadressen. Men det lämnas icke ut någon attest som säger, om de äro födda inom eller utom äktenskapet.

Vad fru Nordgren säger om att det icke finns några utomäktenskapliga barn har hon alldeles rätt i. Det är på föräldrarna detta ansvar faller, men det hör icke alls hit.

Sedan säger utskottet också, att den lokala skattemyndigheten torde icke behöva aviseras om den enskilda människans bördsförhållanden. Det är alldeles riktigt, men jag har aldrig hört, att små barn bli hemsökta av skattemyndigheter. Det är vuxna människor, som bli det, och om dem lämnas inga sådana uppgifter.

Jag menar, att fru Nordgren slår in öppna dörrar, och det är orsaken till att jag icke vill biträda motionen.

Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)

Fru **Nordgren** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skall be att få göra herr Hallén uppmärksam på att det icke var jag, som sade, att det skulle krävas intyg om barnets börd när det skrevs in i skolan. Det kom från annat håll, men när jag sade, att uppgiften om bördens följer dem genom hela livet, menade jag exempelvis arvsskifte. Men är det absolut nödvändigt? Är det icke tillräckligt, att det styrkes, att vederbörande är arvsberättigad? För närvarande drages emellertid då hela bördfrågan upp, såvida det icke skett någon ändring på den punkten också, som jag icke känner till. Nu kan man kanske säga, att det är nödvändigt att det säges ut i handlingarna att arvtagaren är utomäktenskapligt barn till avliden och att detta icke kan ändras. Men det är så mycket som vi kunnat ändra i riksdagen under de sista åren, som vi skulle ansett uteslutet bara för tio år sedan, och jag menar, att man nu bör taga upp hela denna fråga för att utränga allt som i onödan stämplat en person i bördfrågan.

På samma sätt är det med adoptivbarn. Är ett barn adopterat, skall detta icke behöva antecknas i alla möjliga handlingar. Det bör räcka med anteckning i kyrkoboken — eller vad man kallar den; jag kanske använder ett felaktigt uttryck och ber i så fall om ursäkt. Det är klart, att det skall finnas anteckning om barnets börd någonstans, men det räcker med att adoptionen är styrkt på något sätt. Och samma bör gälla i fråga om ett utomäktenskapligt barn.

Jag är övertygad om att, även om riksdagen skulle finna att tiden icke är mogen för en sådan reform ännu, saken kommer upp igen. Man skall icke behöva släpa med dessa uppgifter vare sig vid arvstillfällena eller vid adoptions-tillfällena. Bördens skall man kunna få bestyrkt, men den skall icke behöva stå i alla handlingar som röra vederbörande hela livet igenom.

Vidare yttrade:

Herr Rylander: Herr talman! Det är möjligt, att jag är något för sakkunnig i denna fråga och att det gör sitt till att jag icke kan godtaga utskottsutlåtandet. Jag tycker emellertid, att det inte skulle erfordras någon större sakkunskap för att inse utskottsutlåtandets bristfällighet. Det skulle inte ha skadat om sakkunskapen blivit företrädd i utskottet. Om ledamöterna icke själva sitta inne med sakkunskap, vilket man ju inte kan begära i en så speciell fråga, hade de bort skaffa sig den från annat håll. Det förekommer ju också i alla utskott, att man får göra det.

Det är mera sällan ett utskott får tillfälle att skylla ifrån sig på ett uttalande av ett centralt ämbetsverk och det går också ganska dåligt, då man gör det nu. Jag tycker inte, att det är något fel av statistiska centralbyrån att tala om »den nya kyrkoboken». Man väntade sig väl icke att utskottet skulle taga upp just detta uttryck och använda det, som utskottet gjort. Det är, när det användes i sådant sammanhang som utskottet gjort, som det blir dunkelt och missvisande. Jag kan inte förstå, att vad herr Ståhl citerat ger någon förklaring till att utskottet i motiveringen anser som en i det närmaste undantagslös regel böra gälla, att de ifrågavarande anteckningarna böra begränsas till personakterna, som ingå i *en av kyrkoböckerna*, församlingsliggaren, men sedan i klämman endast ett par rader längre ned förutsätter, att anteckningarna skola inflyta i *kyrkoböckerna*. Säkert har man inom centralbyrån räknat med att utskottet skulle handha detta ärende med mera sakkunskap.

Vad sedan beträffar invändningen mot att man skulle låta det hela anstå, vill jag säga att det som här framförts i motionerna ju icke är något nytt. Dessa utredningar har man hela tiden sysslat med. Den prost som sitter som

*Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn
i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)*

sakkunnig har sysslat med hithörande spörsmål i många år. Icke tror väl någon att en sakkunnig i ett ämbetsverk icke tager reda på vad som äger rum i riksdagen. Man tittar minsann i riksdagstryck så ofta man hinner för att se, om det förekommit något som har samband med utredningsuppdraget.

Vad man påpekat om att vissa uppgifter kunna uteslutas från tryckning är riktigt. Men det är icke riktigt, när herr Ståhl säger att detta ingenting kostar. Det är en ganska besvärlig och kostsam historia. Man får nämligen täcka över den del av texten, som icke skall tryckas. Följaktligen är det lämpligast att låta uppgifterna få följa med. Det kan man ju göra vid tryckning av medborgarkort, som ju inte tryckas så ofta, men däremot blir det besvärligt och tidsödande och därmed också kostsamt vid tryckning av aviseringkort, som tryckas vid varje förändring av folkbokföringen och i olika antal exemplar, alltefter antalet myndigheter som skola underrättas. Jag förstår fortfarande inte att det gör något, om det står ab, mb eller hb på ett kort, som användes i aviseringssyfte. Märk väl, att sådana kort regelmässigt icke komma till skattemyndigheterna. Att uppgifterna stå på plåten sammanhänger med bl. a. taxeringsförfarandet. Det torde vara uppenbart, att dessa beteckningar måste medtagas i mantalslängden, som ligger till grund för taxeringslängden.

Herr Ståhl: Herr talman! Jag skulle vilja till herr Rylander säga, såsom jag förut yttrade, att jag har respekt för hans sakkunskap. Men genom hans sista anförande har jag förstått, att han själv är ännu mer imponerad av denna sin sakkunskap. Jag är icke alldeles övertygad om att det förbättrar vare sig hans egen ställning eller hans yrkande. Jag tycker, att i hans sista anförande klart framgår, vad det är som verkligen skiljer oss åt. Herr Rylander säger sig icke förstå, att det gör någonting om beteckningarna ab, mb och hb stå utsatta. Men det är just detta som utskottet tycker har betydelse, stor betydelse, för de barn och de föräldrar det är frågan om. Det är faktiskt där gränsen går. Skall man visa denna enkla gård av humanitet för de barn och de föräldrar det gäller eller skall man det icke? Skall man, såsom herr Rylander, skjuta framför sig vissa formalistiska skäl för att förvägra att tillmötesgå ett så enkelt humanitetskrav till förmån för de barn det här är fråga om?

Jag tycker verkligen icke att kammaren med gott samvete kan göra detta. Därför vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Hallén: Herr talman! Jag återkommer till fru Nordgrens påstående. Fru Nordgren säger, att dessa uppgifter icke behövas t. ex. vid en arvsutredning. Nu säger statistiska centralbyrån om ett tillmötesgående av motionärens önskemål: »Ett uteslutande av dylik anteckning kan uppenbarligen icke ifrågakomma, såvitt det gäller prästbevis, vilka utfärdas för vissa speciella ändamål, där sådan anteckning äger relevans, såsom exempelvis för utbekommande av barnbidrag.» Man kan också tillägga: för utredande av arv. Hur skulle det gå, om man följde fru Nordgrens resonemang? Då skulle det vara förbud mot att använda formulär och blanketter för speciella ändamål. Skulle pastorsämbetena då skriva privata brevlappar om att så och så är det? Pastorsämbetena lämna icke ut till kreti och pleti uppgifter om utomäktenskaplig börd o. s. v. Men i de fall, där man måste ha denna uppgift, kräver god ordning att det finns specialformulär för speciella ändamål. Det kunna vi aldrig någonsin komma ifrån.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag har icke ifrågasatt, att man skulle vid alla tillfällen utesluta ifrågavarande uppgifter. Men jag menar, att när man i skrivelse begär en utredning, så får väl denna visa i vad mån de önskemål kunna

Motioner angående viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen, m. m. (Forts.)

tillgodoses, som äro framförda. Så är det vid alla andra tillfällen när det gäller utredningar. Vederbörande godtaga väl icke precis alltsammans utan få granska det hela och se vad som är godtagbart. Det är möjligt, att man icke kan utesluta uppgifterna i vissa fall. Men när det gäller arvshandlingar anser jag fortfarande att de kunna uteslutas. Bördan bör kunna styrkas genom någon enkel handling, och bördsförhållandena behöva icke utsättas såsom nu är fallet. Det är mycket vanligt, att det i arvshandlingarna står, att vederbörande är barn utom äktenskapet till den och den o. s. v. Sådant bör bort. Det är en sådan utrensning jag i främsta rummet vill ha.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Rylander, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Rylander begärde emellertid rösträkning, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 52 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter avstodo från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 25.

Föredrogos vart efter annat andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om skyldighet i vissa fall att förse med dragare förspända fordon med belysnings- eller ljusreflexanordningar;

nr 5, i anledning av väckt motion om skyldighet för vägmyndigheter att vid uppgörelser av markfrågor upprätta specificerad värdesättning på alla de olika poster, som ingå i varje särskilt markförvärv; och

nr 6, i anledning av väckt motion om vidsträcktare publicering av Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 26.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Swedberg*, nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 151, angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*, nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 186, angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1947/48;

herrar *Holmberg* och *Brandt*, nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

herr *Ståhl*, nr 370, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m.; samt

herr *Nilsson* i Varuträsk *m. fl.*, nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 27.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 90, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående gift kvinnas medborgarrättsliga ställning; och

nr 91, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelserna i 1823 års cirkulär angående kyrkovaktares utväljande;

från statsutskottet:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter;

från bevillningsutskottet:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från nöjesskatt; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet;

från bankoutskottet:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1947/48 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt Inga Elisabeth Karlsson m. m.;

nr 83, med förslag till ändrad lydelse av § 10 första stycket instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; och

nr 84, med förslag till ändrad lydelse av tredje stycket kungörelsen den 27 november 1942 (nr 951) angående ersättning åt ledamot av allmänt kyrkomöte;

från andra lagutskottet:

nr 85 i anledning av väckt motion angående viss ändring av 16 § militärersättningsförordningen; och

nr 86, i anledning av väckta motioner angående lagstadgad kontroll över handeln med s. k. bekämpningsmedel; samt

från sammansatta stats- och andra lagutskottet:

nr 87, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till livräntetillegg åt vissa livräntetagare enligt

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 14.

lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, anslag till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. samt anslag till bidrag till fiskares försäkring, *dels ock* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

Vidare anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement; och

nr 94, i anledning av väckta motioner angående ordnande av tillfällig postanstalt för poströstning vid sjukhus och andra vårdanstalter m. m.

Slutligen anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag, nr 92, till riksdagens förordnande för en kommitterad för tryckfrihetens vård.

§ 28.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.39 em.

In fidem:

Gunnar Britth.